İŞLETMELERİN MALİ VE MALİ OLMAYAN VERİLERİNİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ: AFYONKARAHİSAR'DA ÖRNEK BİR UYGULAMA

Murat BİLEN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. M. Kemalettin ÇONKAR

Temmuz, 2018

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞLETMELERİN MALİ VE MALİ OLMAYAN VERİLERİNİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ: AFYONKARAHİSAR'DA ÖRNEK BİR UYGULAMA

Hazırlayan
Murat BİLEN

Danışman
Prof. Dr. M. Kemalettin ÇONKAR

AFYONKARAHİSAR 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “İşletmelerin Mali ve Mali Olmayan Verilerinin Kredi Derecelendirme Notlarına Etkisi: Afyonkarahisar'da Örnek Bir Uygulama” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça'da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlardan atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtiyor ve bunu onurumla doğruluyorum.

12/ 07 / 2018

Murat BİLEN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ — İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. M. Kemalettin ÇONKAR .....

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR .....

: Dr. Öğr. Üyesi Fatma AKYÜZ .....

İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Murat BİLEN'in **"İşletmelerin Mali ve Mali Olmayan Verilerinin Kredi Derecelendirme Notlarına Etkisi: Afyonkarahisar'da Örnek Bir Uygulama"** başlıklı tezi, 12.07.2018 günü saat 10.00' da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR
MÜDÜR

ÖZET

İŞLETMELERİN MALİ VE MALİ OLMAYAN VERİLERİNİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ: AFYONKARAHİSAR'DA ÖRNEK BİR UYGULAMA

Murat BİLEN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

Temmuz 2018

Danışman: Prof. Dr. M. Kemalettin ÇONKAR

Sınırlı finansman kaynaklarının en etkin ve verimli şekilde kullandırılması için bankalar yeni kredi değerlendirme modelleri geliştirmekte, işletmelerin mali verilerinin yanında mali olmayan verilerini de inceleyerek, her işletme için bir kredi notu (rating) tespit etmektedir.

Ülkemizin Basel II sürecine girmesiyle birlikte, bankaların kredi tahsis sürecinde uyguladığı klasik mali tahlil ve istihbarat çalışmalarının yerini, kredi derecelendirme notuna dayalı modüller almaya başlamıştır. Bu şekilde, kullandırılan kredinin ödemelerinde sorun yaşanıp yaşanmayacağı değerlendirilirken, aynı zamanda tespit edilen kredi notuna göre kredi kullandırım koşulları belirlenmekte, kredi tutarı, vade, fiyatlama, teminat gibi unsurlar netlik kazanmaktadır.

Çalışmada, işletmelerin finansmana erişebilme kabiliyetini belirleyen mali ve mali olmayan verilerin kredi derecelendirme notunu ne şekilde etkilediği üzerinde durularak, Afyonkarahisar'da faaliyet gösteren işletmeler bu kapsamda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Derecelendirme, Kredi Derecelendirme Notu, Mali Veriler, Mali Olmayan Veriler

ABSTRACT

THE IMPACT OF FINANCIAL AND NON-FINANCIAL DATA OF COMPANIES ON CREDIT RATINGS: AN APPLICATION IN AFYONKARAHISAR

Murat BİLEN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION

July 2018

Advisor: Prof.Dr. M. Kemalettin ÇONKAR

The banks develope new credit evaluation models for the most effective and efficient placement of the limited funding, which examine firms' non-financial data as well financial data to identify for each firm a credit note (rating).

With the entry of our country in the process of Basel II, banks' credit allocation process have begun to use modules based on credit rating note in place of conventional financial analysis and information work. In this way, the problems by the principal and interest payments of the loans granted will there be assessed, but also the credit disbursement conditions are determined by detected credit rating note and the factors such as the amount of the loan, maturity, pricing and collateral become clarity.

How the financial and non financial data that determine firms' ability to access financing at the right time and in accordance with the conditions affect the credit rating note is emphasized in this study and in this context the firms' in Afyonkarahisar are examined.

Keywords: Rating, Credit Rating Note, Financial Data, Non Financial Data

ÖNSÖZ

Bu çalışma, işletmelerin mali ve mali olmayan verilerinin kredi derecelendirme notlarına olan etkisini ortaya koyarak başta reel sektörde faaliyet gösteren işletmeler olmak üzere, finansman konusunda karar alıcı olan bütün kurum ve kuruluşların ilgili birimlerine ışık tutmak amacıyla yapılmıştır. Bu çerçevede, çalışmanın ilk bölümünde kredi derecelendirmenin tanımı, önemi ve gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde işletmelerin mali verilerinin kredi derecelendirme notuna etkisi vurgulanarak, kredi notunu etkileyen faktörler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde işletmelerin mali olmayan verilerinin kredi derecelendirme notuna etkisi üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde kredi derecelendirme notunun hesaplanması ile ilgili bilgi verilmiştir. Beşinci ve son bölümde ise Afyonkarahisar ilinde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde örnek bir uygulama sonucu ulaşılan araştırma sonuçları analiz edilerek yorumlanmış ve tez sonlandırılmıştır. İşletmelerin kredi değerliliklerini ve finansmana erişim kabiliyetini yansıtan kredi derecelendirme notları büyüme potansiyelini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Özellikle imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yeni yatırımlar, kapasite artırımı, elverişli koşullar ile hammadde alımı gibi farklı konularda finansman ihtiyacı oluşabilmektedir. Söz konusu yatırımların veya işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı için bankalarda yeterli limitlerinin bulunması önemlidir. Kredi derecelendirme notu işletmelerin finans kurumları nezdinde kredi limitlerini ve söz konusu limitlerden kredi kullanım koşullarını yakından etkilemektedir. Çalışmada kredi derecelendirme notunun sadece mali verilere bağlı olmadığı üzerinde durularak, finansman konusunda karar alıcıların gözünden kaçabilmekle birlikte kredi derecelendirme notu tespit edilmesi sürecinde etkili olan mali olmayan verilerin önemi vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada verdiği destek ve sağladığı kolaylıktan dolayı tez danışmanım Sayın Hocam Prof. Dr. M. Kemalettin ÇONKAR'a teşekkür etmek istiyorum. Tezi yazmam sırasında bana her zaman yardımcı olan, beni yönlendiren eşim Dr. Öğr. Üyesi Burcu KAYNAR BİLEN'e, uygulama çalışmasında bana yardımlarını hiç esirgemeyen işletmelerin yetkililerine teşekkürlerimi sunarım.

Murat BİLEN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ.....ii

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI.....iii

ÖZET.....iv

ABSTRACT.....v

ÖNSÖZ.....vi

İÇİNDEKİLER.....vii

TABLOLAR LİSTESİ.....xvii

ŞEKİLLER LİSTESİ.....xix

KISALTMALAR DİZİNİ.....xx

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ VE KREDİ DERECELENDİRME

1. KREDİ RİSKİ VE SERMAYE YETERLİLİĞİ.....4

1.1. KREDİ RİSKİ.....4

1.2. BASEL I.....6

1.3. SERMAYE YETERLİLİĞİ.....7

1.4. BASEL II.....10

1.4.1. Standart Yaklaşım.....12

1.4.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.....14

1.4.3. Kredi Fiyatlaması.....14

2. KREDİLENDİRME SÜRECİ.....16

2.1. KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ VE ÇALIŞMA İLKELERİ.....17

2.2. RİSK ANALİZİ.....18

2.2.1. Likidite Riski.....19

2.2.2. Müşteri Riski.....19

2.2.3. Faiz Riski.....19

2.2.4. Kur Riski.....19

2.2.5. Yönetim Riski.....20

2.2.6. Pazar Riski.....20

2.2.7. Kaynak Temin Riski.....20

2.2.8. Yatırım Riski.....21

2.2.9. Nakit Akım Riski.....21

2.3. ANALİZ İLKELERİ.....21

2.3.1. Sektör Analizi.....21

2.3.2. Finansman İhtiyacının Nedenleri.....22

2.3.2.1. Büyümeye Yönelik Finansman İhtiyacı.....23

2.3.2.2. İşletme Sermayesi Finansmanı İhtiyacı.....23

2.3.2.3. Yatırım Finansmanı İhtiyacı.....24

2.3.2.4. Zarar ve İşletmeden Çekilen Fonların Finansmanı.....24

2.3.2.5. Özkaynak Eksiğinin Finansmanı.....25

2.3.3. Kredi İlkeleri 5K.....25

2.3.3.1. Karakter.....26

2.3.3.2. Kapasite.....27

2.3.3.3. Kapital.....27

2.3.3.4. Koşullar.....28

2.3.3.5. Karşılık (Teminat).....28

2.4. FİNANSAL TABLOLARI DÜZELTME VE YORUMLAMA.....29

2.5. GELECEK ÖNGÖRÜ VE ANALİZLERİ.....30

2.6. RATING İLE LİMİT VE TEMİNAT İLİŞKİSİ.....30

2.7. ERKEN UYARI MEKANİZMASI.....31

2.8. KREDİ RİSKİ ÖLÇÜMÜ.....31

2.9. KREDİ DERECELENDİRMENİN KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ.....31

3. KREDİ DERECELENDİRME.....32

3.1. KREDİ DERECELENDİRMENİN İŞLEVİ VE TÜRLERİ.....33

3.1.1. Kredi Derecelendirmenin İşlevi.....33

3.1.2. Kredi Derecelendirmenin Türleri.....35

3.1.2.1. Ülke Derecelendirmesi.....36

3.1.2.2. Kurumsal Derecelendirme.....37

3.1.2.3. Tahvil Derecelendirmesi.....37

3.1.2.4. Proje Derecelendirmesi.....37

3.2. DERECELENDİRME SİSTEMLERİ.....38

3.3. KREDİ DERECELENDİRME KURULUŞLARI.....38

3.3.1. Standard And Poor's Derecelendirme Şirketi.....39

3.3.2. Moody's Derecelendirme Şirketi.....41

3.3.3. Fitch Derecelendirme Şirketi.....43

İKİNCİ BÖLÜM

MALİ VERİLERİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ

1. FİNANSAL ANALİZ.....44

1.1. FİNANSAL TABLOLAR.....47

1.2. TEMEL FİNANSAL TABLOLAR.....48

1.2.1. Bilanço.....48

1.2.2. Gelir Tablosu.....49

1.3. BİLANÇO HESAPLARI VE DÜZELTME İŞLEMLERİ.....50

1.3.1. Aktif Hesaplar.....50

1.3.1.1. Dönen Varlıklar.....50

1.3.1.1.1. Hazır Değerler Düzeltme İşlemleri.....50

1.3.1.1.2. Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri.....53

1.3.1.1.3. Diğer Alacaklar Düzeltme İşlemleri.....54

1.3.1.1.4. Stoklar Düzeltme İşlemleri.....55

1.3.1.1.5. Diğer Düzeltme İşlemleri.....56

1.3.1.2. Duran Varlıklar.....56

1.3.1.2.1. Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri.....56

1.3.1.2.2. Maddi Duran Varlıklar Düzeltme İşlemleri.....57

1.3.1.2.3. Diğer Düzeltme İşlemleri.....57

1.3.2. Pasif Hesaplar.....58

1.3.2.1. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar.....58

1.3.2.1.1. Mali Borçlar Düzeltme İşlemleri.....58

1.3.2.1.2. Ticari Borçlar Düzeltme İşlemleri.....60

1.3.2.1.3. Diğer Borçlar Düzeltme İşlemleri.....61

1.3.2.2. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar.....62

1.3.2.3. Özkaynaklar.....63

1.4. GELİR TABLOSU HESAPLARI VE DÜZELTME İŞLEMLERİ.....63

1.4.1. Brüt Satışlar.....63

1.4.2. Satış İndirimleri.....63

1.4.3. Satışların Maliyeti (-).....64

1.4.4. Faaliyet Giderleri.....64

1.4.5. Finansman Giderleri.....64

1.4.6. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar.....64

1.4.7. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar.....65

1.4.8. Olağandışı Gelir ve Karlar.....65

1.4.9. Olağandışı Gider ve Zararlar.....65

1.4.10. Dönem Net Karı veya Zararı.....65

1.5. FİNANSAL TABLOLARIN KONSOLİDASYONU.....66

2. FİNANSAL ANALİZ YÖNTEMLERİ.....66

2.1. YATAY ANALİZ (KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ).....67

2.2. DİKEY ANALİZ (YÜZDE METODU İLE ANALİZ).....68

2.3. ORAN ANALİZİ (RASYO ANALİZİ).....68

2.3.1. Likidite Oranları.....68

2.3.1.1. Cari Oran.....68

2.3.1.2. Asit-Test Oranı.....69

2.3.1.3. Nakit Oranı.....69

2.3.2. Faaliyet (Etkinlik) Oranları.....69

2.3.2.1. Alacak Devir Hızı.....70

2.3.2.2. Ortalama Tahsil Süresi.....70

2.3.2.3. Ticari Borçların Devir Süresi.....70

2.3.2.4. Ticari Borçların Ortalama Geri Ödenme Süresi.....71

2.3.2.5. Stok Devir Hızı.....71

2.3.2.6. Stokta Kalma Süresi.....71

2.3.3. Mali Yapı Oranları.....71

2.3.3.1. Ticari Borç / Toplam Varlık Oranı.....72

2.3.3.2. Özsermaye / Toplam Varlıklar Oranı.....72

2.3.4. Karlılık Oranları.....72

2.3.4.1. Faaliyet Karı / Net Satışlar Oranı.....72

2.3.4.2. Dönem Net Karı / Net Satışlar Oranı.....73

2.3.4.3. Net Kar / Özsermaye Oranı.....73

2.3.4.4. Net Kar / Toplam Varlıklar Oranı.....73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALİ OLMAYAN VERİLERİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ

1. İSTİHBARAT KAYNAKLARI.....74

1.1. BANKA İÇİ KAYNAKLAR.....75

1.1.1. Karşılıksız Çek Kayıtları.....75

1.1.2. Protestolu Senet Kayıtları.....76

1.1.3. Negatif Nitelikli Bireysel Kredi Kayıtları.....76

1.1.4. İcra, İflas ve İhtiyati Tedbir Kayıtları.....76

1.1.5. Vergi Dairesi Kayıtları.....77

1.1.6. Sosyal Güvenlik Kurumu Kayıtları.....77

1.1.7. İhale Yasaklısı İşletme Kayıtları.....77

1.1.8. Olumsuz Piyasa İstihbaratı.....77

1.1.9. Kredi İzleme ve Erken Uyarı Sistemleri.....78

1.1.10. Grup ve Müşteri İlişkileri.....78

1.1.11. Müşteri Veritabanı.....78

1.1.12. Eski Rapor Çalışmaları.....79

1.1.13. Müşteri Görüşme Raporları.....79

1.1.14. Ekspertiz Raporları.....79

1.1.15. Tapu Takyidat Sorgulamaları.....79

1.1.16. Teminat Sorgulamaları.....79

1.1.17. Ticaret Sicil Sorgulamaları.....79

1.2. BANKA DIŞI KAYNAKLAR.....80

1.2.1. Risk Merkezi ve Kredi Kayıt Bürosu Kayıtları.....80

1.2.1.1. Memzuç Verileri.....81

1.2.1.2. Risk Raporu.....81

1.2.1.3. Çek Raporu.....82

1.2.1.4. Protestolu Senet Raporu ve Karşılıksız Çek Raporu.....83

1.2.1.5. Kurumsal Büro Sorgusu.....84

1.2.1.6. Bireysel Büro Raporu.....84

1.2.2. Piyasa İstihbaratı.....85

1.2.3. Ticaret Sicil Kayıtları.....86

1.2.4. Sanayi Sicil Bigi Sistemi.....86

1.2.5. Adli Sicil.....86

1.2.6. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ve Tapu Sicil Müdürlükleri.....86

1.2.7. Gelir İdaresi Başkanlığı ve Vergi Daireleri.....87

1.2.8. Sosyal Güvenlik Kurumu.....87

1.2.9. İcra Müdürlükleri ve Mahkemeler.....87

1.2.10. İnternet Araştırmaları.....87

1.2.11. Diğer Bilgi Kaynakları.....87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKALARDA DERECELENDİRME UYGULAMASI

1. İŞLETMELERİN DERECELENDİRMESİ.....88

2. İŞLETMELERİN GENEL BİLGİLERİ.....89

2.1. İŞLETMELERİN TANITILMASI VE TARİHÇESİ.....90

2.1.1. Ortaklık, Yönetim Yapısı ve Moralite.....92

2.2.VARLIK ANALİZİ.....93

2.3. FAALİYETLER.....95

2.3.1. Ticaret İşletmeleri.....98

2.3.2. Hizmet İşletmeleri.....99

2.3.3. Turizm İşletmeleri.....99

2.3.4. İnşaat Taahhüt İşletmeleri.....100

2.3.5. Yap-Sat İşletmeleri.....102

2.3.6. Tarım ve Hayvancılık İşletmeleri.....102

2.4. YATIRIMLAR.....103

2.5. KREDİ İLİŞKİLERİ.....104

2.6. FİNANSAL VERİLER.....104

3. DERECELENDİRME.....105

BEŞİNCİ BÖLÜM

MALİ VE MALİ OLMAYAN VERİLERİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

1. İMALAT SEKTÖRÜ KREDİ DERECELENDİRME UYGULAMASI.....107

1.1. İŞLETME HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....108

1.2. BİLANÇO.....111

1.3. GELİR TABLOSU.....112

1.4. NAKİT AKIM TABLOSU.....113

1.5. FİNANSAL RASYOLAR.....114

1.6. DÜZELTMELER.....115

1.7. DERECELENDİRME ÖZETİ.....116

1.7.1. İşletme ve Ortakların Moralitesinin Puanlaması.....116

1.7.2. Ortaklık Yapısının Puanlaması.....117

1.7.3. Kaynakların Puanlaması.....118

1.7.4. Faaliyet Döngüsünün Puanlaması 121

1.7.5. Dış Ticaret Kriterlerinin Puanlaması.....122

1.7.6. Memzuç Gelişiminin Puanlaması.....123

1.8. DEĞERLENDİRME SONUCU.....125

1.8.1. Mali Olmayan Kriterler.....125

1.8.2. Mali Kriterler 127

1.8.3. Değerlendirme Sonucu.....130

2. FARKLI SEKTÖRLERE İLİŞKİN KREDİ DERECELENDİRME UYGULAMASI.....130

2.1. MALİ OLMAYAN KRİTERLER.....130

2.2. MALİ KRİTERLER.....133

2.3. DEĞERLENDİRME SONUCU.....135

SONUÇ VE ÖNERİLER.....138

KAYNAKÇA.....142

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: SYR'nin Hesaplanması.....8
Tablo 2: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması.....12
Tablo 3: Standart Yaklaşımda Kurumsal Portföyde Yer Alan İşletme Kredilerine Uygulanacak Risk Ağırlıkları.....13
Tablo 4: Basel II Düzenlemesine Göre KOBİ'ler.....14
Tablo 5: Geleneksel Kredi Fiyatlaması ve Basel II Kredi Fiyatlaması.....15
Tablo 6: Rating ve Fiyatlama İlişkisi.....15
Tablo 7: Standard & Poors'un Uzun Vadeli Menkul Kıymet Dereceleri.....40
Tablo 8: Moody's Uzun Vadeli Menkul Kıymet Dereceleri.....42
Tablo 9: Faaliyet Döngüsü.....45
Tablo 10: Hesap Sınıfları.....47
Tablo 11: Bilanço.....48
Tablo 12: Gelir Tablosu.....49
Tablo 13: Hazır Değerler Düzeltme İşlemleri-1.....51
Tablo 14: Hazır Değerler Düzeltme İşlemleri-2.....51
Tablo 15: Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri.....53
Tablo 16: Diğer Alacaklar Düzeltme İşlemleri.....55
Tablo 17: Stoklar Düzeltme İşlemleri.....55
Tablo 18: Diğer Düzeltme İşlemleri.....56
Tablo 19: Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri.....56
Tablo 20: Maddi Duran Varlıklar Düzeltme İşlemleri.....57
Tablo 21: Diğer Düzeltme İşlemleri.....58
Tablo 22: Mali Borçlar Düzeltme İşlemleri-1.....59
Tablo 23: Mali Borçlar Düzeltme İşlemleri-2.....59
Tablo 24: Ticari Borçlar Düzeltme İşlemleri-1.....60
Tablo 25: Ticari Borçlar Düzeltme İşlemleri-2.....60
Tablo 26: Diğer Borçlar Düzeltme İşlemleri-1.....61
Tablo 27: Diğer Borçlar Düzeltme İşlemleri-2.....62
Tablo 28: Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar Düzeltme İşlemleri.....62
Tablo 29: Özkaynaklar Düzeltme İşlemleri.....63

Tablo 30: Gelir Tablosu Düzeltme İşlemleri.....66
Tablo 31: İşletme Bilgileri.....90
Tablo 32: İşletme Tanıtımı.....91
Tablo 33: İşletme Risk Raporu (Detaylı İstihbarat Çalışmaları).....92
Tablo 34: Risk Notu Tanımları.....106
Tablo 35: Düzeltme İşlemleri.....115
Tablo 36: A İmalat (Mermer) İşletmesi ve Ortakların Moralitesi Kriter Açıklamaları.....116
Tablo 37: A İmalat (Mermer) İşletmesi Ortaklık Yapısı Kriter Açıklamaları.....116
Tablo 38: A İmalat (Mermer) İşletmesi Kaynaklar Kriteri Açıklamaları.....118
Tablo 39: A İmalat (Mermer) İşletmesi Faaliyet Döngüsü Kriter Açıklamaları.....121
Tablo 40: A İmalat (Mermer) İşletmesi Dış Ticaret Kriter Açıklamaları.....122
Tablo 41: A İmalat (Mermer) İşletmesi Memzuç Gelişimi Kriter Açıklamaları.....123
Tablo 42: A İmalat (Mermer) İşletmesi Mali Olmayan Kriterler Değerlendirme Bilgileri.....125
Tablo 43: A İmalat (Mermer) İşletmesi Mali Kriterler Değerlendirme Bilgileri.....127
Tablo 44: A İmalat (Mermer) İşletmesi Derecelendirme Sonucu.....129
Tablo 45: Farklı Sektörlerin Mali Olmayan Kriterler Değerlendirme Bilgileri.....130
Tablo 46: Farklı Sektörlerin Mali Kriterler Değerlendirme Bilgileri.....133
Tablo 47: Farklı Sektörlerin Derecelendirme Sonuçları.....135
Tablo 48: Farklı Sektörlerin Nihai Kredi Derecelendirme Notu.....136

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Derecelendirme Grupları..... 35
Şekil 2: Bireysel Büro Raporu Ödeme Performansı..... 85

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BIS: Bank for International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)

BKM: Bankalararası Kart Merkezi

ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemi

DBS: Doğrudan Borçlandırma Sistemi

EPDK: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

FAVÖK (EBITDA): Faiz, Amortisman ve Vergi Öncesi Kar (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization)

GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

İSAD: İş Sürekliliği ve Acil Durumu

KKB: Kredi Kayıt Bürosu

KKO: Kapasite Kullanım Oranı

KOBİ: Küçük ve Orta Boy İşletmeler

MERSİS: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

OTBİS: Organik Tarım Bilgi Sistemi

ÖKS: Örtüaltı Kayıt Sistemi

POS: Point of Sale (Satış Noktası)

S&P: Standard and Poor's

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SKS: Süt Kayıt Sistemi

SYR: Sermaye Yeterlilik Rasyosu

TAKBİS: Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TDHP: Tek Düzen Hesap Planı

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TKGM: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TTK: Türk Ticaret Kanunu

TTSG: Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi

UYAP: Ulusal Yargı Ağı Projesi

GİRİŞ

2023 yılında dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmeyi hedefleyen ülkemizin ekonomik büyümesinin, işletmelerin büyümesine ve uluslararası alanda daha rekabetçi hale gelmesine bağlı olduğu açıktır. Türkiye'nin ekonomik hedeflerinin gerçekleşmesinde en önemli rolü oynayacak olan özel sektörün, çok üretmenin yanında, nitelikli, yenilikçi ve yüksek katma değerli ürünler üretmesi gerekli hale gelmiştir. Aynı şekilde reel sektöre fon sağlayan bankaların da globalleşen ve hızla değişen finansal piyasalarda daha etkin olabilmesi, güçlü bir öz kaynak yapısına ve aktif kalitesinin yükseltilmesine bağlıdır. Bu da sınırlı banka kaynaklarının isabetli bir şekilde kullandırılmasına imkan sağlayacak, sağlıklı bir derecelendirme uygulaması ile mümkündür.

Finansal krizler, bankacılık sektörünün yapısının, iş yapma şeklinin ve risk algısının hızla değişmesine ve gelişmesine zemin hazırlamıştır. Ülkelerin bankacılık ile ilgili düzenlemelerinin yetersiz kalmasının da etkisiyle, kullandırılan kredilerin geri dönüşünde sorunlar yaşanmıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak bankacılıkta uluslararası düzenlemelere duyulan ihtiyacın karşılanması ve asgari koşulların oluşturulması için 1988 yılında "Basel I Sermaye Uzlaşısı" yayımlanmıştır. Global ekonomi, liberal iktisat politikaları ve bilişim teknolojileri alanlarında yaşanan gelişmelerin etkisi ve Basel I'in risk konusundaki eksiklikleri nedeniyle bu uzlaşıya itirazlar olmuştur. Bunun sonucunda Basel Komitesi tarafından 2004 yılında "Basel II Sermaye Uzlaşısı" yayımlanmıştır. Ülkemizde de uyum çalışmaları başlatılan söz konusu uzlaşı, bankacılık sektörüne önemli etkileri olan asgari standart metin özelliğine sahiptir (Horasan ve Horasan, 2012: 201). Bankacılık alanında uluslararası standartlar ve uygulamalara uyum sağlamak açısından bankaların uygun bir şekilde Basel II sürecine girmesi önem taşımaktadır (Al-Tamimi, 2008: 173).

Basel II'nin Türkiye'de faaliyet gösteren bankalarca uygulanmasına ilişkin çalışmalar BDDK tarafından yürütülmektedir. Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Basel II düzenlemeleri, 1 Temmuz 2012 tarihinden itibaren uygulanmaktadır.

Basel II kriterlerinin hayata geçirildiği süreçte en önemli yenilik kredi derecelendirme notlarının uygulanmaya başlamasıdır. Bankalar, kredi derecesi iyi olan işletmelere kullandırılan krediler için daha az karşılık ayırmakta ve kredi maliyetleri azalmaktadır. Kredi derece notu kötü olan işletmeler için bulundurulması gereken sermaye miktarı artacağı için kullandırılacak kredinin maliyeti daha yüksek seviyede gerçekleşecektir (Kaya, 2007: 107).

Bankaların kaynak maliyetini, dolayısıyla kredi fiyatlamasını etkileyen, aynı zamanda kredi kararını destekleyen kredi derecelendirme konusu özel bir öneme sahiptir. Çalışmanın amacı özetle, işletmelerin yatırımlarının finansmanı ve işletme sermayesi ihtiyaçları için uygun koşullarla fon bulma kabiliyetlerini belirleyen kredi derecelendirme notunu etkileyen kriterleri ortaya koymaktır. Kredi derecelendirme kavramı yakın zamanlarda uygulamaya geçilen ve geliştirme çalışmaları devam eden bir süreç olduğundan, özellikle kurumsal işletmeler dışında kalan KOBİ ağırlıklı girişimcilerde bu konuda yeterince farkındalık oluşmamış durumdadır. Finansmana erişimin artık sadece yeterli teminat ve moralite ile sağlanamayacağının, çok daha geniş kapsamlı bir veri seti analizi ile ulaşılan kredi derecelendirme notuna dayalı modellerin geliştirildiği süreçlerin sonucunda kredi kararlarının sonuçlandığının bilinmesi hayatı kolaylaştıracaktır. Afyonkarahisar'da faaliyet gösteren işletmeler üzerinde örnek bir uygulama yapılırken farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler ile görüşülmüştür. Çalışmanın kredi derecelendirme notunu daha farklı açılardan ele alan çalışmalara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin içerikleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

Birinci bölümde; kredi değerlendirme süreci, kredi derecelendirme kavramı ve önemi ayrıntılı olarak incelenmiştir.

İkinci bölümde; mali verilerin kredi derecelendirme notuna etkisi üzerinde durulmuştur. İşletmelerin mali verileri, faaliyet döngüsü ile ilişkili olarak değerlendirilerek, kredi riskini hangi yönde etkilediği analiz edilmiştir.

Üçüncü bölümde; mali olmayan verilerin kredi derecelendirme notuna ne şekilde yansıdığı üzerinde yoğunlaşarak, mali verilerin tek başına kredi derecelendirme notunun tespitinde yeterli olmadığı vurgulanmıştır.

Dördüncü bölümde; bankaların kredi derecelendirme uygulamasına yer verilmiştir. Kredi derecelendirme notunun hesaplanmasında, hangi değerlendirme kriterleri kullanılarak nasıl puanlama yapıldığı incelenmiştir.

Beşinci ve son bölümde; Afyonkarahisar'da faaliyet gösteren işletmeler üzerinde mali ve mali olmayan kriterlerin puanlama uygulaması yapılarak, mali ve mali olmayan kriterlerin kredi derecelendirme notlarına etkisi örnekler ile ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ VE KREDİ DERECELENDİRME

1. KREDİ RİSKİ VE SERMAYE YETERLİLİĞİ

Değişen dünyada, bankaların katlanmak zorunda olduğu riskler, risklerin yapısı, niteliği ve niceliği her geçen gün artarak değişmektedir. Günümüze kadar bir çok bankacılık krizi yaşanmış, dünyada ve Türkiye'de pek çok banka batmıştır. Bunun sonucunda sadece banka müşterileri ve bankanın sahipleri değil, bankacılık sektörü ve genel ekonomik istikrar da büyük yaralar almıştır. Bütün bu krizlerin temelinde ise, öngörülemeyen veya yanlış yönetilen riskler yer almaktadır. Finansal piyasalarda ortaya çıkan bu sorunlara çözüm bulma, krizleri önleme ya da etkilerini azaltma ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda, bankacılık sistemine istikrar kazandırmak amacıyla Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements) oluşturulmuştur. Basel Komitesi olarak da anılan komite, dünyada bankacılık sektörünü düzenleyici ve denetleyici standartları belirlemekte, uluslararası bankacılık otoritesi olarak görülmektedir (Horasan ve Horasan, 2012: 202).

Bankacılığın tarihsel gelişimi içinde birçok banka başarısızlığı dikkat çekmektedir. Banka başarısızlıklarına esas olarak piyasa ve kredi risklerinin iyi yönetilememesi neden olmaktadır. Banka başarısızlıklarının önüne geçilmesi açısından risk kontrolü ve denetimi özellikle son dönemde önemini artırmıştır (Parasız, 2000: 228-235).

1.1. KREDİ RİSKİ

Kredi riski, en basit ifadeyle, bir bankanın kredi müşterisinin anlaşma koşullarına uygun biçimde yükümlülüklerini karşılayamama olasılığıdır (www.tbb.org.tr).

Kredi riskinden kaynaklanan olası zararlar, bankanın mali yapısını olumsuz etkileyecek, hatta bankanın varlığını tehlikeye sokabilecek olması nedeniyle öncelikli önem sırasına sahiptir (Atalar ve Şahin, 2013: 93).

Bankacılık Kanunu'na göre kredi tanımına aşağıdaki unsurlar girmektedir (Battal, 2006: 209).

- Bankaların kullandırdığı nakdi krediler,
- Gayrinakdi krediler (teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul vb.)
- Satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları,
- Verilen ödünçler,
- Varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar,
- Vadesi geçmiş nakdi krediler, tahakkuk etmiş ancak tahsil edilmemiş faizler,
- Gayrinakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri,
- Ters repo işlemlerinden alacaklar,
- Vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler,
- Ortaklık payları (iştirakler),
- Kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama ile sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi ve benzer suretle sağladıkları finansmanlar.

Finansal yapıların kırılgan olması, ekonomik istikrarsızlıklar ve sektöre yönelik yetersiz denetleme ve düzenlemeler nedeniyle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizlerin maliyetlerinin olumsuz etkileri gelişmiş ülkelere nazaran daha derin olmuştur. Bankalar sermayelerini yasal zorunluluklar ve uluslararası standartlara uyum sağlaması bakımından belli bir seviyede tutmak zorundadırlar. Bankaların öngörülemeyen zararlarını telafi edebilme kabiliyetleri sermaye yeterlilik oranı ile ölçülmektedir. Bu oranın minimum % 8 olması tavsiye edilmektedir (Uyar, 2003: 19). Çok büyük krizler atlatan ve yeni global krizlere karşı dayanıklı olmak açısından daha sağlam bir finansal yapı politikası benimseyen ülkemizde bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranı ortalaması %8'in oldukça üzerindedir.

Bankacılık risk kontrolü ve denetimi konusunda kamunun ve uluslararası organizasyonların uyguladıkları farklı yöntemleri standart bir yapıya ulaştırmak ve ortak bir görüş oluşturmak amacıyla uluslararası standartlar geliştirilmiştir. Bu standartların en önemlisi Bank for International Settlements (BIS)'in standartlarıdır.

BIS (Bank for International Settlements - Uluslararası Ödemeler Bankası) 1930'da uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek üzere kurulmuştur (www.bis.org).

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Comittee on Banking Supervision) ise İsviçre'nin Basel şehrinde 1974'de G-10 ülkelerinin merkez bankaları tarafından kurulan BIS bünyesinde faaliyet gösteren bir kuruluştur. 1974 yılında petrol fiyatlarında aşırı artışlar sonucu petrol krizinin dünya genelinde uluslararası para ve sermaye piyasalarında büyük dalgalar yaratması ve bu durumun bankalara olumsuz yansımaları sonucu faaliyete başlayan kuruluş, ilk olarak 1975 yılında toplanmış olup, her yıl üç veya dört defa düzenli toplantılarına devam etmektedir (Yalkın, 2007: 35).

Bankalar güven kurumları olma özelliğine sahiptir. Bu nedenle kamu otoriteleri tarafından bankaların kredi riskine ilişkin bazı düzenlemeler getirilmiştir. Kredi riski yönetimine yönelik kullanılan standartlar içinde Basel standartları ayrı bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Basel II sadece sermaye yeterliliğininin düzenlemesi olarak değil, bankacılıkta modern risk yönetiminin el kitabı olarak değerlendirilebilir (Yalkın, 2007: 50-51).

Çalışmamızın bu bölümünde kredi riski ile ilgili çalışmalarının temelini oluşturan Basel standartları üzerinde durulacaktır.

1.2. BASEL I

Basel komitesinin risk yönetimi alanındaki düzenlemeleri, bankaların maruz kaldığı olumsuz riskleri sınırlandırmaktadır. Senaryolar oluşturularak belirsizlikler en aza indirilmekte ve finansal piyasalar istikrarlı bir yapıya kavuşmaktadır (Bolgün ve Akçay, 2005: 10).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenleme olan ve 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbiriyle uyumlu hale getiren, bu konuda uluslararası alanda geçerli asgari bir sektör standardı olan Basel I olarak adlandırılan "Basel I Sermaye Uzlaşısı'nı (Basel I Capital Accord)" yayımlamıştır. Basel I'in temel amaçları, uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve güvenilirliğini korumak ve farklı ülkelerdeki uygulamalarda istikrar sağlayarak uluslararası bankalar arasında rekabet

eşitsizliğini azaltmak olarak belirlenmiştir. Basel I'e göre bankaların sermaye yeterliliği en az % 8 olmalıdır. Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında sermayenin riskli aktiflere oranı dikkate alınmıştır. "Riskli aktifler" kavramı bankaların kullandırdığı kredileri ifade etmektedir (Uyar ve Aygören, 2006: 54).

Bu kararın 1992 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte, bankaların sermayeleri tanımlanarak, aktifleri risk derecelerine göre dört gruba (%0, %20, %50 ve %100) ayrılmış ve sermayenin, risk ağırlıklı aktiflere oranı tanımlanmıştır. Basel I uygulamasında ilk olarak kredi riski "risk ağırlıklı aktif" anlamına gelmiştir. Bu model sadece kredi risklerine odaklanması nedeniyle eksik kalmış, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de büyük öneme sahip olmasının anlaşılması üzerine düzenlemedeki eksiklikler dikkate alınarak Basel komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir döküman 1996 yılında yayımlanmıştır (BDDK, 2005: 1). Bu döküman ile birlikte sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) şu şekilde hesaplanmaktadır:

Toplam Öz Sermaye / (Kredi riski + Piyasa riski) ≥ %8

1.3. SERMAYE YETERLİLİĞİ

Basel Komitesi tarafından alınan tavsiye niteliğinde kararlar üye ülkeler tarafından büyük kabul görmüş ve uygulanmıştır. İlk dönemlerde likidite perspektifi ile sınırlı iken, piyasa ve operasyonel risklerin de gündeme gelmesiyle, gelişmeye açık hale gelmiştir. Getirilen risk ağırlıklarının kredi riski, banka bilançosu ve kredilendirme kapasitesi üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Basel I kapsamında sermaye yeterliliği açısından bankaların aktifleri dört risk kategorisinde ağırlıklandırılmıştır (Aksoy, 2005: 15). Basel I standartlarına göre SYR'nin hesaplanması daha ayrıntılı olarak aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1: SYR'nin Hesaplanması

A. Ana Sermaye (Birinci Kuşak)
• Ödenmiş sermaye
• Yedek akçeler
• Kamuya açıklanmış rezervler (dağıtılmamış karlar)
B. Katkı Sermaye (İkinci Kuşak)
• İhtiyari rezervler
• Yeniden değerleme
• Genel karşılıklar
• Sermaye benzeri krediler
C. Üçüncü Kuşak Sermaye
• Kısa vadeli sermaye benzeri krediler
D. Sermaye = (A+B+C)
E. Sermayeden İndirilen Kalemler
• Şerefiye
• Mali iştirakler
F. Sermaye Tabanı = (D-E)
G. Toplam Kredi Riskine Göre Ağırlıklandırılmış Varlıklar (%0, %20, %50, %100)
H. Toplam Piyasa Riskine Maruz Varlıklar
Min. SYR = F/(G+(12.5*H)) = Top. Öz Sermaye / (Kredi Riski + Piyasa Riski)

Kaynak: www.bis.org

Formülde 12.5 çarpanının kullanılmasının sebebi, piyasa riskini karşılayacak ek özsermayenin hesaplanmasıdır. Kredi riskine uygulanan risk ağırlıklı varlık hesaplamasında özsermaye yeterliliğinin tespit edildiği gibi, piyasa riski için de tutar min. SYR değeri 0.08'in tersi (1/0.08 = 12.5) ile çarpılarak, eşitliği sağlayan ilave özsermaye gereksinimi tespit edilmektedir. Formülde paydada belirtilen piyasa riski kadar tutarın, paya (toplam öz sermayeye) eklenmesi gerekmektedir.

Basel I düzenlemelerine göre "Sermaye Yeterliliği Rasyosu" olarak bilinen ve en az % 8 olması öngörülen bu standart oran bankaların finansal sağlamlığının artırılması, taşıdıkları risklerin kontrol edilerek o oranda yeterli sermaye bulundurması ilkesine dayanmaktadır (Aras, 2005: 4).

Basel I banka sermayesinin toplam miktarı üzerine odaklanmış, bankaların iflas riskini ve mevduat sahipleri için oluşabilecek maliyeti en aza indirmeyi amaçlamıştır.

Basel I işleyişinde; devletler, merkez bankaları ve bankalar için OECD üyesi ülke ayrımı yapılmakta, OECD üyesi olan ülkeler ile bu ülkelerde kurulu bankalar daha az riskli olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulama, Türkiye gibi OECD üyesi olan, ancak kredi riski yüksek ülkeler açısından avantaj, OECD üyesi olmayan, ancak kredi riski daha düşük ülkeler açısından dezavantaj oluşturmaktadır (Geçer, 2004: 17-21). Basel I'de eleştirilen diğer hususlar şunlardır:

- Kredi riskinin ayrıştırılmasının sınırlı olması: tüm kredi riskleri sadece 4 risk ağırlığına bölünmektedir.
- Kredi riskinin statik ölçülmesi: SYR için kritik değer olarak tespit edilen %8 oranı, ülkelerin ve ölçüm yapılacak kuruluşların değişen koşullarına göre esneklik taşımamaktadır.
- Vadenin hesaplamalarda dikkate alınmaması: Önemli bir risk faktörü olan vade dikkate alınmamaktadır.

Bankacılık sektöründe risklere karşı bir sigorta olma özelliği taşıyan sermaye ihtiyacının hesaplanması, kredi emniyeti açısından risk yönetiminin önemli bir bileşenidir. Zaman içinde finansal yeniliklerin ortaya çıkması sonucunda Basel I etkinliğini kaybetmiş, gelen öneri ve eleştiriler kapsamında Basel II olarak bilinen

"Basel II Sermaye Uzlaşısı (Basel II Capital Accord)" 2004 yılında yayımlanmıştır (Aras, 2007: 5).

1.4. BASEL II

Basel Komitesi, finansal piyasalarda yaşanan gelişmeleri ve Basel I'in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran, 1999'da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin ilk istişare metnini, ardından 2001 yılı başında ikinci istişare metnini, Nisan 2003'de de üçüncü istişare metnini yayımlamıştır. Yapılan düzenlemeler taslaklar halinde farklı zamanlarda kamuoyu bilgisine sunularak tartışmaya açılmış ve nihayet Haziran 2004'de en son şekli tamamlanarak "Basel II, 2. Sermaye Uzlaşısı" adıyla kesinleşmiş metin olarak yayımlanmıştır (Uyar ve Aygören, 2006: 54).

Geçmiş yıllara kadar birçok bankanın içsel olarak sürdürmekte olduğu Basel II kapsamında belirtilen kriterleri baz alan scoring / rating uygulamaları artık son bulmuştur. Basel II ile birlikte işletmenin ratingi veya risk grubu banka açısından daha fazla önem taşımaya başlamıştır. Bunun nedeni, bankanın işletmeye kullandırdığı kredi karşılığında bir sermaye bulundurma yükümlülüğünün olmasıdır (Horasan ve Horasan, 2012: 222-223).

Basel II, bankaların işletmelerin borçlarını ödeyebilme gücünü değerlendirme yöntemlerini, denetim kurumlarının bankaların risk yönetim uygulamalarının ihtiyatlılığını ve güvenilirliğini denetlemesini ve bankaların piyasa katılımcıları ile risk bilgisini paylaşımını önemli ölçüde değiştirmiştir (Garside ve Bech, 2003: 26).

Basel I ve Basel II arasında farklılaşan temel noktalar aşağıda yer almaktadır.

- Basel I'de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olma durumuna göre belirlenmesi konusundaki kulüp kuralı Basel II ile birlikte kaldırılmıştır.
- Basel II'de kredi riski, kredi kullanan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir.
- Basel I sadece kredi ve piyasa risklerini ele alırken, Basel II bu risklere ek olarak operasyonel risk sermaye yükümlülüğünü de getirmektedir. Operasyonel risk, yetersiz ve aksayan iç süreçler, insanlar ya da sistemler, harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmaktadır.

Bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir. Ülkemizde uygulanan BDDK düzenlemeleri ile, bankaların iş süreçlerinin aksamaması için alınacak önlemler hayata geçirilmiştir. İSAD - İş Süreçleri Acil Durum süreçleri ile herhangi bir aksama durumunda kayıpların en aza indirilmesi için uygulanacak adımlar geliştirilmiştir.

- Basel II kapamında bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmektedir. Buna göre sermaye yeterliliği ve değerlendirme süreci bankacılık otoritesi tarafından denetlenmektedir.
- Basel II çerçevesinde sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir (BDDK, 2005: 2).
- Toplam Sermaye / (Kredi riski + Piyasa riski + Operasyonel Risk) ≥ %8

Basel II uygulamasında sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanması değiştirilerek aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

Toplam Öz Sermaye / (Kredi riski + Piyasa riski + Operasyonel Risk) ≥ %8

Risk ağırlıklı aktifleri belirleyen (Yalkın, 2007: 43);

1) Kredi riski, bankanın kullandırdığı kredilerin geri dönüşünün kısmen veya tamamen olmamasını,

2) Piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak , faiz oranları, döviz kurları ve menkul kıymet fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda bankaların zarar etme ve sermaye kaybetme riskini,

3) Yeni getirilen operasyonel risk ise, bankaların işlemeyen ya da aksayan iş süreçleri, insanlar ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini ifade etmektedir.

Basel II'de piyasa riskinin hesaplanmasında Basel I'e göre önemli bir değişiklik olmazken, kredi riskinin hesaplanmasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riskinin hesaplanmasında daha hassas ölçümler yapan yaklaşımlar getirilmiştir. Ayrıca hesaplamalara operasyonel risk de eklenmiştir (Yayla, 2005: 10).

Tablo 2: Basel I ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Basel I Standartları	Basel II Standartları
SYR hesaplamasında sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması yanında operasyonel riskin de incelenmesi, SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin olarak ağırlıkların belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı	Kredi riskinin standart yöntem ile ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği risk derecelerinin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisinde alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi
Denetim otoritesince tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine ve risk kültürünün banka genelinde yaygınlaşmasına yapılan vurgu
Sadece asgari SYR'ye yapılan vurgu	SYR yanında gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplininin gerekliliğine yapılan vurgu

Kaynak: www.bis.org

Basel II'de öncelikle borçlunun kredi değerliliği mali tablo analizleri ve kalitatif değerler yardımıyla tespit edilmekte, sonra kredi işlem riskini belirleyen teminat gibi unsurlar dikkate alınarak sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Kredi riskinin hesaplanması için Standart Yaklaşım, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı ve Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı olmak üzere dört farklı metot benimsenmiştir. Ülkemizde 2008 yılından itibaren uygulanmaya başlanan Standart Yaklaşım ve İçsel Derecelendirme Yaklaşımı Basel II'de kredi riskine ilişkin ana yöntemlerdir.

1.4.1. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda, banka ile kredi ilişkisinde bulunan her bir tarafın dışsal risk derecelendirme kuruluşundan kalite notu alması ve bu kalite notuna karşılık düşen bir risk ağırlığı ile değerlendirilmesi esası uygulanmaktadır. Basel I'e en yakın

yaklaşım olan Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım, daha basit yöntemlerin standart bir yaklaşım içinde toplulaştırılmış hali olarak ifade edilebilir. Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım arasındaki en büyük fark, Standart Yaklaşım'da Kredi Derecelendirme Kuruluşu tarafından verilen derecelendirme notlarının kullanımına izin verilirken, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım'da sadece İhracat Derecelendirme Kuruluşları tarafından düzenlenen derecelendirme notlarının kullanılabilmesidir. Şirketlere verilen kredilerin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü, kurumsal portföy için bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına göre tespit edilirken, perakende portföyde yer alan KOBİ kredileri %75 standart risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Kurumsal portföyler için uygulanan risk ağırlıkları Tablo 3'de yer almaktadır (Yüksel, 2005: 1).

Tablo 3: Standart Yaklaşımda Kurumsal Portföyde Yer Alan İşletme Kredilerine Uygulanacak Risk Ağırlıkları

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı
AAA'dan A-'ye kadar	20%
A+'dan A-'ye kadar	50%
BBB+'dan BB-'ye kadar	100%
BB-'den düşük	150%
Derecelendirme notu bulunmayan	100%

Tabloda eleştirilen husus, kurumsal kredi müşterisinin herhangi bir derecelendirme notu olmaması durumuunda %100 risk ağırlığına konulurken, BB-'nin altında bir not aldığı zaman %150 risk ağırlığında değerlendirilmesidir. Bu durum, mali durumu ve itibarının kötü olması nedeniyle muhtemelen düşük derecelendirme notu alacak olan kurumsal işletmelerin, hiç derecelendirme notu almamalarını özendirecek bir etki yapabilecektir (Inter-American Development Bank, 2011: 228).

Basel II'de perakende kredi tanımı yapılmıştır. Buna göre risk gerçek kişilerde veya KOBİ'lerde olmalı, riskler bireysel bankacılık ürünlerinden oluşmalı ve yoğunlaşma olmamalı, yani perakende riskler küçük tutarlarda ve yaygın olmalıdır (Temel, 2006). Ayrıca bir işletmeye yapılan kredilendirmenin perakende kredi sayılabilmesi için iki koşul gerekmektedir (Geçer, 2004: 82):

- Risk toplamı 1 milyon Euro'nun altında olmalıdır.
- İşletmenin yıllık satış hasılatı 50 milyon Euro'nun altında olmalıdır.

Tablo 4: Basel II Düzenlemesine Göre Kobiler

Kredi Tutarı < 1 Milyon EUR / Satış Hasılatı < 50 Milyon EUR	PERAKENDE
Kredi Tutarı > 1 Milyon EUR / Satış Hasılatı > 50 Milyon EUR	KURUMSAL
Kredi Tutarı < 1 Milyon EUR / Satış Hasılatı > 50 Milyon EUR	KURUMSAL
Kredi Tutarı > 1 Milyon EUR / Satış Hasılatı < 50 Milyon EUR	KURUMSAL

1.4.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

İçsel derecelendirme yaklaşımı, bankalara kendi derecelendirme yöntemlerini kullanma imkanı vermekte ve bankalar işletmelere kullandırdıkları krediler için kendi ratinglerini kullanmaktadırlar. Bu yöntem bankalara daha geniş bir hareket alanı sağlamaktadır.

Bazı standartlara uymak koşuluyla, bankalara borçlunun kredibilitesini kendi yöntemleriyle belirleme izni verilmektedir. Bankanın her bir borçlu için yapacağı hesaplar, gelecekte olası zarar tahmini cinsinden ifade edilecek, bu da asgari sermaye gereklerine temel oluşturacaktır. Temel ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımları arasındaki fark bankaların içsel olarak tahmin edecekleri parametrelere ilişkindir. Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'nda sadece "Temerrüt Olasılığı" (PD) tahmini yapılırken, Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı'nda PD'nin yanı sıra "Temerrüt Halinde Kayıp" (LGD), "Temerrüt Tutarı" (EAD) ve "Vade" (M) parametreleri de banka tarafından kurulan modeller ile içsel olarak tahmin edilmektedir (Türkiye Bankalar Birliği [TBB], 2006: 10-11).

1.4.3. Kredi Fiyatlaması

Bankaların kredi karlılığını, işletme giderleri ve fonlama maliyetlerine karşılık kredi faizleri ve komisyonların fiyatlandırılması belirlemektedir (Berk, 2001: 162). İşletmenin derecelendirme notu düştükçe banka daha çok risk alması nedeniyle daha çok karşılık ayıracak ve aynı derecede getiriden mahrum kalacaktır. Katlanılan ek maliyet kredi faiz oranlarına yansıtılmaktadır (Yalkın, 2007: 66).

Tablo 5: Geleneksel Kredi Fiyatlaması ve Basel II Kredi Fiyatlaması

GELENEKSEL	BASEL II
Fonlama Maliyeti+ Müşteri Risk Primi + Kar Payı	Fonlama Maliyeti + Beklenen Kayıp Oranı + İlave Sermayenin Maliyeti + Kar Payı

Basel II, riske dayalı fiyatlama anlayışını getirmektedir. Banka fiyatı riske göre belirler, daha çok risk aldığı ürünleri daha pahalıya satarken, daha düşük riskli ürünleri daha ucuza satar. Basel II ile birlikte riskin ölçümü iki unsura dayanmaktadır. Kredi kullananın (borçlunun) risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesi ayrı ayrı ölçülür. Kredi kullananın riski, işletmenin finansal verileri (bilanço, gelir tablosu vb.) ve finansal olmayan verilerinin (ortakların iş tecrübesi, yönetim ve organizasyon yapısı, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen "işletme derecelendirme notu" ile ifade edilmektedir. Kredi işleminin riski ise, işlemin türü, teminat, vade, para birimi vb. unsurları içermektedir. Kredinin "çok riskli" veya "az riskli" olarak tespit edilme durumuna göre fiyatlama yapılmaktadır.

İşletmeler için üretilen kredi notları, uygulanacak kredi fiyatlamasına etki etmektedir. Örnek olarak bir bankanın ticari kredilere uyguladığı tabela faiz oranları Tablo 6'da gösterilmiştir (Kılıç, 2018:48).

Tablo 6: Rating ve Fiyatlama İlişkisi

ÖRNEKTİR		
Puan	**Rating Notu**	**Kredi Faiz Oranı**
1,00 - 1,40	AAA	14,50
1,41 - 1,80	AA	15,25
1,81 - 2,00	A	15,50
2,01 - 2,20	BBB	15,75
2,21 - 2,40	BB	16,00
2,41 - 2,60	B	16,25
2,61 - 2,80	CCC	16,50
2,81 - 3,20	CC	-
3,21 - 3,60	C	-
3,61 - 4,00	D	-

Tablo 6 tamamen örnek rakamlarla rating notunun kredi faizini nasıl etkileyeceğini göstermektedir. Tabloda görüldüğü gibi rating notu iyileştikçe, riskin azalmasına bağlı olarak uygulanan faiz oranı da düşmektedir (Türkiye Bankalar Birliği, 2004). Rating notunun CC ve altında olması durumunda kredi kullandırılmaması nedeniyle faiz oranı boş bırakılmıştır.

2. KREDİLENDİRME SÜRECİ

Bankalarda kredilendirme süreci, kredi talep eden müşteri ile ilk görüşmeyle başlayan ve kredinin anapara, faiz, vergi, komisyon gibi ek ödemelerinin yapılması, yani kredinin geri dönüşü, teminatların serbest bırakılması ve kredinin kapatılarak tasfiye edilmesini kapsayan bir dönemde yürütülen tüm işlemleri kapsayan bir süreçtir (Şakar, 2002: 63). Kredi çalışması, müşteri hakkında bilgi toplama, müşteri ile ilgili mali ve mali olmayan verilerin analizini kapsayan rapor çalışması, kredi tesisi için kredi teklifi, kredinin tahsisi, kredi kullandırımı, kontrol (izleme) ve ödeme süreç ve uygulamalarını kapsar (Şakar, 2006: 31).

Kredinin sözlük anlamı "saygınlık, güven ve itibar" dır (Ünay, 1997: 57).

Genel anlamda kredi; işletmelere belli bir vadede geri almak üzere ödünç para veya bedelini daha sonra almak kaydıyla bir mal veya hizmet vermek, nakit olarak alınacak bir mal veya verilecek bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet veya garanti vermek olarak tanımlanmaktadır. Bankacılık açısından kredi, bankaların özkaynaklarının yanı sıra, topladıkları mevduat ile banka dışından sağladıkları fonlar ile yabancı kaynakları, banka mevzuatı ve yasal sınırlar içinde kalmak şartıyla, gerçek ve tüzel kişilere, vade sonunda belirli bir faiz oranı ve komisyon eklenerek geri alınması kaydıyla borç olarak vermesi veya taraflardan birinin taahhüdünün veya taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesi işlemidir (Altan, 2001: 10).

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi geri ödenmeme riski doğuran her işlem kredi sayılmaktadır.

Kredi analizi, kredi talep eden işletmelerin, krediyi geri ödeme kapasite, imkan ve niyetine sahip olup olmadığını belirlemeye yönelik kredibilite ölçüm çalışmalarının bütünüdür. Kredibilite ölçümü, kredi talep edenler hakkında, sektör ve

faaliyet alanı analizi, işletmelerin finansal ve finansal olmayan verilerinin analizi, risk notunun tespiti, gelecek analizleri, kredi risk yönetimi ve izleme çalışmalarını kapsayan bir süreçtir. Bu süreçte sözkonusu işletmelere kredi verilip verilmeyeceği hususu değerlendirilirken, aynı zamanda amaçlanan verimlilik, beklenen seyyaliyet, risk notu ile uyumlu teminat yapısı ve kredinin işletme faaliyetlerinden elde edilecek fonlarla geri dönüşünün sağlanıp sağlanamayacağı incelenir (Seval, 1990: 37).

2.1. KREDİ DEĞERLENDİRME SÜRECİ VE ÇALIŞMA İLKELERİ

Bankalar kredilendirme sürecinin her aşamasında gizlilik ve doğruluk, objektiflik, devamlılık, gerçekçilik ve öngörülebilirlik ilkeleri çerçevesinde çalışma yürütürler.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 73. maddesine göre, banka çalışanları, sıfat ve görevleri dolayısıyla öğrendiklerini, banka veya müşterilerine ilişkin sırları, bu konuda açıkça yetkili kılınan mercilerden başkasına açıklayamaz ve bu yükümlülük görevden ayrıldıktan sonra da devam eder. Hem kanun hem de gizlilik ilkesi gereği, kredi talep eden kişi ve kurumlar hakkında temin edilen bilgi, belge ve sahip olunan kanaatler analiz çalışmaları ile fiilen ilgili olmayanlara ve banka dışındaki üçüncü kişilere verilemez (www.bddk.org.tr).

Yapılan analiz çalışmalarının bir parçası olan banka dışı istihbarat kaynakları ile bilgi alış verişi, müşteri çıkarları gözetilerek gizlilik çerçevesinde yapılmalıdır.

Kredi analiz çalışmalarında esas olan doğru bilgiye ulaşmaktır. Doğruluk ilkesi gereği, kredi sürecinde yapılan çalışmalarda elde edilen tüm bilgiler, tam, doğru, açık olarak raporlara yansıtılmalıdır.

Kredi çalışmaları her türlü önyargıdan uzak ve objektif bakış açısı ile yürütülmelidir. Analize konu hususlar, neden sonuç ilişkisine dayanarak, elde edilen bulgularla desteklenerek araştırılmalı, bilgilerin tutarlılığı çeşitli kaynaklardan doğrulanmalıdır. Kredi sürecinde yer alanlar, toplanan bilgileri gerçek durumu ortaya koyacak şekilde analiz ederek ulaşılan sonuçların rapora yansımasına katkı sağlamalıdır.

Finansal ve finansal olmayan verilere tek yönden bakılması hatalı analizlere yol açabilmektedir. Analiz yapılırken, finansal veriler, beyan edilen bilgiler,

istihbarata dayanan bilgi ve belgeler, sektör verileri ve benzer işletme verileri ile karşılaştırılarak elde edilen bulgular, görülen ile gerçek arasındaki farkın tespiti amacıyla sorgulanmalıdır (Babuşçu, 1997: 47).

Kredi analiz çalışmasında esas olan gerçek bilgiye ulaşmaktır. İşletmelerin faaliyet gösterdiği sektör ve faaliyet alanları göz önüne alınarak, beyan edilen ile gerçek durum arasındaki farklılıkları tespit etmek analizin amacıdır. Bilgi toplama sırasında önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etmek, kredi kararına ışık tutacak önemli bulguların sorgulanarak sonuçlara ulaşılması önem arz etmektedir.

Kredilendirme, müşteri ziyareti ile başlayan ve kredi kullandırıldıktan sonra da devam eden dinamik bir süreçtir. Devamlılık, bilgi akışının sürekli olması esastır. Bu bakımdan bankalar kredi sürecinde işletmelerin kredi ödeme emniyetini analizler ve erken uyarılar kapsamında sürekli izleyerek, risk gelişimini sistematik olarak takip etmektedir. Derecelendirme işlemi yapıldıktan sonra da izleme çalışmaları devam etmektedir (Yalkın, 2007: 76).

Öngörüde bulunmak, işletmelerin geçmiş dönemlerde bugünkü faaliyetlerinin finansal ve finansal olmayan içsel sonuçlarını ve ekonomik konjonktür, yasal düzenlemeler gibi dışsal etkenleri önceden tahmin etmeyi içerir. İşletme hakkında olumlu ve olumsuz hususlar, fırsat ve tehditler tespit edilmeli ve risk analizi yapılmalıdır.

Risk analizine yönelik kriterler arasında yer alan likidite riski, müşteri riski, faiz riski, kur riski, yönetim riski, pazar riski, kaynak temini riski, yatırım riski, nakit akım riski, tedarik riski, iştirak riski, teknolojik risk gibi unsurlar incelenerek işletmelerin maruz kaldığı risklerin kredi ödeme gücüne etkisi araştırılır.

2.2. RİSK ANALİZİ

Kredi değerlendirme risk analizidir ve bu analizin amacı kredinin geri ödenmeme ihtimalinin değerlendirilmesidir. Kredi değerlendirmesi yapılırken, kredi talep eden işletmelerin mali gücünü saptamak için kredi analizi yapılmalıdır. Kredi talep eden işletmelerin kredi şartlarına uygun bir şekilde yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyecekleri çeşitli risk unsurları dikkate alınarak incelenir (Yıldırım, 2007: 60).

2.2.1. Likidite Riski

İşletmenin nakit akışındaki dengesizlikler sonucunda nakit çıkışlarını tam ve zamanında karşılayabilecek düzeyde nakit mevcuduna sahip olmaması riskidir. İşletmenin likiditesi konusunda yapılacak analizlerde işletmenin fon sağlayıcılar nezdinde kullanılabilir limitleri de dikkate alınmalıdır. Varlık ve yükümlülüklerin vade uyumu, kullanılabilir limitler, kayıtdışı gelir ve giderler mutlaka göz önüne alınmalıdır.

2.2.2. Müşteri Riski

İşletmenin mal ve hizmet satışı yaptığı sektör, bölge ve alıcıların olası olumsuzluklarının analizini kapsar. Yurtiçi ve yurtdışı müşteri portföyü, portföyün devamlılığı, alıcı bağımlılığı olup olmadığı incelenir.

Müşterilerin faaliyet gösterdiği sektörün de detaylı analizinin yapılması gerekmektedir. Sektörel rekabet durumu, sermaye yoğunluğu, konjonktürel dalgalanmalara açıklık, sektöre giriş koşul ve kolaylıkları, sektörün ekonomideki önemi, yasal düzenlemeler, teknolojik seviye, sektörel gelişmelerin şirkete olan etkileri gibi unsurlar derecelendirme notu oluşturulmasında dikkate alınmaktadır (Yalkın, 2007: 82).

2.2.3. Faiz Riski

Aktif ve pasif kalemler arasında vade veya faiz uyumsuzluğu, değişken faizli finansal yükümlülüklerin gelecek nakit akımlarını olumsuz etkilemesi halinde ortaya çıkar. Faiz riski, ileri bir vadedeki faiz oranlarının beklenen değerinden sapma riski olarak tanımlanabilir. Faiz riski yönetiminde bilanço önemlidir. Vadelerde hem aktif, hem de pasif miktarının eşit olması likidite ve faiz riskinden korunmada etkilidir. İşletmeler faizlerde yükselme beklentisi varsa uzun vadeli ve sabit faizli kredi kullanımına yönelirler (Börekci, 2004: 20).

2.2.4. Kur Riski

Döviz cinsinden yükümlülüklerin, dövizli varlıklardan yüksek olması veya farklı döviz cinsinde, farklı tutarlarda olması durumunda ortaya çıkar. İşletmelerin yabancı para birimleri üzerinden alacaklanması, borçlanması veya herhangi bir kıymete yatırım yapması durumunda üstlenilen risktir. Döviz kurlarındaki değişim,

doğrudan ithalat ve ihracat işlemleri gerekleştiren işletmeler açısından yönetilmesi gereken bir risk unsurudur. Bu risk sektörel ölçekte etkili olabildiği gibi, ülke ekonomisi açısından o sektörün rekabet avantajının azalmasına neden olabilecektir. Bu bağlamda, maruz kalınan döviz kuru riskinin iyi yönetilmesi, işletmelerin ve sektörün performansının yanında ülkenin rekabet gücüne de yansıyacaktır (Doğanay, 2016: 151).

2.2.5. Yönetim Riski

Yöneticilerin iş tecrübesi, ortaklar arasındaki uyum, karar alma etkinlikleri, sağlık durumları, işi devam ettirecek ortakların bulunması, tek adam riski olmaması konusundaki riskleri gösterir.

İşletmeler günümüzde her yönden gelişme ve büyüme içindedirler. Bu nedenle onların yönetimleri ayrı bir uzmanlık konusu olmaktadır (Bektöre, Sözbilir ve Banar, 2007: 13).

İşletmelerin başarısızlığa uğraması ve finansal yapısının bozulmasının nedenlerinin başında yönetim hataları gelmektedir. İşletme yöneticilerinin, gerekli yetenek ve niteliklere sahip olmaması işletme varlığını tehlikeye düşürebilmektedir (Akgüç: 1998: 348).

2.2.6. Pazar Riski

Pazarda talep durumu, fiyat değişimleri, yurtdışı piyasalarda oluşan siyasi, sosyal ve coğrafi olaylar, iç ve dış pazarın devamlılığı ile alım gücü nedeniyle oluşan riskleri kapsar. Türkiye ekonomisinde son yıllarda yaşanan gelişmeler, işletmelerin uluslararası pazarlara yönelmesi, bu pazarlarda yaşanabilecek risk ve belirsizlikler, çeşitli fırsatlar, işletmeleri bazen olumlu, bazen de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Dış pazarlara açılmak isteyen işletmeler için bazı sorun ve engeller bulunmaktadır. İşletmelerin dış pazarlarda başarılı olabilmeleri ve rekabet edebilmeleri için bu sorunları iyi analiz ederek aşmanın yollarını aramaları önemlidir (Doğan, Marangoz ve Topoyan, 2003: 120).

2.2.7. Kaynak Temin Riski

İşletmenin satıcı ve finans kurumlarından yeni kaynak sağlayamaması nedeniyle ortaya çıkan bir risktir. Satıcılar ve finans kuruluşları mevcut kredileri

durdurabilir veya geri çağırabilir. İşletmenin çeşitli kaynakları içinde satıcıya bağımlılık özellikle dikkatli incelemeyi gerektirir. İşletmenin piyasa kredibilitesi, finansal kuruluşların kredi politikaları da izlenmelidir. Hammadde temin etme kolaylığı ve fiyat değişimleri bu kapsamda incelenmektedir (Yalkın, 2007: 84).

2.2.8. Yatırım Riski

Yatırımın planlanan şekilde gerçekleşmemesi, geri dönüşüne uygun finansman kullanılmaması veya yatırım tamamlandıktan sonra ihtiyaç duyulacak işletme sermayesinin planlanmaması durumunda ortaya çıkan bir risk türüdür. Yatırımın fizibilitesi, genel ekonomik konjonktür ve sapmalar dikkatli bir şekilde izlenmelidir.

2.2.9. Nakit Akım Riski

İşletmenin yükümlülüklerini yerine getirememesi ve temerrüde düşmesi ihtimalidir. Ödemelerin yapılamaması işletmenin piyasa itibarını ve finansal kredibilitesini azaltır. Fon yaratma kabiliyeti de kaybedilir.

2.3. ANALİZ İLKELERİ

İşletmeler finansal ve finansal olmayan niteliklerini kapsayacak şekilde incelenmelidir. Kredi analiz çalışmaları, işletmelerin finansal verilerinde görülenlerin yanı sıra, rakamlara yansımayan unsurların da analizini kapsar. Analiz çalışmaları sadece mali veriler üzerinde çalışma ile sınırlı kalmamalı, işletmenin faaliyet döngüsü, sektörün durumu, benzer işletmelerin uygulamaları, farklı kaynaklardan temin edilecek bilgi ve belgeler ile tutarlılık yorumlanarak kredi kararına dayanak oluşturacak sağlıklı sonuca ulaşılmalıdır. Bu çalışmalar sonucunda, işletmenin ihtiyacı olan finansman türü, tutarı, nedeni ve finansman yöntemleri, kullanılan finansman yapısı, geri ödeme kapasitesi, fon yaratma imkanları ve borç ödeme gücü, vade ve finansman açığı süresi ve koşullar açıklık kazanır (Sarıkale, 2016: 331).

2.3.1. Sektör Analizi

Kredilendirme sürecinde, işletmelerin faaliyet gösterdiği sektörün yapısal özelliklerinin tespit edilmesi ve sektörel gelişmelerin analiz edilmesinin önemi büyüktür. Sektörde üretim faaliyetlerinin yapısı, teknoloji kullanımı, yurtiçi ve yurtdışı talep, kurulu kapasite, piyasanın yapısı gibi unsurlar özenle incelenmelidir.

Geleceği tahmin edebilmek, kredi analiz çalışmalarının en önemli noktalarından biridir. Sektör analizi ile işletme hakkında geleceğe yönelik en gerçekçi tahminlerde bulunularak sağlıklı kredi kararlarına zemin oluşturulacaktır.

Bu çerçevede aşağıdaki hususlar araştırılır (Akgüç, 1991: 20-203):

- Faaliyet döngüsü ve genel eğilimler
- Mal ve hizmet alım-satım koşulları
- Kar marjı, ortalama alacak tahsil, borç ödeme ve stokta bekleme süresi
- Girdiler ve fiyat değişimleri
- Depolama, tedarik imkan ve koşulları
- Maliyet bileşenleri analizi
- Teknolojik altyapı
- Kapasite, başabaş analizi ve KKO
- Arz ve talep dengesi
- İç pazar ve ihracat imkanları
- İstihdam yapısı
- Piyasada öne çıkan işletmeler, rekabet durumu
- Karlılık oranları
- Piyasa beklentileri
- Yatırım eğilimleri
- Hükümet politikaları, teşvik ve kısıtlamalar

2.3.2. Finansman İhtiyacının Nedenleri

Sektör ve faaliyet alanı bilgileri çerçevesinde işletmenin özellikleri incelenerek, işletmenin finansman ihtiyacının nedenleri sağlıklı bir şekilde analiz edilmelidir.

Faaliyet amaçları gelirlerini maksimize etmek ve özkaynak karlılıklarını artırmak olan işletmeler, izledikleri finansman politikaları, yatırımlar, satıcı politikaları ve sektörel gereklilikler gibi farklı nedenlerle kredi kullanmaktadır. Pasif yapı kompozisyonu ile aktif yapı ve bilanço dışı unsurların finansmanı kaynaklı oluşabilen finansman ihtiyaçları, işletmenin finansal tablolarına yansımaktadır (Akgüç, 1991: 22).

Dönen varlıkların finansmanı amacıyla kullanılan kredilerin, dönen varlıkların nakde çevrilmesi ile ödenmesi beklenmektedir. Bu sebeple bu tür kredi kullanan işletmelerin alacak ve stok kalitesinin iyi bir şekilde analiz edilmesi büyük önem taşır. Yatırım kredilerinin ise işletmelerin gelecek dönemlerdeki faaliyetlerinden elde edeceği nakit akışları ile ödenmesi esastır.

Bu bağlamda, finansman ihtiyacı nedenlerinin doğru tespit edilmesi kredi geri dönüş emniyeti açısından önemlidir. Kredi analizi sürecinde işletmelerin finansman ihtiyacı nedenlerinin hatalı tespit edilmesi, pazarlama, tahsis ve izleme faaliyetleri açısından yanlış aksiyon alınmasına neden olacaktır.

İşletmelerde başlıca finansman ihtiyacı nedenleri şunlardır:

- Büyümeye Yönelik Finansman İhtiyacı
- İşletme Sermayesi Finansmanı İhtiyacı
- Yatırım Finansmanı İhtiyacı
- Zarar ve İşletmeden Çekilen Fonların Finansmanı
- Özkaynak Eksiğinin Finansmanı

2.3.2.1. Büyümeye Yönelik Finansman İhtiyacı

İşletmenin cirosunun artması, genellikle hazır değerler, alacaklar, stoklar ve duran varlıklar gibi aktif değerlerin de büyümesine neden olmaktadır. Bunun bir sonucu olarak işletmelerin yabancı kaynak gereksinimleri de artmaktadır. Analiz çalışmasında, işletmelerin organizasyon yapısı, pazarlama imkanları, pazarın potansiyeli ve büyümenin sağlayacağı karlılık da incelenmelidir. Büyümenin sağlıklı ve kalıcı olup olmadığının tespiti kredi emniyeti açısından hayati öneme sahiptir. İşletmeler zaman zaman toplu hammadde veya ticari mal alımları veya piyasadaki fırsatların değerlendirilmesi amacıyla da finansmana ihtiyaç duyabilmektedir. Bu tür faaliyetlerden sağlanacak gelirin finansman maliyetlerinin üzerinde olması durumunda, işletmeler kar maksimizasyonuna yönelik finansman kullanımına yönelmektedir.

2.3.2.2. İşletme Sermayesi Finansmanı İhtiyacı

İşletmelerin rutin faaliyetlerini sürdürmek amacıyla kullandığı hazır değerler, stoklar ve alacaklar işletme sermayesini oluşturmaktadır (Şakrak, 1999: 56).

İşletmelerin periyodik bütçeler yaparak performansını ve likiditesini optimum şekilde yönetmesi beklenir. Kısa vadeli işletme sermayesi ihtiyacı dönemsellik, farklı koşulların ortaya çıkması veya anlık ödemelerin nakit mevcudu ve tahsilatlardan fazla olması durumunda ortaya çıkmaktadır. İşletme sermayesi ihtiyacı yaratan başlıca unsurlar şunlardır (Aksoy ve Yalçıner, 2008: 69-107):

- İşletmenin iş hacmindeki dönemsel dalgalanmalar,
- Girdi maliyetlerindeki değişmeler,
- Nakit tutma, alacak ve stok konularındaki izlenen politikalar,
- Alım ve satım vadeleri arasında uyumsuzluk,
- Mevcut bir borcun ödenmesi,
- Alacak tahsilinde gecikmelerin yaşanması,
- Girdi temininde iskontolardan yararlanılması.

2.3.2.3. Yatırım Finansmanı İhtiyacı

Yatırım amaçlı finansman ihtiyaçları, yatırımın geri dönüşü ile sebep olacağı ilave işletme sermayesi ihtiyacına uygun olarak dizayn edilmelidir. Yatırımlar, komple yeni yatırım, ilave yatırım, kapasite artırımı, modernizasyon ve mali duran varlık yatırımı olarak sınıflara ayrılabilir. (Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ, 2006: 34).

2.3.2.4. Zarar ve İşletmeden Çekilen Fonların Finansmanı

İşletmenin zarar etmesi, özkaynakların erimesi veya likidite yapısının bozulması, işletme sermayesini azaltan unsurlardır. İşletmelerin zarar etmesine neden olan başlıca hususlar şunlardır (Türksoy, 2007: 101-102):

- Ekonomik hayatta yaşanan durgunluk,
- Sektörde yaşanan gelişmeler,
- İzlenen ekonomik politikaların ve yasal düzenlemelerin işletme üzerindeki olumsuz etkileri,
- Yönetim tarafından alınan hatalı kararlar,
- Satış gücü zayıf olan stoklar,
- Tahsil kabiliyeti düşük alacaklar,
- Rekabet gücünün zayıflaması,
- Doğal afetler,

- Döviz kurları ve faiz oranlarındaki gelişmeler.

2.3.2.5. Özkaynak Eksiğinin Finansmanı

Özkaynaklar, işletmeenin aktif finansmanındaki ana kaynaklardan biri olmasının yanı sıra işletmeden alacaklı olanlara karşı bir güvence niteliği taşır. Bu nedenle özkaynakların işletmenin faaliyet hacmi ve yabancı kaynaklarına oranı ile aktif finansmanındaki payı, faaliyet gösterilen sektör bazında analiz edilmelidir. İşletmenin başabaş noktasına ulaşacak düzeyde özkaynağının bulunmaması halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının finansmanı, özkaynak eksiği finansmanı olarak ifade edilir. Bunun dışında işletmenin özkaynakları ile gerçekleştireceği ciro ve karlılığın yabancı kaynak kullanımı ile nasıl gelişeceği incelenerek optimum özkaynak ve yabancı kaynak dengesi tahmin edilmelidir. Denge yabancı kaynak lehine bozulduğunda bu durum işletmenin karlılığını ve dolayısıyla özkaynak oluşturma gücünü zayıflatabilecektir (Akgüç, 1991: 7).

2.3.3. Kredi İlkeleri: 5K

Kredi ilkeleri kavramı, ya da yaygın bilinen adıyla 5K kredibilite tespiti çalışmaları için önemli bir çerçeve oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen veriler, verilerin ilişkilendirilmesi sonucunda elde edilen bilgiler ve bilgilerin anlamlı hale getirilmesi ile ortaya çıkan bulgular sonuç oluşturacak bir bütünlük içinde yorumlanmalıdır (Horasan ve Horasan, 2012: 203).

Temel kredi ilkeleri şunlardır:

- Karakter (Moralite)
- Kapasite (Yetkinlik, Yeterlilik, Borç Ödeme Gücü)
- Kapital (Sermaye Yeterliliği)
- Koşullar (Hukuki ve ekonomik konjonktür)
- Karşılık (Teminat)

2.3.3.1. Karakter

Kişisel etkenler kredi riski ile yakından ilişkilidir. Yöneticilerin yeteneği, yaşam tarzı, yaşı, tahsili, sağlık durumu gibi etkenler kredinin geri ödenmemesini etkiler. Kredi müşterisinin iş ahlakının olmaması, iyi niyet ve borçlarını geri ödeme konusunda çaba harcama konusundan yoksun olması durumunda, bankalarca ne kadar teminat alınırsa alınsın, kredi geri ödemesi konusunda sorunlar yaşanmaktadır (Akgüç, 2000: 15).

İşletmenin ahlaki değerleri ve yetenekleri analiz edilerek borç ödeme isteği ve niyetinin tespiti amaçlanmaktadır. Tespit edilen olumsuz bilgiler raporun tamamlanmaması sonucunu doğuracak ölçüde önemlidir. Karaktere yönelik değerlendirme kredinin geri çevrilmesine neden olacak önemli bir zayıflığı ortaya çıkarmazsa daha ayrıntılı finansal analiz yapmak üzere incelemeye devam edilir (Seval, 1990: 120).

Bu nedenle karakter analizinin işletme ziyareti öncesi yapılması esastır. Araştırma öncelikle banka içi ve banka dışı istihbarat kaynakları kullanılarak yapılmalıdır. İşletme görüşmelerinde değerlendirmeye tabi tutulan ortak ve üst düzey yöneticiler ile görüşülerek vizyon ve stratejiler hakkında ilk ağızdan bilgi alınması önemlidir. Finansal ve finansal olmayan analiz çalışmalarının bütünü içinde karakter kavramının analizi önemli bir yer almaktadır. Karakter kavramı genellikle subjektif bilgiler içerse de edinilen bilgiler kredi kararı açısından belirleyici sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda değerlendiren hususlar şunlardır:

- Söz ve taahhütlerini yerine getirme eğilimi, dürüstlüğü ve açıklığı
- Piyasa itibarı
- Bilgi, eğitim, tecrübe, girişim yetenekleri, risk iştahı ve yöneticilik vasıfları
- Ortakların geçmiş dönem başarıları
- Faaliyetler ve işletme vizyonu hakkında yeterli bilgi sahibi olup olmadığı
- Ortaklık yapısı ve yönetimin devamlılığı, kurumsallaşma derecesi
- Ortakların kar dağıtım politikası ve işletmeye sermaye sağlama isteği

- Gerçek kişilerin sağlık durumunun elverişliliği

2.3.3.2. Kapasite

Kapasite kavramı, müşterinin gelir elde etme potansiyelinin ölçülerek, faaliyetlerden elde ettiği gelirin gelecekte göstereceği gelişim ile işletmenin borçlarını faaliyetleri ile ödeyip ödeyemeceğinin tespit edilmesidir. Kredi talep edenlerin, kullandıkları krediyi öncelikle gelecekte elde edecekleri fonlarla ödemeleri beklenir. Bu nedenle işletmenin gelir elde etme ve krediyi geri ödeme yeteneğini belirleyen bileşenlerin incelenmesi esastır.

Fiziki bileşenler, makine ve taşıt parkı, teknolojik yeterlilik, kapasite kullanımı, depo büyüklüğü gibi gelir oluşturma potansiyeli olan varlıklardır.

Finansal bileşenler, büyüme veya yatırımın hayata geçirilmesi için işletme tarafından sağlanacak iç ve dış kaynaklardır. İşletmenin nakit akışı bu kapsamda analiz edilmelidir. İşletmenin mevcut işletme sermayesi ile özkaynak ve elde edeceği yabancı kaynaklar, kullanıma hazır kredi limitleri faaliyetlerin devamı için yeterli düzeyde olmalıdır. Uzun vadeli yatırım kredilerinde, sabit varlıklara yatırılan fonların geri dönüşü, yatırımdan sağlanan gelirler ile gerçekleşir. Kısa süreli kredilerde ise ağırlık noktasını likidite yoğunluğu oluşturmaktadır (Aras, 1996: 51).

Ticari bileşenler, ürünün talep görmesi, marka bilinilirliği, pazarın büyüklüğü, rekabet koşulları, müşteri portföyü, pazarlama ve dağıtım imkanları ve organizasyon yapısıdır. Bu hususlar değerlendirilirken ortak ve yöneticilerin bilgi ve tecrübeleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

2.3.3.3. Kapital

Kapital (sermaye), müşterinin finansal yönden değerini ifade etmektedir. Bir işi başlatmak ve çalışır halde tutmak için gerekli fonlar toplamıdır. Bu kapsamda ortakların işletmeye sermaye olarak yatırdığı fonların yeterliliği ve bu fonların ne kadar etkin kullanıldığı tespit edilmektedir. İşletme ortaklarının işletmeye koyduğu sermayenin toplam büyüklüğü kadar, bu sermayenin ne kadarının nakdi ve ne kadarının ayni olduğu da önemlidir. İşletmeye kullandırılan kredilerin geri ödenmesinde bir tampon görevi gören kapital, sermayenin bankalara güvence sağlama ölçüsüdür (Matar ve Baktır, 1998: 5).

Kapital analizi yapılırken işletme ve kefil ortaklarının bilanço içi ve dışı varlıklarının net bugünkü değer üzerinden varlık analizi de yorumlamada kullanılır.Varlık analizinde nicelik tespitinin yanı sıra nitelik yönünden de inceleme yapılarak, varlık ve borcun vade yapısı, likidite uyumu da değerlendirilmektedir.

Kredi müşterisinin ahlaki değerlerinin yanı sıra, kaynak sağlama yeteneği ve kapasitesi de incelenmelidir. Bir borç genel olarak, varlıkların satışıyla, başka kaynaklardan sağlanan borçlarla ve faaliyet sonucu sağlanan fonlarla ödenebilmektedir (Akgüç, 2000: 17-18).

İşletmelerin başka bir kaynaktan borçlanarak mevcut bir borcu ödemeleri, "krediyi kredi ile ödemeleri" bankaların istedikleri bir durum değildir. Böyle bir durum, borçlunun ekonomik gücünün zayıflamakta olduğunu gösterir. Bankalar kredi talep edenlerin yükümlülüklerini karşılayabilecek düzeyde gelir yaratma gücüne ve yeterli özkaynağa sahip olmalarına büyük önem vermektedirler (Yalkın, 2007: 104).

2.3.3.4. Koşullar

İşletmeler gerek kendi faaliyetleri sonucu, gerekse çevresel faktörlerden kaynaklanan risklere maruz kalırlar. Kredi sürecinde kredi geri ödemesinde sorunlara yol açabilecek olayların işletme özelinde analizi yapılmaktadır. Faaliyet gösterilen sektörün tabi olduğu düzenlemeler, sektörün tedarikçi ve müşteri yapısı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Ekonomik, sosyal, siyasal ve doğal olayların gelişimi izlenerek yorumlanmaktadır. Müşterinin kontrolü dışında gelişen ekonomik, siyasal ve doğal olayları anlamak, izlemek ve olası gelişmelere göre işletmelerin karşılaşabilecekleri sorunları görmek önemlidir.

2.3.3.5. Karşılık (Teminat)

Karşılık kavramının önemi; karakter, kapasite,kapital, koşullar gibi unsurların zayıflıklarını gideren bir niteliğe sahip olmasıdır. Teminatın alınmasındaki temel neden, işletmenin normal faaliyeti sonucunda yeterli kaynak oluşturamaması, vadesi gelen borcunu ödemekte güçlük çekmesi durumlarında, kredi verenin kendisini güvence altına almasıdır. Teminatın nakde dönüşme süresi de değerlendirilmelidir (Yalkın, 2007: 105).

2.4. FİNANSAL TABLOLARI DÜZELTME VE YORUMLAMA

İşletmeler kredi kullanabilmek amacıyla mali tablolarını bankalara sunmaktadır. Bankalar da kredi kararlarını etkileyebilecek tüm bilanço ve gelir tablosu hesaplarını inceleyip, güvenilirliğini teyit etmekte ve sağlıklı analiz sonuçlarına ulaşabilmek için bazı aktarma-arındırma işlemleri yapmaktadır. Finansal tabloda yer alan bir hesap bakiyesinin azaltılıp, azaltılan tutar kadar başka bir hesap bakiyesinin artırılması işlemine "aktarma" adı verilmektedir. Bir tutarın, bilançonun hem aktif hem de pasifinden karşılıklı olarak indirilmesi şeklinde yapılan düzeltme ise "arındırma" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla arındırma işlemi bilanço büyüklüğünü azaltmaktadır (Bülbül, 2011: 52).

Finansal analiz uzmanları, sektör bilgilerini, benzer işletme finansal verilerini, faaliyet döngüsü ve buna bağlı nakit akışlarını anlayarak, bunların sonucunda finansal tablolardaki gerçek olmayan durumları tespit etmeli ve düzeltmelidir.

Bu kapsamda yapılan aktarma ve arındırma işlemlerinde gözetilen unsurlar şunlardır:

- Hesapların niteliği (varlık-borç ve gelir-gider): Ticari borç niteliği taşımayan borç tutarının "diğer borçlar" hesabına aktarılması, gayrimenkul satış gelirinin "yurtiçi satışlar" hesabından "diğer olağandışı gelir ve karlar" hesabına aktarılması bu düzeltme türüne örnektir.
- Tutarların doğruluğu: Varlıkların gerçek değerinin üzerinde kayıtlı olduğunun tespit edilmesi durumunda gerekli düzeltme işlemleri yapılır. Banka ekstresi ile bilançodaki banka hesap bakiyesinin uyumlu olmaması durumunda yapılan düzeltme örnek verilebilir.
- Vade yapısının doğruluğu: Genelde alacaklar, borçlar ve avanslar gibi hesaplarda vade düzeltmesi yapılmaktadır. Bilançoda "kısa vadeli alacaklar" hesabında izlenen vadesi 1 yıldan daha uzun bir alacağın "uzun vadeli alacaklar" hesabına aktarılması uygulamada çok rastlanabilen bir örnektir.
- Varlıkların kullanım fonksiyonları: Varlıkların hangi amaçla edinildiğinin bilinmesi, işletmelerin faaliyet döngüsünün iyi anlaşılması, düzeltme işlemlerine ışık tutmaktadır.

Gerçek ile görünen arasındaki farklar analiz edilerek, düzeltilmiş finansal tablolar üzerinden değerlendirme yapılmalıdır. Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) esasına göre, iç ve dış etkenlerin olası etkilerinin finansal tablolara yansıtılabildiği ve izleyen dönemlerde faktörlerdeki değişimler doğrultusunda gerekli revize işlemlerin yapılması ile hazırlanan TFRS esaslı finansal tablolarda da aynı şekilde düzeltme işlemleri yapılmalıdır. Böylece kredi kararı daha sağlıklı bir şekilde verilecektir (Sarıkale ve İlter, 2018: 165-184).

2.5. GELECEK ÖNGÖRÜ VE ANALİZLERİ

İşletme analizleri bugün ve geçmişteki verilerin incelenmesi üzerine kuruludur. Gelecek analizi ise mevcut verilerin işletmenin gerçek durumu, sektörel beklentiler ve kullandırılacak kredi göz önüne alınarak gerçeğe uygun, dinamik bir şekilde yorumlanmasına dayanır. Kredi, geçmişteki, mevcut ve gelecekteki olayların finansmanı amacıyla kullandırılırken, geri ödemesi ise gelecekte oluşacak nakit akışları ile yapılır. Bu bakımdan gelecek öngörüsünün sağlıklı yapılması önemlidir.

Bu çerçevede, gelir ve gider öngörüsüne dayanan proforma gelir tablosu, proforma bilançolar ve nakit akışları incelenerek likidite ve borç ödeme imkanları tespit edilmelidir. Bu çalışmalar yapılırken; işletmelerin ortak ve yöneticilerinin yetkinlik ve vizyonları, sektörün geleceği, teknolojik gelişmeler, arz, talep ve rekabet koşulları, işletmenin gelirlerinin gelecekte nasıl bir eğilim izleyebileceği, gelecekteki nakit akışı öngörüsü gibi hususlar değerlendirilir. (Okka, 2015: 192)

2.6. RATING İLE LİMİT VE TEMİNAT İLİŞKİSİ

Rating (derecelendirme) bir kredi üzerindeki anapara ve faiz ödenmeme riskinin belirlenmesi işlemidir. Derecelendirme genelde borçlanabilme yeteneğini ifade eden bir kavramdır. Şirket derecelendirmesi, bir şirketin belirli bir süreç içindeki değerlemesidir. Finansal analizi yapan uzman analistler işletmenin mali gücünü çeşitli analiz teknikleri ile tespit ederek kredi değerliliğini ortaya koyar (Kılıç, 1989: 76).

Limit belirlemenin temel mantığı bir ya da risk açısından birbiri ile bağlantılı birden çok kredide oluşabilecek kayıpların banka üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamaktır.

Teminat, hem bankaya kredinin ödenmesi konusunda bir güvence, hem de krediyi kullanan için geri ödememe konusunda bir caydırıcılık unsurudur (Babuşçu, 2005: 105,117).

2.7. ERKEN UYARI MEKANİZMASI

Kredi kullandırıldıktan sonra "Erken Uyarı" çalışması yapmak da önem taşır. Kullandırılan kredilerin geri ödenmeme riskini en aza indirmek için kredi kullandırılan işletme ve o işletme ile ilgili risk unsurları sürekli izlenmektedir. Kredi kullandırımı öncesinde ve sonrasında işletmenin ve faaliyet gösterilen sektörün risk durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Böylece, olumsuz olabilecek durumlara karşı önlem (aksiyon) alabilmek mümkün hale gelir. Olumsuz durumlar ortaya çıkmadan bunların işaretlerini belli göstergeleri kullanarak görmeye ve önlem almaya "Erken Uyarı", bunu sağlayan sisteme de "Erken Uyarı Mekanizması" denilmektedir (Babuşçu, 2005: 105,117).

2.8. KREDİ RİSKİ ÖLÇÜMÜ

Basel II çerçevesinde kredi riskinin ölçümünde iki yaklaşım benimsenmiştir. Bunlar standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı (İDD) yaklaşımdır. Basel II, standart yaklaşımla risk ağırlıklarını kendisi belirlerken, İDD yaklaşımı bankanın belirlediği ve kendisinin onayladığı bir risk ağırlık ölçümüne imkan tanımıştır (Horasan ve Horasan, 2012: 224).

2.9. KREDİ DERECELENDİRMENİN KOBİ'LER İÇİN ÖNEMİ

Basel II düzenlemeleri bankacılık ve finans sektörüne yönelik olmakla birlikte, sistemden kredi kullanmak isteyen KOBİ'leri de çok yakından ilgilendirmektedir. Bankalar Basel II standartları ile birlikte geleneksel kredilendirme sürecinin yerine risk odaklı kredilendirme sürecine geçmiştir. KOBİ'lerin kredi derecelendirme notuna göre kredi tutarı, vadesi, fiyatı ve teminatları etkilenmektedir (Kayalı ve Çümen, 2011: 116). Basel II ile birlikte gelecek olan değişime ayak uyduramayan ve değişimi yönetemeyen KOBİ'lerin kredi maliyetleri artış gösterecek ve ileriye yönelik gerçekçi planlar yapmaları daha zor hale gelecektir (Ankara Ticaret Odası, 2007: 4).

3. KREDİ DERECELENDİRME

Kredi pazarlarının büyümesi ve artan globalleşme sonucu yatırımcılar, menkul kıymet ihraç eden kurumlar ve diğer girişimciler için yeni finansal fırsatlar ortaya çıktığı gibi, bu fırsatların yanında yeni riskler de doğmaktadır. Kredi pazarlayan kurumlar yeni ulusal ve uluslararası pazarlara açıldıklarında, borçlanacak kurumun kredi değerliliğinin belirlenmesinde, farklı ekonomi işleyişleri, değişen muhasebe uygulamaları, ulusal dil ve kültür engelleri gibi faktörler nedeniyle zorluklar yaşamaktadır. Bu açıdan derecelendirme kavramı önem arz etmektedir (Gürman, 1994: 30-36).

19. yüzyılda, Amerika Birleşik Devletleri'nde kredi talebinde bulunanlar ile fon temin edenler arasındaki ilişkilerin resmi olarak gelişmesini sağlamaya yönelik bir enstrüman olan derecelendirme, iç piyasaların gelişmesini sağladığı gibi, zamanla uluslararası alanda sermaye piyasalarının hızlı bir büyüme trendine girmesine zemin hazırlamıştır. Piyasalarda oluşan çeşitlenme de derecelendirmenin giderek daha fazla kullanılmasına neden olmuştur (Babuşçu, 1997: 2).

Derecelendirme, işletmelerin mali ve mali olmayan verilerinin mevcut ve geçmiş dönemlerdeki performanslarının değerlendirilerek, gelecek dönem performans tahminleri çerçevesinde işletmelere standart bir puan verme işlemidir. Diğer bir ifade ile işletmelerin taşıdıkları veya finansman sağlayan kurumların maruz kalacağı riskin sayısallaştırılması işlemidir. İşletme performansları objektif kriterlere göre belirlenerek her işletme için bir finansal not hesaplanır. Derecelendirme notu ile işletmelerin borç ödeme gücü iyiden kötüye doğru, harflerden oluşan bir scala kullanılarak tespit edilmektedir. Geçmişte uygulanan oran analizi, fon akım analizi, nakit akış analizi gibi yöntemler kullanılmaya devam edilmekle birlikte, daha objektif ve karşılaştırılabilir olan kredi derecelendirme notu kullanımı yaygınlaşmıştır (Çonkar ve Vurur, 2008: 137).

Borçlanan kişi, işletme veya ülkenin anapara ve faiz ödemelerinden kaynaklanan yükümlülüklerini zamanında ve tam olarak yerine getirme güçlerinin bağımsız bir değerlendirmesi olan derecelendirme, bilgi akışının temin edilmesinde üstlendiği rol bakımından önem taşımaktadır (Küçükkocaoğlu, 2004: 1).

Geleneksel yönteme göre ülkemizde bulunan işletmelerin bankalardan kredi talepleri değerlendirilirken işletme banka uzmanları tarafından incelenerek istihbarat çalışması yapılmakta ve kredi değerlendirme süreci sonuçlandırılmaktadır. Ancak bu sistem yeterince sağlıklı işlememektedir. Yapılan incelemeler gelişmiş standartlara dayandırılmamakta ve subjektif olabilmektedir. Krediye konu işletmeye ilişkin riskler rakamsal olarak net bir şekilde ifade edilemediği için farklı uzman görüşleri ortaya çıkmaktadır. Basel II bankalar için yeni düzenlemeler getirerek risk yönetimine ve risk değerlendirmesine daha fazla önem verilmesine zemin hazırlayacaktır. Basel II uygulaması daha önceden kabul edilen Basel I - Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına ek olarak işletmelerin kredi kalitesini veya ödeme gücünü ortaya koyan derecelendirme notlarına da dikkat çekmektedir (Ankara Ticaret Odası, 2007: 21).

Basel II Uzlaşısı kapsamında bankalar, kredi müşterilerinin kredi değerliliğini belirlemek amacıyla bir "İçsel Derecelendirme Sistemi" oluşturabilecekler ve kendi işlemleri sonucunda meydana gelecek olan veri kümesinden faydalanarak müşterilerini derecelendirmeye yönelik modeller geliştirebileceklerdir (Tatlıdil ve Özel, 2005: 49).

3.1. KREDİ DERECELENDİRMENİN İŞLEVİ VE TÜRLERİ

Rating kavramı 1900'lerin başında Amerikan demiryolu şirketlerinin tahvil ihraçlarının derecelendirilmesi ile finans literatürüne girmiş, özellikle 1980 yılında itibaren finans piyasalarının globalleşmesi ile birlikte gerek ülkelerin gerekse banka ve ticari şirketlerin menkul kıymet ihracı veya diğer borçlanma şekilleri sonucunda ortaya çıkan kısa ve uzun vadeli yükümlülüklerin değerlendirilmesinde önemli bir ölçüt haline gelmiştir (Küçükkocaoğlu, 2003: 9).

3.1.1. Kredi Derecelendirmenin İşlevi

Derecelendirme, bir işletmenin finansal yükümlülüklerini zamanında yerine getirip getiremeyeceğini değerlendirmek üzere kullanılan, bir işletmenin geçmiş ve bugünkü nitel ve nicel verilerine dayanarak yapılan bir sınıflandırma sistemidir. Yapılan sınıflandırmanın kolay anlaşılabilir olması için verilerden elde edilen sonuçlar kolay anlaşılır genel geçerliliği bulunan sembollere dönüştürülmüştür. Sözkonusu semboller evrensel uygulamaya sahiptir (Ege, 2006: 138).

Derecelendirme, borçlunun kredibilitesini, borcunu vadesinde ve düzenli olarak geri ödeme kapasitesini ölçmeye yarayan, kredi arz ve talep edenlere değerlendirmelerinde yardımcı olmayı sağlayan güçlü ve kullanışlı sembollerden oluşmaktadır (Nye ve Eke, 2004: 38).

Derecelendirme işlevinin ekonomik hayata sağladığı faydalar şunlardır (Babuşçu ve Hazar, 2008: 357);

- Ekonomiye güvenilir, sağlıklı ve istikrar içinde gelişen mali piyasalar kazandırır ,
- Ekonominin büyüme için ihtiyaç duyduğu dış kaynak teminini, piyasaların uluslararası piyasalarla bütünleşmesini sağlar,
- Ekonominin genel risk seviyesini sınırlandırır, mali işlemlerin etkinliğini artırır ve büyümenin daha etkin finansmanına zemin hazırlar.

Derecelendirme, bankalar açısından bakıldığında da önemini her geçen gün artırmaktadır. Bankalar derecelendirme sayesinde belirlenen risk düzeyinde kredinin faiz, vade, tutar ve geri ödeme planını daha rasyonel olarak saptayabilmekte ve kredi yönetiminde etkili olabilmekte, kredi portföyünün yapısını kolayca ortaya koyabilmektedir (Yalkın, 2007: 11).

Derecelendirme kuruluşları kısa ve uzun vadede borçluyu ve borcu değerlendirmektedir. Borçlu değerlendirilirken hem kredi anapara ve faiz geri ödeme riskini ifade eden kredi riski, hem de borçlunun performans riski dikkate alınmaktadır. Borç derecelendirilirken ise daha çok kredi riski ve borcu ödemesi gereken borçlunun notu önem taşımaktadır (Takan, 2002: 681).

Dünyada faaliyeti bulunan yüzlerce derecelendirme kuruluşu olmasına karşın, uluslarası sermaye piyasalarında genel kabul görmüş birkaç derecelendirme kuruluşu dikkat çekmektedir. Bunlar Standard and Poors, Moody's ve Fitch şirketleridir. Bu şirketler kendi ülkelerinin piyasalarında faaliyet göstermelerinin yanı sıra dünyanın çeşitli yerlerinde de faaliyet göstermektedirler. Gelişmiş sermaye pazarı olan ülkelerde kendi şubelerini kurarak, diğer piyasalarda da yerel derecelendirme şirketleri ile ortak olarak çalışma yürütülmektedir.

Derecelendirme, şirketleri analiz etmeye yardımcı olan bir işlemdir. Derecelendirme sonucu ulaşılan yoğunlaştırılmış bilgiler yatırımcılara

aktarılmaktadır. Günümüzde gitttikçe yoğunlaşan ve artan iş hacmi karşısında zaman kısıtının önemi de dikkate alındığında, değerlendirme ile ilgili bilgilere kısa sürede ulaşmanın önemi anlaşılmaktadır (www.fitchratings.com).

3.1.2. Kredi Derecelendirme Türleri

Uygulamada derecelendirme, hem borç hem de borçlu derecelendirmesi açısından, ülke, kurumsal, ihraç ve proje değerlendirmesi gibi alanlarda kendini göstermektedir. Söz gelimi kredi ilişkisine girilecek bir işletme için borçlu derecelendirmesi yapılırken, aynı zamanda sözkonusu işletmenin yatırım projesi için proje derecelendirmesi yapılarak ayrı bir proje derecelendirme notu da üretilmektedir.

Şekil 1: Derecelendirme Grupları

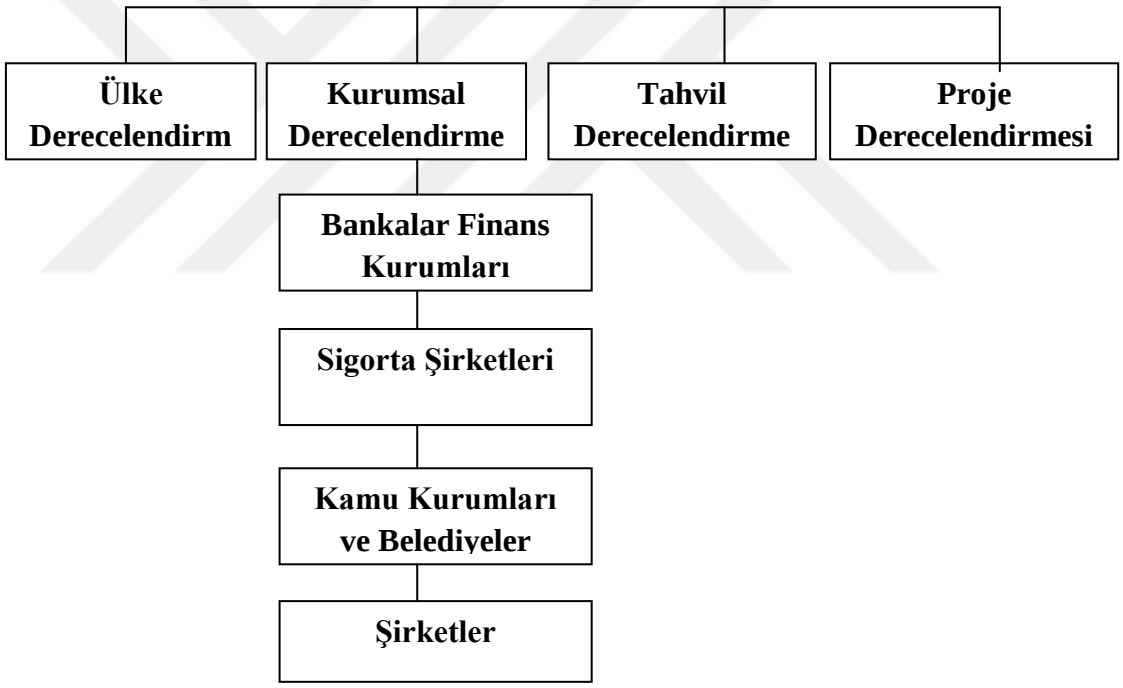

Kaynak: Akçayır ve Yıldız, 2014: 4.

3.1.2.1. Ülke Derecelendirmesi

Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin kredi değerliliklerinin belirlenmesi büyük öneme sahiptir. Uluslararası sermaye piyasalarında güven sağlanması ve yatırımların çekilmesi, yatırımı teşvik edici notlar ile mümkün hale gelmektedir.

Yurtdışından kaynak girişleri sayesinde ülke ekonomisinin de büyümesi beklenenden daha kısa bir dönemde gerekleşebilir.

Geçmiş dönemlerde görülen borç krizleri kredi derecelendirme ihtiyacını gündeme getirmiştir. IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların performanslarının yetersiz kalması, finans sisteminin hızlı büyümesi, derelendirme kuruluşlarına olan ihtiyacı tetiklemiştir. Uluslararası sermaye hareketlerinin hızlanması, bankalar ve tahvil yatırımcılarından oluşan geniş bir kitlenin mali piyasalara girmesi, IMF'nin ülkelerin ihtiyacını yeterince karşılayamaması gibi etkenler ülke riski derecelendirmelerinin önemini artırmıştır.

Ülke riski, uluslararası alandaki kredi ilişkilerinde, kredi açılan ülkelerde meydana gelebilecek önemli olaylar sonucunda kayba uğrama olasılığıdır (Parasız ve Kemal, 1994: 296).

Ülke derecelendirmeleri ekonomik ve politik riskleri kapsayan kriterleri ele almaktadır (Takan, 2002: 682).

- Sektörlerin ekonomideki dağılımı, ekonominin büyüklüğü, tasarruf ve yatırımların yapısı, GSYH artış oranı, dışa açıklık gibi ölçütlere göre değerlendirme yapılmaktadır.
- Maliye politikası ve kamu borçları incelenmektedir. Kamu maliyesinde denge, borçların vade yapısı, anapara ve faiz tutarları, borç servis kapasitesi analiz edilmektedir.
- Para politikası ve enflasyon gelişimi incelenmektedir. Parasal büyüklükler, kredi büyüklüğü, faiz oranları, kur politikası ve Merkez Bankası'nın bağımsızlık derecesi değerlendirilmektedir.
- Ödemeler dengesi ve sermaye hareketleri değerlendirilmektedir. Dış borçlar ekonomik risk açısından ele alınmaktadır. Özel kesim ve kamu kesiminin dış borçları, borçların vade ve yapıları, ülke döviz rezervi ve varlıkları incelenmektedir. Ayrıca siyasal risk unsurları da incelenmektedir.
- Hükümet ve liderlerin etkisi, gelir dağılımı, hayat standardı, istihdam, bölgesel farklılıklar, etnik ve sosyal yapı değerlendirmeleri yapılmaktadır.

3.1.2.2. Kurumsal Derecelendirme

Kurumsal derecelendirme, banka ve finans kuruluşları, sigorta şirketleri, kamu kurumları, sanayi kuruluşları ve ticari işletmelerin derecelendilmesini içerir.

Fon fazlası olanlar ile fon ihtiyacı olanlar arasında bir köprü işlevi gören finans sistemi, finansmana erişimi kolaylaştırmaktadır (Parasız, 2000: 51).

Bankaların derecelendirilmesi, bu kuruluşların yükümlülüklerini tam olarak ve zamanında yerine getirme gücünü göstermesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Finansal sistemin işlevini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi güçlü bir bankacılık sektörü ile mümkündür (Babuşçu, 1997: 111).

Bankaların kredi derecelendirme notu, sermaye piyasalarına ulaşmaları ve işlem yapabilme kabiliyetleri, bankalar arası işlemlerde kredi maliyetlerinin düşürülmesi, finansmana kolay ulaşabilmeleri, yurtdışı piyasalardan mevduat dışı kaynak temini ve diğer bankalarla karşılaştırılabilmeleri açısından önemlidir (Yalkın, 207: 18).

Sigorta şirketleri, kamu kuruluşları ve şirket derecelendirmesi kurumsal derecelendirme kapsamında ele alınmaktadır.

3.1.2.3. Tahvil Derecelendirmesi

Ratingin ortaya çıkmasında tahvil derecelendirmesi rol oynamıştır. İlk derecelendirme kuruluşları 1900'lerde A.B.D.'de kurulmuştur. Demiryolu şirketlerinin tahvil çıkarma yoluyla yaptıkları borçlanmalarda finansal kurumlar hakkında bilgi sağlama amacıyla birçok derecelendirme kuruluşunun temeli atılmıştır (Taş, 2001: 104).

Tahvil derecelendirmesi, tahvil ihraç eden kuruluşun borç ödeme gücü, yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeme riski, tahvilin ihraç koşulları ve ihraççı şirketin finansal yapısı gibi unsurların değerlendirilmesini içermektedir (Yalkın, 2007: 19).

3.1.2.4. Proje Derecelendirmesi

Bir projenin derecelendirmesinde, projenin konusu, yeri, teknik özellikleri, özkaynak katkısı ve dış kaynak ihtiyacı, hayata geçme kabiliyeti, tamamlanma ve geri dönüş süresi gibi hususlara dikkat edilmektedir.

3.2. DERECELENDİRME SİSTEMLERİ

Kredi riskinin en iyi şekilde yönetilebilmesi için ölçülebilmesi gerekmektedir. Kredi riskinin ölçülmesi için içsel derecelendirme ya da puanlama sonuçları, kredinin yapısı, teminatı, limiti, vadesi gibi unsurlara ihtiyaç duyulur. Bankalar tarafından kullanılan derecelendirme sistemleri temel sınıflandırma olarak istatistik tabanlı sistemler ve yargısal sistemler olarak iki ana grupta incelenmektedir. İstatistiksel yöntemlere dayanan sistemlerde, borçlunun mali ve mali olmayan verileri bir model yardımıyla sayısallaştırılarak dereceye dönüştürülür. Karma yöntemlerle derece belirlenmesinde, istatistiksel yöntemlerin yanı sıra, derece tayin edenin kanaati de belli ölçüde kredi notuna etki eder (Candan ve Özün, 2006: 135).

3.3. KREDİ DERECELENDİRME KURULUŞLARI

Kredi derecelendirme kavramının kökeni New York'lu bir manifaturacı olan Lewis Tappan'ın 1837'de yaşanan ekonomik kriz sırasında müşterilerinin durumunu tespit etmek amacıyla geliştirdiği değerlendirme yöntemine dayanmaktadır. ABD ekonomisindeki çöküşün ardından kendisi de zarara uğrayan Tappan borçluların kredi değerliliğinin tespit edilmesi amacıyla çoğunluğu avukat olan 180 muhabiri kapsayan bir ağ kurarak derecelendirmenin temelini atmıştır (Ban ve Yörük, 2003: 523-557). Cincinati'li bir avukat olan John Bradstreet ise benzer şekilde kredi derecelendirme çalışmaları yapan başka bir şirketin sahibiydi ve borç ödeme güçlüğü içindeki tacirlerin davalarına vekillik ettiği bir sırada müvekkillerinden topladığı kredi bilgilerini New York toptancılarına satan Bradstreet, 1849 yılında kurduğu Bradstreet Company ile kredi derecelendirme işine girişen ikinci kişi olmuştur (Ettinger and Golieb, 1917: 120). Bu iki şirket 1933 yılında "Dun and Bradstreet" adlı kuruluşta birleşti ve 1962 yılında "Moody's Investors Service" adını almıştır. Bu kuruluşlardan sonra "Poor's Publishing Company" ilk değerlendirmesini 1916 yılında, "Standard Statistics Company" 1922 yılında, "Fitch Publishing Company" ise 1924 yılında gerçekleştirmiştir. 1941 yılında ise "Standard Statistics Company" ile "Poor's Publishing Company" birleşerek "Standard and Poor's" ismini almıştır (Çelik, 2004: 7).

John Moody tarafından 1909 yılında yazılmış olan "Demiryolları Yatırımlarının Analizleri" adlı eserde kullanılan semboller daha sonra kredi

değerlendirmesinde kullanılan uluslararası semboller haline gelmiştir (Sevil, 1995: 157-180).

Finansal piyasaların hızla gelişmesi ve uluslararası borçlanma araçlarının çeşitlenmesi, derecelendirmeyi özellikle son 30 yıl içinde ABD dışındaki diğer gelişmiş piyasaların da bir parçası haline getirmiştir. Derecelendirme ABD'de başlamış ve gelişmiş olmakla birlikte, özellikle 1980'li yıllardan itibaren diğer ülkelerde de yaygınlaşmıştır (Yalkın, 2007: 9).

Dünya genelinde kredi derecelendirme faaliyeti gösteren en büyük üç derecelendirme kuruluşu Moody's, Standard & Poor's ve Fitch'dir.

Global bazda en çok kabul gören Standard and Poors, Moody's ve Fitch şirketleri ve kullandıkları derece sembolleri ile bu sembollerin anlamları bu bölümde ele alınmıştır.

3.3.1. Standard And Poor's Derecelendirme Şirketi

S&P'nin temelleri 1860 yılında, Henry Varnum Poor tarafından yayımlanan "Amerikan Demiryolları ve Kanalları Tarihi" eserine dayanmaktadır. 1916 yılında kamu ve şirket borçlarının derecelendirmesine başlayan şirket, ilk tahvil derecelendirmesini 1940 yılında yapmıştır. 1941 yılında Poor's Publishing ve Standard Statistics'in birleşmesi ile Standard and Poor's Corporation adını alan şirket, 1966 yılında güçlü bir yayım şirketi olan McGraw-Hill Company Inc. tarafından satın alınmıştır (Yalkın, 2007: 21).

S&P 2018 yılı itibari ile farklı ülkelerde, yeni ve gözden geçirme olmak üzere toplam 1 Milyon adedin üzerinde rating gerekleştirmiştir. Ağırlıklı olarak ekonomistler, analistler ve istatistikçilerden oluşan S&P 28 ülkede ofisleri ve iştirakleri aracılığı ile toplam yaklaşık 10.000 çalışanı ile faaliyet göstermektedir.

S&P'nin uzun vadeli menkul kıymetler için kullandığı derece sembolleri ve anlamları aşağıda Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Standard & Poors'un Uzun Vadeli Menkul Kıymet Dereceleri

AAA	S&P tarafından en yüksek kaliteli kıymet olarak değerlendirilmekte ve ihraççıların anapara ve faizleri geri ödeme kabiliyeti son derece yüksek kabul edilmektedir.
AA	Anapara ve faizleri geri ödeme kabiliyeti oldukça yüksek olan bu kategorideki menkul kıymetler AAA kategorisinden oldukça küçük bir fark göstermektedir. Bu dereceye sahip menkul kıymetler piyasada gerçekleşebilecek değişimlerden bir üst kategoriye göre daha fazla etkilenebilmektedirler.
A	İhraççı şirketlerin borç geri ödeme güçleri iyi olmakla birlikte, önceki kategorilere göre piyasa koşul gelişmelerine karşı daha duyarlıdırlar. Borçluların anapara ve faiz ödeme yeteneği ekonomik ve politik etkenlerden daha fazla etkilenebilmektedir.
BBB	İhraççıların anapara ve faiz ödeme gücü açısından yeterince güçlü oldukları kabul edilmektedir. Ancak ilk üç kategori ile kıyaslandığında ekonomik koşullarda meydana gelebilecek gelişmelerden daha fazla etkilenecekleri açıktır.
BB	Borçluların anapara ve faiz yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri ancak ekonomik koşulların istikrarlı seyretmesi halinde mümkündür.
B	İhraççıların yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri uzun vadede oldukça zordur.
CCC	İhraççıların yükümlülüklerine ait geri ödemeleri zamanında yapabilme ihtimalleri oldukça zayıftır.
CC	Menkul kıymetler oldukça yüksek spekülatif özelliğe sahiptir. Risk ve belirsizlik oldukça fazladır ve ekonomik koşullarda oluşabilecek değişiklik, ihraççıların borçlarını geri ödemelerinde oldukça ciddi sorunlara yol açabilecektir.
C	Bu derece bir iflas talebinin kayda geçirildiği fakat kredi ödemelerinin devam ettiği durumlarda kullanılmaktadır.
D	Bu derece geri ödemenin yapılamayacağını göstermektedir.

Kaynak: www.standardandpoors.com

Tabloda yer alan derece sembolleri içinde AAA, AA, A ve BBB yatırım özelliğine sahip iken, BB, B, CCC, CC ve D spekülatif özellik taşımaktadır.

3.3.2. Moody's Derecelendirme Şirketi

Şirket 1900 yılında kurulmuş ve aynı yıl "Endüstri ve Çeşitli Menkul Kıymetler Rehberi" isimli eseri yayınlamıştır. Hisse senetleri, finansal kuruşlara ait bonolar, devlet kuruluşları, kamu hizmetleri, üretim, madencilik ve gıda şirketleri hakkında bilgi ve istatistiksel veriler içeren rehber büyük ilgi görmüştür (www.moodys.com).

Moody's 1909'da ABD demiryolları tahvillerini derecelendirmeye başlamış ve daha sonra kamu hizmetleri, endüstri şirketleri tahvilleri derecelendirmesi ile faaliyet alanını genişleterek Amerikan tahvil pazarının neredeyse tamamını kapsayan düzeye ulaşmıştır. Derecelendirme konusunda faaliyet gösteren en eski kuruluş olan Moody's 1962'de Dun&Bradstreet şirketi tarafından satın alınmıştır.

Moody's şirketinin kullandığı derecelendirme sembolleri Tablo 8'de gösterilmiştir. Kısa vadeli ihraç edilen menkul kıymetlerin taşıdığı risk, uzun vadeli ihraç edilenlere göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda Moody's ve S&P bu kıymetler için ayrı bir derecelendirme tanımı getirmiştir. Çalışmada, bankaların uyguladığı kredi derecelendirme sembollerine daha yakın olan uzun vadeli semboller kullanılmıştır.

Tablo 8: Moody's Uzun Vadeli Menkul Kıymet Dereceleri

Aaa	Yatırım riski minimum olan menkul kıymetleri kapsamaktadır. Bu dereceye sahip menkul kıymetleri ihraç eden şirketlerin anapara ve faiz yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi konusunda güvenilirliği oldukça yüksektir.
Aa	Bu nota sahip tahvil grubu da Aaa kadar yüksek kaliteli kabul edilmektedir. Piyasalardaki dalgalanmalardan Aaa grubuna göre daha fazla etkilenmektedir.
A	Bu kategorideki tahviller de yatırım açısından güvenilir kabul edilmekle birlikte, gelecekte bu güvenilirliği bozabilecek unsurların ortaya çıkma ihtimalinin bulunduğu değerlendirilmektedir.
Baa	Tahvillerin anapara ve faiz ödemelerinin zamanında yapılma ihtimali orta derecede kabul edilir. Mevcut durumda güvenilirlikleri yeterli bulunmakla birlikte, şartlarda meydana gelebilecek değişmeler bu güvenilirlikleri azaltabilir veya tamamen ortadan kaldırabilir. Bu gruptaki kıymetler yatırım yapılabilir düzeyde değerlendirilmektedir.
Ba	Gelecekteki değerleri önceden tahmin edilemeyen spekülatif özelliğe sahip bu menkul kıymetlerin güvenilirliği orta düzeydedir ve uzun vadede değişim gösterebilir. Gelecek belirsizliği en önemli etkendir.
B	Yatırım özellikleri son derece düşüktür ve spekülatif özellik gösterir. Anapara ve faiz ödemelerini yerine getirme ihtimali uzun vadede son derece düşüktür.
Caa	Son derece düşük güvenilirliğe sahip ve spekülatif menkul kıymetler bu grupta izlenir.
Ca	Anapara ve faiz ödemeleri genellikle yapılamamaktadır. Spekülatif özelliğe sahip menkul kıymetleri kapsamaktadır.
C	En düşük dereceye sahip ve tamamen spekülatif özelliğe sahip menkul kıymetlerin yatırım özelliği bulunmamaktadır.

Kaynak: www.moodys.com

3.3.3. Fitch Derecelendirme Şirketi

Şirket Moody's ve S&P'den sonra üçüncü en önemli derecelendirme şirketidir. Temelleri 1913 yılında John Knowles Fitch tarafından kurulan Fitch Publishing Company'e dayanmaktadır. Şirket ABD'de genel kabul görmüş ilk Avrupa kökenli derecelendirme kuruluşudur (Vergili, 2015: 23).

Bir yayın şirketi olarak kurulan şirket, 1989'da Fransız FIMALAC şirketi tarafından satın alınmıştır. Faaliyet gösterdiği ilk yıllarda bankaları derecelendiren Fitch 1997'de İngiliz IBCA şirketi ile birleşerek FitchIBCA ünvanını almıştır (www.fitchratings.com).

Fitch'in kullandığı derece sembolleri Tablo 7'de yer alan S&P derece sembolleri ile aynıdır. En yüksek derece "AAA" ve en düşük derece "D" ile ifade edilmektedir. AA ile B arasında derecelere ek olarak nispi ayrımı daha ayrıntılı yapabilmek için artı (+) ve eksi (-) kullanılmaktadır. Aynı sembole ilişkin harf ifadesinden sonra gelen artı (+) işareti, kredi notunu iyileştirirken, eksi (-) işareti kredi notunu kötüleştirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MALİ VERİLERİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ

1. FİNANSAL ANALİZ

Finansal analiz basit anlatımla işletmelerin faaliyet döngüsü ve nakit akışlarının sonucu finansal tablolara yansıyan hesaplar arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesini ifade eder. Kredi verenler açısından ele alındığında ise, kredibilite tespiti amacıyla, işletmelerin mevcut ve geçmiş durumları, finansal tablolarda yer alan hesaplar arasındaki ilişkiler ve bu hesapların zaman içinde bilanço içi ve dışı etkenlere bağlı olarak gösterdikleri değişimlerin incelenmesi, sektörün etkileri ve benzer konularda faaliyeti bulunan işletmelerin finansal tabloları ile karşılaştırılması ve sonuçların finansal olmayan veriler de dikkate alınarak değerlendirilmesi, bu şekilde mevcut ve gelecekteki ödeme güçlerinin ortaya konulması faaliyetidir (Gücenme, 1999: 3).

Finansal analiz çalışması ile öncelikle işletmelerin finansal durumlarından yola çıkarak faaliyetler sonucunda nakit akımlarının dengeli olup olmadığı saptanır, işletme faaliyetlerini olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilecek gelişmeler tespit edilir. Bu bakımdan finansal tablolar kredi talep eden işletmeler hakkında önemli bir bilgi kaynağı ve kredi kararının vazgeçilmez bir temel taşıdır.

Sağlıklı finansal analiz çalışması ancak güvenilir finansal tablolar ile mümkündür. Ancak zaman zaman işletmeler kasıtlı olarak yanıltıcı, finansal durumları olduğundan iyi ya da kötü gösteren kayıtlar tutabilmektedir. Bu nedenle analiz çalışması öncesinde finansal tabloların analize elverişli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılan aktarma ve arındırma uygulamalarına genel olarak "düzeltme işlemleri" adı verilir (Sarıkale, 2016: 2).

Kredi kararlarına dayanak oluşturan düzeltilmiş finansal tablolar kredi taleplerini değerlendirmede hatalı karar alma riskini en aza indirmeyi amaçlar. İşletme analizinde gerçek durumu yansıtan varlık ve borç tutarları, özkaynaklar, gelir ve giderler, kar ve zararın tespiti amacıyla düzeltme işlemleri sektörün durumu da göz önüne alınarak yapılır.

İşletmelerin öncelikle düzeltilmemiş finansal tablolarına ait faaliyet döngüsü ortalamaları ile sektör ortalamaları karşılaştırılır, dikkat çekici sapmalar tespit edilerek bunların nedenleri araştırılır. Sapmaları oluşturan nedenler arasında, kayıt dışılık, satış kabiliyeti azalan stoklar, tahsil edilemeyen alacaklar, mal tedarik ve finansman tercihleri en sık görülenlerdir.

Tablo 9'da örnek bir işletmenin faaliyetlerine ilişkin beyan ettiği ve finansal tablolarında görülen değerler gösterilmiştir. Sektör ortalamaları ve benzer işletme rakamları da tabloda ayrıca yer almaktadır. Faaliyet döngüsüne ilişkin dikkat çeken sapmalar incelenerek, düzeltme gerektiren işlemler tespit edilmelidir.

Tablo 9: Faaliyet Döngüsü

ÖRNEKTİR				
	Sektör	Benzer İşletme	İşletme Beyanı	Finansal Tablolar
Alacak Tahsil Süresi	90	75	90	105
Stok Bekleme Süresi	60	50	65	75
Borç Ödeme Süresi	60	75	75	45
Kar Marjı	%20	%25	%20	%10

Tablo 9 tamamen örnek rakamlarla oluşturulmuştur.

Finansal tablolar işletmelerin faaliyet döngüsünü rakamsal olarak ifade eder. Faaliyet döngüsü, işletmelerin kaynakları ile üretimde kullandıkları hammadde, yarı mamul, mamul veya ticari mal ve hizmet olarak satın aldıkları tüm girdilerden elde edilen nihai ürünlerin satılması sonucu oluşan alacakların tekrar nakde dönüştürülmesi sürecindeki bütün hareketler ve nakit akışlarını ifade etmektedir.

Finansal analizde önem arz eden hususlar, finansal olmayan analiz çalışmalarına da ışık tutmaktadır. İşletmenin yüksek tutarlı alacakları ile ilgili tespitler, bu müşteriler hakkında detaylı istihbarat çalışması yapılmasına zemin hazırlar. Devam eden işlere ilişkin yapılan harcama kalemleri ve hakediş tutarlarında

gecikmeler, kamuya yönelik çalışan inşaat ve taahhüt işletmelerinin işlerinin daha detaylı araştırılmasını gerektirebilir.

Düzeltme işlemleri, işletmelerin faaliyet döngüsünden yola çıkarak, finansal tablolardaki hesapların niteliğinin, tutarının, vade yapılarının ve varlıkların kullanım fonksiyonunun tespit edilerek uyumsuzlukların giderilerek düzeltilmiş finansal tablolara ulaşılması sürecidir.

Finansal tabloların işletmelerin faaliyetlerini en gerçekçi şekilde yansıtmasını amalayan düzeltme işlemleri aşağıda kısaca özetlenmiştir:

a) Aktarma işlemi: Finansal tablolarda yer alan bir tutarın niteliği, varlıkların kullanım fonksiyonu ve vadesine göre doğru hesapta olmadığının tespit edilmesi durumunda doğru hesaba aktarılması işlemidir.

b) Arındırma işlemi: Bilançonun hem aktifinde hem de pasifinde aynı kişi ve işletmelere ait tutarlar ile bilançonun aktifinde yer almasına karşın varlık niteliği taşımayan veya bu özelliğini kaybetmiş tutarların tespit edilmesi halinde pasifteki karşılığından, aksi halde özkaynaklardan karşılıklı indirilmesi işlemidir (Acer, 2010: 100).

1.1. FİNANSAL TABLOLAR

Finansal tablolar, işletmelerin faaliyet sonuçları ve mali durumları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Finansal analiz de bu tablolarda yer alan bilgilere göre yapılmaktadır (Akgüç, 1995: 3-4).

Ülkemizde işletmelerin Gelir İdaresi Başkanlığı'na verilmek üzere vergi matrahının tespit edilmesi amacıyla VUK'na göre hazırlanan bilanço ve gelir tablosu kullanılmaktadır. Temel finansal tablolar olarak bilinen bilanço ve gelir tablosu işletmelerce zorunlu olarak düzenlenmektedir. Ayrıca nakit akım tablosu, öz sermaye değişim tablosu ve kar dağıtım tablosu gibi yardımcı finansal tabloların düzenlenmesi isteğe bağlıdır. Finans kuruluşları kredi analizi sürecinde işletmelerden genellikle son üç yıla ait yılsonu bilanço ve gelir tablolarını talep etmektedir. Ayrıca son ara dönem mali tabloları ve detay mizan da temin edilmektedir. Bazı işletmeler borçlu ve alacaklı bilgilerini paylaşmak istemediği için detay mizan vermekten kaçınmaktadır. Ancak sağlıklı bir finansal analiz için bu tabloların tam olarak temin edilmesi gerekmektedir (Sarıkale, 2016: 13).

Mizan, bilanço kalemlerinin detay bilgilerini sağladığı için düzenlenmesi gereken bir tablodur. Hesaplarda izlenen işlemlerin tutar olarak büyüklüklerini ve hesap bakiyelerini vermektedir. Aralık ayı mizanı genel geçici mizan, envanter işlemleri tamamlandıktan sonra oluşturulan mizan ise kesin mizan olarak tanımlanır (Sevilengül, 2008: 85-87).

Tablo 10'da Tekdüzen Hesap Planı (TDHP) hesap sınıfları, hesap grupları ve hesaplar olarak incelenmektedir.

Tablo 10: Hesap Sınıfları

Hesap Sınıfı No	**Hesap Sınıfı Adı**
1	Dönen Varlıklar
2	Duran Varlıklar
3	Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
4	Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar
5	Özkaynaklar
6	Gelir Tablosu Hesapları
7	Maliyet Hesapları
8	Kullanımı serbest bırakılmıştır
9	Nazım Hesaplar

1.2. TEMEL FİNANSAL TABLOLAR

1.2.1. Bilanço

Belli bir tarihte işletmenin varlıklarını, borçlarını ve öz sermayesini tasnifli olarak gösteren statik bir tablo olan bilanço, düzenlenme tarihi itibari ile işletmelerin anlık durumunu gösterir. Bilançonun aktifinde yer alan varlıklar likidite esasına göre, pasifte yer alan kaynaklar ise risk ve vade derecesine göre sıralanır. Bilançonun aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi iki tarafı bulunmaktadır. Varlıklar (Mevcutlar + Alacaklar) sol tarafa, Kaynaklar (Borçlar + Öz sermaye) ise sağ tarafa kaydedilir (Çonkar, Ulusan ve Öztürk, 2006: 30).

Tablo 11: Bilanço

AKTİF	PASİF
1. Dönen Varlıklar	**3. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar**
A. Hazır Değerler	A. Mali Borçlar
B. Menkul Değerler	B. Ticari Borçlar
C. Ticari Alacaklar	C. Diğer Borçlar
D. Diğer Alacaklar	D. Alınan Avanslar
E. Stoklar	E. Öd.Vergi Diğ.Yük.Borç Gider Krş.
F. Gel.Aylara Ait Gider. ve Gelir Tah.	F. Gel.Aylara Ait Gelir ve Gider Tah.
G. Diğer Dönen Varlıklar	G. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kay.
2. Duran Varlıklar	**4. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar**
A. Ticari Alacaklar	A. Mali Borçlar
B. Diğer Alacaklar	B. Ticari Borçlar
C. Mali Duran Varlıklar	C. Diğer Borçlar
D. Maddi Duran Varlıklar	D. Alınan Avanslar
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	E. Borç ve Gider Kaşılıkları
F. Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	F. Gel.Yıllara Ait Gelir ve Gider Tah.
G. Gel.Yıl. Ait Giderler ve Gelir Tah.	G. Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kay.
H. Diğer Duran Varlıklar	
	5. Özkaynaklar
	A. Ödenmiş Sermaye
	B. Sermaye Yedekleri
	C. Kar Yedekleri
	D. Geçmiş Yıllar Karları
	E. Geçmiş Yıllar Zararları (-)
	F. Dönem Net Karı (Zararı)

1.2.2. Gelir Tablosu

İşletmenin belli bir dönemde elde ettiği gelirler ve katlandığı giderleri tasnifli olarak gösteren ve döneme ilişkin faaliyetlerin sonucunu kar veya zarar şeklinde özetleyen tablodur. Gelirler işletme sermayesini artırıcı niteliktedir. Gider ise, gelir elde etmek amacıyla katlanılan varlık tükenmeleri olup, sermayeyi azaltıcı yönde bir etkide bulunurlar (Çonkar vd., 2002: 35). Gelir Tablosu, hesap tipi ve rapor tipi gelir tablosu olarak iki şekilde düzenlenebilmektedir. Hesap tipi gelir tablosunda sol tarafa giderler, sağ tarafa ise gelirler yazılmaktadır. Rapor tipi gelir tablosunda ise gelir ve gider kalemleri alt alta sıralanarak net kar veya zarara ulaşılmaktadır. Uygulamada genellikle Tablo 12'de görülen rapor tipi gelir tablosu kullanılmaktadır.

Tablo 12: Gelir Tablosu

Brüt Satışlar
Satıştan İndirimler (-)
Net Satışlar
Satışların Maliyeti (-)
Brüt Satış Karı veya Zararı
Faaliyet Giderleri (-)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)
Genel Yönetim Giderleri (-)
Faaliyet Karı veya Zararı
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar
Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar (-)
Finansman Giderleri (-)
Olağan Kar veya Zarar
Olağandışı Gider ve Zararlar (-)
Dönem Karı veya Zararı
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler Karşılıkları (-)
Dönem Net Karı veya Zararı

1.3. BİLANÇO HESAPLARI VE DÜZELTME İŞLEMLERİ

Düzeltme işlemleri, işletmenin gerçek varlık ve borçları, gelir ve giderleri tespit edilerek gerekli düzeltme kayıtlarının yapılmasını içeren bir süreçtir. Mali tabloların değerlendirmeye hazır hale getirilmesi amacıyla aktarma ve arındırma işlemleri yapılmaktadır (Acer, 2010: 100).

Aktarma işlemi, mali tablolarda yer alan hesaptan indirilen bir tutarın bilanço aktif ve pasif eşitliğini sağlamak üzere diğer bir hesaba eklenmesidir. Arındırma işlemi ise birbiri ile ilişkili hesap bakiye tutarlarının aktiften ve pasiften karşılıklı olarak indirilmesidir (Bülbül, 2011: 52).

1.3.1. Aktif Hesaplar

Aktif değerler incelenirken, işletme yetkililerinin beyanları, mizan kayıtları, sektör ortalamaları ve benzer işletmelerin finansal verileri ile yapılan karşılaştırmalar dikkate alınarak işletmenin gerçek durumunun ortaya çıkarılması esastır. Analiz yapanların varlıkların kalitesini de değerlendirmeleri ve düzeltilmiş finansal tablolara ulaşmaları, doğru rating tespiti ve kredi kararı açısından önem arz etmektedir.

Düzeltme işlemi ile bilançonun aktif toplamı artıyorsa "Ekleme", azalıyorsa "İndirim", değişmiyorsa "Aktarım" ifadeleri kullanılmaktadır. Düzeltme işlemleri sırasında pasifte Özkaynak ve aktifte Memzuç düzeltme hesabı kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalarda düzeltme işlemlerinin hangi oranları etkilediği konusunda karar alıcıların dikkatini çekmek amacıyla etkileşim tabloları düzenlenmektedir (Sarıkale, 2016: 53-56).

1.3.1.1. Dönen Varlıklar

Dönen Varlıklar nakde dönüşüm hızı yüksek olan, en fazla bir yıl içinde nakde çevrilmesi veya kullanılması beklenen varlıkları ifade eder.

1.3.1.1.1. Hazır Değerler Düzeltme İşlemleri

Hazır Değerler ile ilgili düzeltme işlemleri tablolarda gösterilmiştir. Tablo 13 ilgili hesapların düzeltilmiş finansal tablolarda hangi hesap grubunda yer aldığını, Tablo 14 ise işletmenin faaliyet döngüsü içinde gerçekleşen işlemlere ilişkin

düzeltme işlemlerini göstermektedir (T. Halk Bankası A.Ş., Proje Değerlendirme, Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, 2007).

Tablo 13: Hazır Değerler Düzeltme İşlemleri-1

100 Kasa	Hazır Değerler
101 Alınan Çekler	Senetli Alacaklar
102 Bankalar	Hazır Değerler
103 Verilen Çek ve Ödeme Emirleri (-)	Senetli Borçlar
108 Diğer Hazır Değerler	Senetli Alacaklar

Kaynak: T. Halkbankası A.Ş., 2007.

Tablo 14: Hazır Değerler Düzeltme İşlemleri-2

Bir yıldan uzun vadeli alınan çekler	Duran varlık./ alacak senetlerine aktarım
Esas faaliyet konusu dışı işlemlerden doğmuş alınan çekler	Diğer çeşitli alacaklar hesabına aktarım
Karşılıksız çeklerin tespiti	Özkaynaklardan tenzil edilir
Forse mevduat tespiti	Krediler ve bankalar karşılıklı mahsup
Mevduat blokesi ile kredi kullandırımı	Kredi ve bankalar karşılıklı tenzil edilir
Mevduat blokesi ile gayrinakdi kredi kullandırımı	Kısa/uzun vadeli depozito ve teminatlar hesabına aktarım
Lehine mevduat rehni verilen işletmenin iflas erteleme vb.olumsuz kayıtları	Özkaynaklardan tenzil edilir, ayrıca yönetim riski olarak değerlendirilir
Repo, hazine bonosu, devlet tahvili vb. bankalar hesabında izlenmesi	Menkul kıymetler hesabına aktarım
Tahsile verilen çek ve senetlerin bankalar hesabında izlenmesi	Ticari nitelikli olanlar alınan çek ve senetler hesabına, diğer işlemlerden kaynaklanmış ise diğer alacaklar hesabına aktarım
Bankalar hesabında izlenen akreditifler için yatırılan paralar	Sabit kıymet temini için olanlar maddi duran varlıklar/verilen avanslar, stok alımı için olanlar stoklar/verilen sipariş avansları aktarım
Banka mevduatının bilanço dönemi ardından sabit kıymet alımı için kullanıldığının cari dönem finansal verilerinden tespiti	Duran varlıklar/verilen avanslar aktarım
Verilen çek ve ödeme emirleri	Ticari işlemlerden kaynaklanış ise kısa veya uzun vadeli borçlar/borç senetleri, diğer işlemler ise diğer borçlar aktarım
Diğer hazır değerler (POS) alacakları	Alacak senetleri aktarım
Menkul kıymetler	Hazır değerler

Kaynak: Acer, 2010: 107.

Hazır değerler hesap grubu incelenirken; kasa ve bankalar hesaplarındaki tutarların işletme faaliyetleri ve sektör rakamları ile uyumlu olup olmadığı, mal alım koşulları ve verilen çeklerin uyumu, verilen çek tutarı ile KKB çek raporu uyumu, satış koşulları ile alınan çeklerin uyumu, alınan çeklerin tahsil kabiliyeti ve ortalama vadesi, net satışlardaki değişimlerin alınan ve verilen çekler hesabına etkileri dikkatli incelenmelidir (Acer, 2010: 107).

Hammadde fiyat değişimleri, satışlarda artış, sermaye artışı, kredi kullanılması,varlık satışı, büyük tutarlı ödemeler için hazırlık yapılması, dönemsel ödeme veya tahsilatlar, alış-satış vadelerinde değişimler sonucunda hazır değerler hesap grubunda artış veya azalışlar görülebilmektedir. İstisnai durumlar ve faaliyetler ile ilgili açıklanabilen durumlar hariç, kasa hesabının yüksek borç bakiyesi vermesi olası bir durum değildir. Yüksek tutarlı kasa bakiyeleri genellikle kayıtdışı işlemlerin yoğun olduğu sektörler, faturalandırılamayan giderler, personel maaşlarının SGK'ya bildirilen tutardan daha yüksek olması ve elden ödenmesi, ortaklara ve işletme dışına fon çıkışları sonucu ortaya çıkabilmektedir. Yüksek tutarlı kasa bakiyesi, işletme dışına çıkarılan fonlardan kaynaklanıyorsa özkaynaklardan tenzil edilir. Hazır değerler hesap grubunda yer alan alınan çeklerin, gerçekleşmiş ticari ilişkilerden doğmuş bir alacağa dayanması ve tahsil kabiliyetinin olması esastır. Uygulamada genelde alınan çeklerin müşteri bazında detayı temin edilememektedir. Bu durumda alınan çeklerin, alıcılar hesabında yer alan müşterilerden veya bu müşterilerin ciro ettikleri çeklerden oluştuğu dikkate alınmalıdır. Alıcılar hesabında yüksek tutarlı iş hacmine sahip müşteriler hakkında istihbarat çalışmaları yapılması, alınan çeklerin kalitesi konusunda tespitler yapılmasına olanak sağlar. Özellikle teminata verilen müşteri çeklerinin tahsil olmaması durumunda, planlanmayan bir nakit çıkışı nedeniyle finansman ihtiyacı oluşacaktır. Bu nedenle analiz çalışmalarında alacakların iyi bir şekilde irdelenmesi önem taşır. İşletmenin ileri tarihli keşide ettiği çek bilgileri de Risk Merkezi Çek Raporu sorgularından incelenmelidir. Faaliyetler ile keşide edilen çek tutarlarının uyumu, hatır çekleri olup olmadığı, finansal tablolar ile uyumunun analiz edilmesi esastır. Menkul kıymetleri bilanço içerisinde önemli bir yer tutan işletmelerin nakit varlıklarını neden işletme sermayesi yerine menkul değer olarak değerlendirdikleri analiz edilmelidir. İşletmeler, kullanılmayan kasadaki

ve bankalardaki mevcut paralarını daha iyi değerlendirmek amacıyla, menkul kıymet satın alabilirler (Bektöre, Sözbilir ve Banar, 2007: 118).

1.3.1.1.2. Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri

Bir yıl içerisinde paraya dönüşmesi öngörülen ve işletmenin ticari ilişkileri kapsamında oluşan senetli ve senetsiz alacaklar bu hesap grubunda izlenir. Ticari Alacaklar ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo 15'de gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 103).

Tablo 15: Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri

120 Alıcılar	Senetsiz Alacaklar
121 Alacak Senetleri	Senetli Alacaklar
122 Alacak Senetleri Reeskontu (-)	Senetli Alacaklar
124 Kazanılmamış Fin. Kir. Faiz Gelir. (-)	Senetsiz Alacaklar
126 Verilen Depozito ve Teminatlar	Diğer Dönen Değerler
127 Diğer Ticari Alacaklar	Senetsiz Alacaklar
128 Şüpheli Ticari Alacaklar	Senetsiz Alacaklar
129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)	Senetsiz Alacaklar

Kaynak: Kocaman, 2015: 26-33.

Alacakların ortalama tahsil süresi, işletme yetkililerinin açıklamaları ve benzer işletmelerin verileri ışığında değerlendirilmektedir. Geniş kapsamlı yapılan analizler ile, işletmenin satış politikası, sektörel ve bölgesel rekabet ortamı, satış hacminde değişim, alacakların kalitesi ve tahsil kabiliyeti, müşteri portföyünün dağılımı, net satışlar ile ticari alacakların yıllar itibari ile değişimi gibi hususlar dikkate alınır. İşletme bütçesi oluşturularak nakit mevcudu ve alacakların tahsili ile elde edilecek nakit girişlerinin ödemelere kanalize edilmesi, nakit açığının krediler ile finansmanı incelenir. Bu kapsamda alacakların tahsil kabiliyeti hayati öneme sahiptir. Alacaklarını tahsil etmekte sorunlar yaşayan işletmeler, ödemelerini zamanında yapabilmek için yabancı kaynak arayışına girerler. İşletmelerin bu kapsamda yabancı kaynak artışları araştırılmakta ve erken uyarı olarak dikkate alınmaktadır. Diğer taraftan muhasebe kayıtlarının düzenli ve doğru tutulmadığı işlemelerde alıcılar hesabı gerçek durumu yansıtmamaktadır. Bu nedenler işletme yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, alıcılar hesabının detayı hakkında gerçek verilere ulaşılması önemlidir. Ticari alacaklarda değişimin başlıca nedenleri; satış hacminde değişim, satış politikalarında farklılıklar, ekonomik gelişmelerin müşteri ödeme

alışkanlıklarını olumsuz etkilemesi, sorunlu alacaklarda artış, nakit iskontosu ile müşterileri peşin ödemeye teşvik etme olarak gözlemlenmektedir.

Alacak kalitesi analizinde mizanın detaylı incelenmesi önemlidir. Alıcılar hesabında müşteri bazında anlık borç bakiyesi yüksek olanların yanı sıra, dönemsel işlem hacmi yüksek olan kalemlerin de tespit edilmesi gerekmektedir. Alacaklar çek veya senet olarak tahsil edildiğinde, alıcılar hesabı bakiyesi azalarak söz konusu tutarlar alacak senetleri veya alınan çekler hesabına aktarılmaktadır. Bu durumda çek ve senet sorgulamaları da titizlikle yapılmalıdır (Acer, 2010: 113).

1.3.1.1.3. Diğer Alacaklar Düzeltme İşlemleri

İşletmeler genellikle bu hesap grubunda bulunan alacaklarını alacak senetleri veya alıcılar gibi ticari ilişkilerden kaynaklanan hesaplarda izleyerek kredibiliteyi daha elverişli gösterme gayreti içine girerler. Sözkonusu alacakların kaynağı tespit edilerek geri ödeme ihtimali, işletmenin nakit akışına, likiditesine etkisi irdelenmelidir. Diğer Alacaklar ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo 16'da gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 106).

Ortaklardan alacaklar kalemi, özellikli bir kalem olup, özellikle işletme ortaklarının işletme bünyesinden fon çekişlerinde kullandıkları bir kalemdir. Fon çekişleri sermaye azaltıcı bir unsur olduğundan bu çekilişlerin nedeni ve tutarı önem arz etmektedir. Aktifleştirilen finansman giderleri nedeniyle, ortaklardan alacaklar kaleminin kayda alındığının tespit edilnmesi durumunda, gelir tablosunda finansman giderleri kaleminde gösterilerek, aktiften ve pasiften arındırılır. Ortaklardan Alacaklar ortağın şahsi ihtiyaçları için çekilmiş ve bu durum net olarak açıklanabiliyor ise Aktif'te ortaklardan alacaklardan, Pasif'te özkaynaklardan arındırılmalıdır. İşletmenin, iştirakler ve bağlı ortaklardan olan alacakları süreklilik gösteriyor ise, Duran Varlıklar bölümünde yer alan uzun vadeli alacaklara aktarılmalıdır (T. Halk Bankası A.Ş., Proje Değerlendirme, Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, 2007).

Tablo 16: Diğer Alacaklar Düzeltme İşlemleri

131 Ortaklardan Alacaklar	Diğer Alacaklar
132 İştiraklerden Alacaklar	İlişkili Taraflardan Finansal Alacaklar
133 Bağlı Ortaklardan Alacaklar	İlişkili Taraflardan Finansal Alacaklar
135 Personelden Alacaklar	Diğer Alacaklar
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	Diğer Alacaklar
137 Diğer Alacak Senetleri Reeskont. (-)	Diğer Alacaklar
138 Şüpheli Diğer Alacaklar	Diğer Alacaklar
139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	Diğer Alacaklar

Kaynak: Kocaman, 2015: 33-36.

1.3.1.1.4. Stoklar Düzeltme İşlemleri

Stoklar ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo 17'de gösterilmiştir. Yasal düzenlemelere göre stokların değerlendirilmesinde maliyet bedeli esası kulanılmaktadır. İşletmenin hangi stok değerleme yöntemini kullandığı incelenmelidir. Doğru stok değeri tespit edilmelidir. Özellikle finansman giderlerinin aktifleştirilerek karlılığın yüksek gösterilmesi durumları incelenmelidir. Stoklar hesabında artış ve azalışlar; iş hacminin artış göstermesi, satış sorunları, spekülatif beklentiler nedeniyle stok temini, tedarik emniyeti amacı, fiyat artışlarından korunma, kayıtlara yansıtılmayan satışlar, üretim planlaması, stok maliyetlerinde artış, etkin stok politikasının olmaması, satış kabiliyetini yitirmiş stokların bulunması, stok tutma politikasının değişmesi kaynaklı olabilmektedir. Satış kabiliyetini tamamen yitirmiş mallar, stoklar içinde gösterilmiş ise; Aktifte Stoklar kaleminden, Pasifte özkaynaklardan arındırılmalıdır (T. Halk Bankası A.Ş., Proje Değerlendirme, Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, 2007).

Tablo 17: Stoklar Düzeltme İşlemleri

150 İlk Madde ve Malzeme	Hammadde ve Yarı Mamüller
151 Yarı Mamül - Üretim	Hammadde ve Yarı Mamüller
152 Mamüller	Mamüller
153 Ticari Mallar	Ticari Mallar
157 Diğer Stoklar	Canlı Varlıklar, Diğer Stoklar
158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	Stoklar
159 Verilen Sipariş Avansları	Verilen Sipariş Avansları

Kaynak: Kocaman, 2015: 37-39.

1.3.1.1.5. Diğer Düzeltme İşlemleri

Diğer dönen varlık kalemlerine ilişkin olan ve bir yıl içinde paraya çevrilecek veya tüketilecek kalemler ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo 18'de gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 114-115).

Tablo 18: Diğer Düzeltme İşlemleri

170-177 Yıl.Yay.İnşaat Onarım Maliy.	Diğer Duran Varlıklar
179 Taşeronlara Verilen Avanslar	Diğer Duran Varlıklar
180 Gelecek Aylara Ait Giderler	Diğer Dönen Değerler
181 Gelir Tahakkukları	Diğer Dönen Değerler
19 Diğer Dönen Varlıklar	Diğer Dönen Değerler

Kaynak: Kocaman, 2015: 40-42.

1.3.1.2. Duran Varlıklar

Duran Varlıklar bir yıldan daha uzun süre ile elde edilen ve bir yılda nakde çevrilmesi öngörülmeyen varlıkları ifade etmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 117).

Duran Varlıklar hesap gruplarının içerisinde bir yıldan daha kısa sürede nakde dönüştürüleceği veya tüketileceği tespit edilen hesap kalemine rastlanıldığı takdirde, bu değerin Dönen Varlıklar içerisinde ilgili kalemine aktarılması gerekmektedir (Acer, 2010: 129).

1.3.1.2.1. Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri

Uzun Vadeli Ticari Alacaklar ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo19'da gösterilmişir. (Akdoğan ve Tenker, 2007: 117).

Tablo 19: Ticari Alacaklar Düzeltme İşlemleri

220 Alıcılar	Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
221 Alacak Senetleri	Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
222 Alacak Senetleri Reeskontu (-)	Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
224 Kazanılmamış Fin.Kir.Faiz Gelir. (-)	Uzun Vadeli Ticari Alacaklar
226 Verilen Depozito ve Teminatlar	Diğer Duran Varlıklar
229 Şüp. Ticari Alacaklar	Uzun Vadeli Ticari Alacaklar

1.3.1.2.2. Maddi Duran Varlıklar Düzeltme İşlemleri

İşletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan varlıkların izlendiği hesap grubudur. Maddi Duran Varlıklar ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo 20'de gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 124).

Tablo 20: Maddi Duran Varlıklar Düzeltme İşlemleri

250 Arazi ve Arsalar	Arazi ve Arsalar
251 Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri	Arazi ve Arsalar
252 Binalar	Binalar
253 Tesis Makine Cihazlar	Tesis Makine Demirbaşlar
254 Taşıtlar	Taşıtlar
255 Demirbaşlar	Tesis Makine Demirbaşlar
256 Diğer Maddi Duran Varlıklar	Canlı Varlıklar Diğer Duran Varlıklar
257 Birikmiş Amortismanlar (-)	Birikmiş Amortismanlar
258 Yapılmakta Olan Yatırımlar	Yapılmakta Olan Yatırım.Ver. Avanslar
259 Verilen Avanslar	Yapılmakta Olan Yatırım. Ver. Avanslar

İşletmelerin varlık analizi yapılırken maddi duran varlıklara detaylı olarak bakılır. Piyasa değerleri analiz edilerek farklılıklar için gerekli düzeltme işlemleri yapılmaktadır. Yatırımlar hakkında detaylı bilgi temin edilerek işletme faaliyetlerine katkısı incelenmelidir. İşletmeler bakım, onarım masraflarını doğrudan gider yazmak veya aktifleştirerek amortismana tabi tutmak yoluyla dönem sonucunu etkileyebilmektedirler. Dönem sonucunu başarılı göstermek isteyen işletmeler, bu tür giderleri aktifleştirmektedirler (T. Halkbankası A.Ş., Proje Değerlendirme, Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, Uygulama Talimatı, 2007).

1.3.1.2.3. Diğer Düzeltme İşlemleri

Herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan aktifleştirilen giderler ile belli şartlar altında hukuken himaye gören haklar ve şerefiyelerin izlendiği hesap grubudur Duran Varlıklar kapsamında ele alınan diğer düzeltme işlemleri Tablo 21'de gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 129).

Tablo 21: Diğer Düzeltme İşlemleri

26 Mad. Olmayan Duran Varlıklar	Mad.Olm.Dur.Var.Özel Tük.Tabi Var.(Net)
268 Birikmiş Amortismanlar (-)	Birikmiş Amortismanlar
27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar	Mad.Olm. Dur.Var.Özel Tük.Tabi Var.(Net)
278 Birikmiş Amortismanlar (-)	Birikmiş Amortismanlar
24 Mali Duran Varlıklar	Mali Duran Varlıklar

Kaynak: Kocaman, 2015: 47-53.

1.3.2. Pasif Hesaplar

Pasif hesaplar, kaynaklara ve ödeme çabukluğuna göre sıralanır. Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar ile özkaynaklar bu bölümde incelenmektedir. Aktif analizinde varlıkların niteliği ve gerçek değerlerinin tespiti amaçlanırken, pasif analizinde ise tutarların doğruluğu ve vadeleri üzerinde durulmaktadır.

1.3.2.1. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

İşletme tarafından en çok bir yıl içinde ödenecek yabancı kaynakları kapsamaktadır. Banka ve piyasa kaynakları ayrı ayrı analiz edilmektedir. İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeyebilmesi, dönen varlıkların kalite ve likiditesi ile yakından ilgilidir. Özellikle banka ve satıcı kredilerindeki artışın iş hacmindeki gelişim çerçevesinde olup olmadığı önemlidir. Kısa vadeli borçların duran varlık finansmanında kullanılması dikkat edilmesi gereken bir husustur (Altuğ, 2010: 99).

1.3.2.1.1. Mali Borçlar Düzeltme İşlemleri

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubu içinde yer alan Mali Borçlar ile ilgili düzeltme işlemleri tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 22 ilgili hesapların düzeltilmiş finansal tablolarda hangi hesap grubunda yer aldığını, Tablo 23 ise işletmenin faaliyet döngüsü içinde gerçekleşen işlemlere ilişkin düzeltme işlemlerini göstermektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 135).

Tablo 22: Mali Borçlar Düzeltme İşlemleri - 1

300 Banka Kredileri	Banka Kredileri
301 Finansal Kir.İşl.Borçlar	Diğer Mali Borçlar
302 Ert. Fin.Kir. Borçlnma Maliyeti	Diğer Mali Borçlar
303 Uzun V. Kredi Anap.Tak.ve Faizleri	Banka Kredileri
304 Tahvil Anap.,Borç. Tak. ve Faizleri	Diğer Mali Borçlar
305 Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	Diğer Mali Borçlar
306 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	Diğer Mali Borçlar
308 Menkul Kıymet İhraç Farkı	Diğer Mali Borçlar
309 Diğer Mali Borçlar	Diğer Mali Borçlar

Kaynak: Kocaman, 2015: 55-62.

Tablo 23: Mali Borçlar Düzeltme İşlemleri - 2

Banka kredisi vadesi bir yılı aşan kısım	Uzun vadeli banka kredileri hes. aktarım
Banka kredileri içinde akreditif bulunması (ticari mal/ makine alımı)	Vadesine göre ilgili borç senetleri veya diğer borçlar hesabına aktarım
YP kredilerin bilanço tarihinde kur değerlemesi yapılmamış olması	TCMB döviz satış kuru ile değerleme yapılır. Aleyhte kur farkı banka kredileri hesabı ve gelir tablosunda kambiyo zararları hesabına eklenir
İskonto iştira kredisinin bilançoda gösterilmemiş olması	Pasifte banka kredileri hesabı ve aktifte alacak senetleri hesabına eklenir
Memzuç farkı nedeninin tespit edilememesi	Fark banka kredileri hesabına eklenir ve özkaynaklardan tenzil edilir
Finansal, ticari, diğer borçlar içinde yer alan faktoring borçları bulunması	Diğer mali borçlar hesabına aktarım
Faktoring riskinin bilançoda gösterilmemesi	Alınan çekler/alacak senetleri ve diğer mali borçlar hesabına karşılıklı eklenir

Kaynak: Poyraz, 2010: 133 ve Acer 2010: 140.

İşletme ve ilişkili tarafların finansal borçları, işletmenin faaliyet döngüsü ile uyumlu olup olmadığı göz önüne alınarak, yetkili kişilerin beyanları, memzuç ve KKB kayıtları ile birlikte değerlendirilmeli ve gerekli teyit işlemleri mutlaka yapılmalıdır. İşletmenin kullanılabilir yabancı kaynak limitleri, fon yaratabilme gücü açısından önemlidir. Finansal kuruluşların işletmeye tahsis ettikleri limitler ve limit doluluk oranları, teminat koşulları detaylı bir şekilde incelenmelidir. İşletmenin kullanmış olduğu krediler için vade ayarlaması yapılırken mutlaka uzun vadeli kredilerin itfa tabloları temin edilmeli ve teyit işlemleri yapılmalıdır.

Memzuç sorgulamaları sonucunda işletmenin mali tablolarında yer alan tutardan daha fazla kredisinin bulunduğu tespit edilirse, aradaki fark vadesine göre 300-Banka Kredileri veya 400-Banka Kredileri hesaplarına eklenir. Kullanılan

kredinin nedeni tespit edilememişse memzuç düzeltme hesabı kullanılır (Demiral, 2012: 148-149).

1.3.2.1.2. Ticari Borçlar Düzeltme İşlemleri

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubu içinde yer alan Ticari Borçlar ile ilgili düzeltme işlemleri tablolarda gösterilmiştir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 136).

Tablo 24 ilgili hesapların düzeltilmiş finansal tablolarda hangi hesap grubunda yer aldığını, Tablo 24 ise işletmenin faaliyet döngüsü içinde gerçekleşen işlemlere ilişkin düzeltme işlemlerini göstermektedir.

Tablo 24: Ticari Borçlar Düzeltme İşlemleri - 1

320 Satıcılar	Senetsiz Borçlar
321 Borç Senetleri	Senetli Borçlar
322 Borç Senetleri Reeskontu (-)	Senetli Borçlar
326 Alınan Depozito ve Teminatlar	Diğer Borçlar
329 Diğer Ticari Borçlar	Senetsiz Borçlar

Tablo 25: Ticari Borçlar Düzeltme İşlemleri - 2

Ticari borçlarda izlenen borçların ticari bir işlemden kaynaklanmaması	Diğer borçlar veya grup şirketlerine borçlar hesabına aktarım
Ticari borçların bir yıldan uzun vadeli olması	Uzun vadeli ticari borçlar hesabına aktarım
Ters bakiye veren cari hesapların bulunması	Mal alımı ise stoklar/verilen sip.avansları hesabı duran varlık alımı ise ilgili duran varlık hesabına aktarım
Satıcılar hesabında izlenen tedarikçilere teminat mektubu, ipotek, DBS, akreditif vb. verilmesi	Borç senetleri hesabına aktarım
Katılım bankaları murabaha benzeri mal alımına yönelik kredi alacaklarının satıcılar hesabında izlenmesi	Mali borçlar hesabına aktarım

Piyasa tarafından işletmeye sağlanan kaynaklar ticari borçları oluşturur. Piyasa kredibilitesi, işletmenin bankalardan sağladığı limitler kadar önemli ve daha az maliyetlidir. Bu kapsamda satıcıların incelenmesi ve yeterli istihbarat yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan mali verilere yansıtılmayan işlemler nedeniyle ticari borçlar tutarının gerçek durumu yansıtmaması durumunda, güncel bilgiler temin

edilmelidir. Bu husus yapılan analiz çalışmalarında finansal olmayan kriterler puanlanırken dikkate alınır, finansal ve idari yönetim riski olarak değerlendirilir ve kredi notuna olumsuz yansır. Senetsiz borçlar içerisinde ticari nitelikte olmayan, işletmenin faaliyetlerinden kaynaklanmayan borçlar var ise; Diğer Borçlar kalemine aktarılmalıdır (T. Halkbankası A.Ş., Proje Değerlendirme, Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, Uygulama Talimatı, 2007).

1.3.2.1.3. Diğer Borçlar Düzeltme İşlemleri

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar hesap grubu içinde yer alan Diğer Borçlar ile ilgili düzeltme işlemleri Tablo 26'da gösterilmiştir. Bu grupta herhangi bir ticari nedene bağlı olmadan meydana gelmiş ve en çok bir yıl içinde ödenmesi gereken borçları kapsayan hesaplar yer alır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 138).

Tablo 26 ilgili hesapların düzeltilmiş finansal tablolarda hangi hesap grubunda yer aldığını, Tablo 27 ise işletmenin faaliyet döngüsü içinde gerçekleşen işlemlere ilişkin düzeltme işlemlerini göstermektedir.

Tablo 26: Diğer Borçlar Düzeltme İşlemleri - 1

331 Ortaklara Borçlar	Ortaklara Borçlar
332 İştiraklere Borçlar	İlişkili Taraflara Finansal Borçlar
333 Bağlı Ortaklara Borçlar	İlişkili Taraflara Finansal Borçlar
335 Personele Borçlar	Diğer Borçlar
336 Diğer Çeşitli Borçlar	Diğer Borçlar
337 Diğer Alacak Senetleri Reesk. (-)	Diğer Borçlar
36 Ödenecek Vergi ve Diğer Yük.	Diğer Borçlar
37 Borç ve Gider Karşılıkları	Diğer Borçlar
38 Gelecek Aylar Gelirleri ve Gider Tah.	Diğer Borçlar
39 Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynak.	Diğer Borçlar

Finansal kayıtlara yansıtılmayan işlemler nedeniyle tahsil edilen nakit tutarlar veya ortaklar üzerinden işletmeye ciro edilen çek ve senetler nedeniyle ortaklara borçlar hesabı genellikle stoklar ile karşılıklı çalışmaktadır. Ortaklara borçlar hesabında yer alan tutarların gerçek nakit girişi mi olduğu veya kayıt dışı satışlardan mı kaynaklandığı tespit edilmeli ve düzeltme işlemleri yapılmalıdır. Sermaye şirketlerinde süreklilik arz eden ve hareket görmeyen ortaklara borçlar U.V. Ortaklara Borçlar kalemine aktarılır (Acer, 2010: 144).

Tablo 27: Diğer Borçlar Düzeltme İşlemleri - 2

Şahıs işletmelerinde devamlılık gösteren ortak alacakları (örtülü sermaye)	Özkaynaklara eklenir
Sermaye şirketlerinde süreklilik arz eden ortaklara borçlar (sermaye benzeri)	Uzun vadeli ortaklara borçlar hesabına aktarım
Faturasız satışlardan yapılan tahsilatların ortaklara borçlar hesaplarına kaydı	Stok hesabı ve ortaklara borçlar hesabından karşılıklı indirim

1.3.2.2. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

Uzun vadeli yabancı kaynaklar, işletmenin vadesi bir yıldan fazla olan yabancı kaynaklarıdır (Acer, 2010: 149).

Uzun vadeli yabancı kaynakların, işletmenin duran varlıklarını finanse etmesi beklenir. Uzun vadeli yabancı kaynaklar işletmeden çıkacak nakit ve mal teslimleri ile ödenir. Nakit ve mal değerlerinin duran varlıkların yaratacağı katma değerlerden oluşması beklenir. Uzun vadeli banka kredileri faiz yüküne de neden olacaktır. İşletmenin uzun vadeli borçları ödeme kabiliyeti, işletmenin yatırım gücü ve kârlılığına bağlıdır. Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynakların toplamının öz kaynaklardan fazla olmaması gerekir. Öz kaynakların az olması her şeyden önce işletme mantığına ters düşmektedir (Altuğ, 2010: 113).

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar'da izlenen hesapların düzeltilmiş finansal tablolarda hangi hesap grubunda yer aldığı Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28: Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar Düzeltme İşlemleri

400 Banka Kredileri	Banka Kredileri
401 Finansal Kir.İşl.Borçlar	Diğer Mali Borçlar
402 Ert. Fin.Kir. Borçlnma Maliyeti	Diğer Mali Borçlar
405 Çıkarılmış Tahviller	Diğer Mali Borçlar
407 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	Diğer Mali Borçlar
408 Menkul Kıymet İhraç Farkı	Diğer Mali Borçlar
409 Diğer Mali Borçlar	Diğer Mali Borçlar
420 Satıcılar	Senetsiz Borçlar
421 Borç Senetleri	Senetli Borçlar
422 Borç Senetleri Reeskontu (-)	Senetli Borçlar
426 Alınan Depozito ve Teminatlar	Diğer Borçlar
429 Diğer Ticari Borçlar	Senetsiz Borçlar
431 Ortaklara Borçlar	Ortaklara Borçlar
432 İştiraklere Borçlar	İlişkili Taraflara Finansal Borçlar
433 Bağlı Ortaklara Borçlar	İlişkili Taraflara Finansal Borçlar

Kaynak: Kocaman, 2015: 80-82.

1.3.2.3. Özkaynaklar

Özkaynaklar ortakların işletmeye koyduğu ödenmiş sermaye ile sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar karları, geçmiş yıllar zararları ve dönem net karı veya zararını kapsamaktadır. Öz kaynaklar, işletme sahip ya da ortaklarının varlıklar üzerindeki hak sahipliğini gösterir ve faiz gibi finansman yükleri getirmez. Bir işletmede öz kaynakların kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklardan büyük olması en azından eşit olması beklenir. Böylece alacaklıların güvenliği de temin edilmiş olur. Aksi durumda işletme borca batık bir görünüm sergileyecektir. Özkaynak içinde dönem zararları ile geçmiş yıllar zararları istenmeyen kalemlerdir. Bunların büyüklüğü, sermayenin erimesi anlamını taşır. Özkaynaklar duran varlıkların finansmanı için kullanılır (Altuğ, 2010: 115).

Tablo 29: Özkaynaklar Düzeltme İşlemleri

500 Sermaye	Ödenmiş Sermaye
501 Ödenmemiş Sermaye (-)	Ödenmiş Sermaye

1.4. GELİR TABLOSU HESAPLARI VE DÜZELTME İŞLEMLERİ

Gelir Tablosu işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı tüm maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net karı veya zararını gösteren bir finansal tablodur.

1.4.1. Brüt Satışlar

İşletmenin esas faaliyetleri sonucu oluşan mal ve hizmet satışından kaynaklanan tutarları oluşturur. Satılan mal ve hizmetlerle ilgili sübvansiyonlar, satış tarihindeki vade farkları, ihracatla ilgili dönem içinde ortaya çıkan kur farkları, vergi iadeleri brüt satışlar içinde gösterilir. Brüt satışlara Katma Değer Vergisi ilave edilmez. Brüt Satışlar; Yurtiçi Satışlar, Yurtdışı Satışlar ve Diğer Gelirler şeklinde bölümlere ayrılır (Acer, 2010: 157).

1.4.2. Satış İndirimleri

Net Satış hasılatına ulaşabilmek için brüt satışlardan indirilmesi gereken değerleri kapsar (Acer, 2010: 159). Satıştan iadeler, satış iskontoları ve diğer indirimlerden oluşan satış indirimleri, işletmenin faaliyetleri gereği ortaya çıkan

olağan bir durum değilse, indirim nedenleri, kalite sorunları özellikle analiz edilmelidir. Satışların, satış indirimlerine oranı makul seviyelerde olmalıdır (T. Halkbankası A.Ş., Proje Değerlendirme, Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, Uygulama Talimatı, 2007).

1.4.3. Satışların Maliyeti (-)

İşletmenin dönem içinde stok hareketleri sonucu oluşan maliyetleri kapsamaktadır. Gelir tablosunda, giderler kaleminin en önemli öğesidir. İşletmenin dönem içindeki stok hareketleri ile satılan mamul, yarı mamul, ilk madde ve malzeme ile ticari mal (emtia) ve satılan hizmetlerin maliyetini kapsar. Diğer bir ifade ile, dönem içinde alıcılara satılan mal ve hizmetlerin üretimi ya da satın alınması için yapılan tüm giderleri içerir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 200).

1.4.4. Faaliyet Giderleri

İşletmenin esas faaliyeti ile ilgili olarak katlandığı; araştırma ve geliştirme giderleri, pazarlama satış ve dağıtım giderleri ve genel yöneetim giderlerinden oluşmaktadır (Acer, 2010: 161).

1.4.5. Finansman Giderleri

İşletmenin borçlandığı tutarlar için katlandığı faiz, komisyon ve benzeri giderleri kapsamaktadır.

Dönem içinde kredi kullanımı olan ancak gelir tablosunda finansman gideri bulunmayan işletmelerin karlılıkları olduğundan daha yüksek görünmektedir. Tespit edilmesi durumunda aktifleştirilen faiz giderleri finansman giderleri kalemine eklenmektedir (Sarıkale, 2016: 66).

1.4.6. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Karlar

İşletmenin esas faaliyet konusu dışında elde ettiği olağan gelir ve karlardan oluşmaktadır. Faiz gelirleri, menkul kıymet satış karları ve kambiyo karları bu bölümde incelenir. Kambiyo Karları hesabında işletmenin dönem içinde yaptığı satışlardan doğan kur farkları dışındaki kur farkları gelirleri izlenmelidir. Bu hesapta, dönem içerisinde yapılan satışlardan kaynaklanmış kur farkı gelirleri varsa, ilgili satışlar kalemine aktarılır (Poyraz, 2010: 139).

1.4.7. Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar

İşletmenin esas faaliyet konusu dışında ortaya çıkan olağan gider ve zararlardan oluşmaktadır. Karşılık giderleri, menkul kıymet satış zararları ve kambiyo zararları bu bölümde incelenir. İşletmenin ithalatçı olup olmadığının tespitinde kambiyo kar ve zararları önemli bir bilgi kaynağıdır. Kambiyo Zararları hesabında borçlanma ile ilgili kur farkları mevcut ise, sözkonusu tutar finansman gideri niteliğinde olduğu için, Kambiyo Zararları kaleminde gösterilen borçlanma ile ilgili kur farkı giderleri Finansman Giderleri kalemine aktarılır (Poyraz, 2010: 139).

1.4.8. Olağandışı Gelir ve Karlar

İşletmenin arızi nitelik taşıyan işlemleri sonucu oluşan duran varlık satışı gibi gelir ve karları kapsamaktadır. Bu grupta; 671. Önceki Dönem Gelir ve Karları ve 679. Diğer Olağandışı Gelir ve Karlar hesapları yer almaktadır. (Acer, 2010: 163).

1.4.9. Olağandışı Gider ve Zararlar

İşletmenin arızi nitelik taşıyan işlemleri sonucu oluşan gider ve zararları kapsamaktadır. İşletmenin olağan faaliyetleri ile ilgili olmayan ve bu nedenle sürekli olarak ortaya çıkması beklenmeyen işlem ve olaylardan kaynaklanan gider ve zararların yer aldığı hesap grubudur (Acer, 2010: 163).

1.4.10. Dönem Net Karı veya Zararı

Faaliyet dönemi sonunda elde edilen nihai kar veya zararı göstermektedir. Dönem sonunda 6. gruptaki hesapların tamamı "690. Dönem Net Kar veya Zararı" hesabına aktarılır. Tüm gelir ve giderlerin toplandığı bu hesabın, alacak kalanı vergi öncesi dönem net karını, borç kalanı ise dönem zararını gösterir (Kocaman,2015: 97).

Gelir Tablosu düzeltme işlemleri Tablo 30'da yer almaktadır.

Tablo 30: Gelir Tablosu Düzeltme İşlemleri

İnşaat taahhüt işletmelerin biten taahhüt işlerinin yurtiçi satışlar hesabında izlenen biten taahhüt işine ilişkin hasılat dışı satışlar	Diğer satışlar hesabına aktarım
Yurtiçi satışlar hesabı içinde ihraç kayıtlı satışların bulunması	Yurtdışı satışlar hesabına aktarım
İş ortaklıklarına ait hasılat ve maliyet bulunması	Karşılıklı mahsup edilir. Kar varsa iştirak bağlı ortaklık temettü gelirleri hs., zarar varsa diğer olağan giderler hs. aktarım
İnşaat taahhüt işletmeleri tamamlanan veya geçici kabulü yapılmış olanların yurtiçi satışlar hs. izlenmesi	Yıllara sari gelirler, tamamlanan işlerin gelirleri hs. aktarım
Ciro primlerinin diğer faaliyet gelirleri hs. izlenmesi	Diğer gelirler hs. aktarım
Satılan Malın Maliyeti içinde yer alan finansman giderleri tespiti	Finansman giderleri hs. aktarım
Finansal kiralama sat ve geri kirala (sales&leaseback) yöntemi ile fon sağlaması	Gerçek performans tespiti amacıyla ilgili dönem gelir giderlerinden arındırılır. Geçmiş yıl kar zarar hs. aktarım
6111 sayılı kanun nedeniyle fiktif fon giriş çıkışı sağlayan işlemler	Gerçek performans tespiti amacıyla ilgili dönem gelir giderlerinden arındırılır. Geçmiş yıl kar zarar hs. aktarım

1.5. FİNANSAL TABLOLARIN KONSOLİDASYONU

Hukuksal yönden birbirlerinden bağımsız olmakla birlikte; yönetim ve sermaye konularında birbirleriyle ilişkili, finansmanı bir kişi, aile veya kişilerce yönetilen ortaklıklar bütünü "Grup" olarak adlandırılmaktadır (Poyraz, 2010: 142).

Grup ilişkisi bulunan işletmelerin finansal tablolarının birleştirilmesi ve tek bir işletme gibi değerlendirilmesi için konsodilasyon işlemi yapılır. Konsolidasyon işlemi sırasında grup içi alış ve satışlar tenzil edilmektedir.

2. FİNANSAL ANALİZ YÖNTEMLERİ

Finansal analiz çalışmasının sağlıklı ve doğru sonuçlar vermesi için, değerlendirmelerin işletmenin gerçek durumunu gösteren düzeltilmiş finansal tablolar üzerinden yapılması gerekmektedir. Finansal kriter puanlamalarında analize uygun olan düzeltilmiş finansal tablolar kullanılarak en doğru sonuçlara ulaşılabilir (Yalkın, 2007: 110).

İşletmenin finansal yapısı ve gelişimi incelenirken faaliyet gösterilen sektör, benzer işletmeler ve işletmeye özel durumlar da dikkate alınmalıdır. Ancak bu şekilde işletme hakkında gelecek dönemlere ilişkin tahminler yapılarak sağlıklı sonuçlar alınabilir. Kredi talep eden işletme, kredi ödemelerini gelecek dönemlerde sağlayacağı fonlarla gerçekleştirecektir. Bu kapsamda, kredi analizi yapılırken işletmenin sadece geçmişini değil, geleceğini de yorumlamak gerekir (Gücenme, 2003: 151).

Diğer taraftan; tüm finansal verilerin bir bütün olarak değerlendirilmesi, hesaplar arasındaki ilişki ve etkileşimlerin göz önüne alınması, sektör verileri de kullanılarak, her şeyden önemlisi işletme faaliyetleri bütün detaylarıyla özümsenerek çalışılması ve gerçekçi tahminler ışığında proforma gelir tablosu, bilanço ve nakit akım tablosu oluşturulması ve yorumlanması hedeflenmelidir.

Finansal analiz yapılırken aşağıdaki unsurların da dikkate alınması gerekir;

- İşletmenin faaliyet döngüsü
- Sektör bilgileri
- Benzer işletmelere ilişkin bilgiler
- Ekonomik ve politik gelişmeler
- Bölgesel ve sektörel rekabet ortamı

Finansal tablolar statik ve dinamik analiz yöntemleri ile yorumlanır. Statik analizde belli bir tarih veya dönem esas alınarak değerlendirmelerde bulunulur (Güvemli, 1981: 8). Dinamik analiz ise farklı dönemleri kapsayan ve eğilimleri ortaya koyan bir yöntemdir (Arat ve Çetin, 2011: 83).

Finansal analiz teknikleri aşağıda sıralanmıştır (Şamiloğlu ve Akgün, 2010: 228);

- Yatay Analiz (Karşılaştırmalı Analiz)
- Dikey Analiz (Yüzde Metodu ile Analiz)
- Oran Analizi (Rasyo Analizi)

2.1. YATAY ANALİZ (KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ)

Farklı ve birbirini takip eden tarihlere ilişkin dönemlere ait finansal tablolarda hesaplarda gerçekleşen değişimlerin incelenmesi ve değerlendirilmesini kapsar. Bu analiz yöntemi işletmenin gelişim yönünün değerlendirilmesini sağlar. Yıllar itibari

ile karşılaştırmalı olarak değişimleri ortaya koyan dinamik bir yöntemdir (Çömlekçi, Durmuş ve Gönenli, 1995). İşletmenin geçmiş ve bugününü ortaya koyarak geleceğe yönelik isabetli tahminler yapmayı mümkün kılan bu yöntemin sağlıklı işlemesi için, karşılaştırılan dönemlerin aynı süreyi kapsaması, aynı muhasebe ilkelerine uyulmuş olması ve karşılaştırılabilir olması gereklidir. Bu analiz yöntemi kullanılarak yapılan değerlendirmelerde, hesap kalemlerinde değişim, ilişkili diğer hesap kalemlerinde gözlenen değişimlerle birlikte açıklanmalıdır (Temizer, 2015: 13).

2.2. DİKEY ANALİZ (YÜZDE METODU İLE ANALİZ)

Bir döneme ilişkin finansal tabloda incelenen kalemin, toplam içindeki payı ve ağırlığı yorumlanarak yapılan analizdir (Bozkurt, 2010: 172).

Tek dönem dikkate alındığından statik bir yöntemdir ve mutlak değişimleri değil, oransal değerleri gösterdiğinden yanıltıcı olabilmektedir.

2.3. ORAN ANALİZİ (RASYO ANALİZİ)

Finansal tablolarda yer alan iki hesap arasındaki ilişki oran olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde çok sayıda oran hesaplamak mümkündür. Bu yöntemde önemli olan işletmenin borç ödeme yeteneği, finansal yapısı, karlılık durumu, varlıkların etkin kullanmı gibi anlamlı olan oranların yorumlanmasıdır (Akdoğan ve Tenker, 2007: 640). Çalışmalarda benzer işletme oranları da göz önüne alınmalıdır. Analizlerde kullanılan temel oranlar; likidite, mali yapı, faaliyet ve karlılık oranları olarak dört grupta incelenmektedir (Altaş ve Giray, 2005: 20).

2.3.1. Likidite Oranları

İşletmenin likidite durumunun değerlendirilirken, dönen varlıklar ile kısa vadeli yabancı kaynaklar arasındaki ilişki ve uyum incelenir. İşletmenin kısa süreli borçlarını ödeme gücünü gösteren bu oran işletmeye fon sağlayan finansal kuruluşlara karar alma sürecinde önemli bilgiler sağlar (Akdoğan ve Tenker, 2007: 644).

2.3.1.1. Cari Oran

Cari oran işletmenin kısa vadeli borçlarını dönen varlıklar ile karşılayabilme gücünü ortaya koyar ve kısa vadeli borç ödeme kabiliyetinin bir ölçüsü olarak kabul

edilir (Demiral, 2012: 35-36). Bu oranın yüksek olması, çalışma sermayesinin yeterli olduğunu gösterir. Cari oranın ne kadar yüksek olması gerektiği ile ilgili genel kabul görmüş ölçünün (2) olduğu söylenebilir. Bu rakamın üzerindeki değer likidite açısından işletmeye kredi verenleri memnun eder. Genel ekonomik ve sektörel gelişmelere göre oranın daha yüksek olması beklenebilir.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$$

2.3.1.2. Asit-Test Oranı

Asit-test oranı işletmenin ani kısa vadeli borç ödeme gücünü gösterir. Nakde dönüşme hızı yüksek olan kalemlerin kısa vadeli yabancı kaynaklara oranı olarak ifade edilir. Stoklar dönen varlıklar grubundan çıkarıldığı için daha hassas bir orandır. Böylece stokların paraya çevrilememesi riski ortadan kaldırılmaktadır (Çabuk ve Lazol, 2010: 209). Asit-test oranının 1/1 olması genel kabul görmüştür.

$$\text{Asit-Test Oranı} = \frac{\text{Dönen Varlıklar - Stoklar}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$$

2.3.1.3. Nakit Oranı

Nakit oranı işletmenin hazır değerlerinin kısa vadeli borçlarını karşılama yeteneğini gösterir (Çabuk ve Lazol, 2010: 210). Bu oran, işletmenin satışlarının durması ve alacaklarını tahsil edememesi halinde, kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde, nakit oranının %20'nin altına düşmemesi gerektiği, genel bir kural olarak ileri sürülmektedir (Gider, 2011: 89).

$$\text{Nakit Oranı} = \frac{\text{Hazır Değerler (Kasa + Banka + Benzeri Nakit Değerler)}}{\text{Kısa Vadeli Borçlar}}$$

2.3.2. Faaliyet (Etkinlik) Oranları

İşletmenin sahip olduğu varlıkların faaliyetlerine katkısını ölçen ve varlıkların etkin kullanılma derecesini ifade eden faaliyet oranları, aynı zamanda ortaya çıkan

finansman ihtiyacını da gösterir. Diğer bir ifade ile varlıkların hangi yoğunlukta kullanıldığını gösterir (Brealey, Myers ve Marcus, 2001: 488).

2.3.2.1. Alacak Devir Hızı

Ticari alacakların kalitesi ve likiditesini gösteren bir orandır. Endüstri verileri ile kıyaslanarak yorumlanır. Oranın yüksek olması etkin bir tahsilat politikası izlendiğini gösterir. Alacak devir hızının yavaş olması ise alacak tahsilinde güçlük yaşandığı sonucunu vermektedir (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 101).

$$\text{Alacak Devir Hızı} = \frac{\text{Kredili Satışlar}}{\text{Ticari Alacaklar}}$$

2.3.2.2. Ortalama Tahsil Süresi

İşletmenin vadeli satışları sonucu ortaya çıkan alacaklarının ortalama kaç günde tahsil edildiğini göstermektedir. Endüstri verileri ile karşılaştırıldığında, oranın daha düşük olması, işletmenin alacak yönetiminin etkin olduğunu gösterir. (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 101).

$$\text{Ortalama Tahsil Süresi} = \frac{\text{Ticari Alacaklar}}{\text{Kredili Satışlar / 360}}$$

2.3.2.3. Ticari Borçların Devir Süresi

İşletmenin kredili alımlar sonucu ortaya çıkan ticari borçlarının, yılda kaç kez ödendiğini göstermektedir. Oranda azalma, alımlarda peşin ödeme payının azalmasının, alım vadelerinin uzamasının, işletmenin borçlarını zamanında ödeyememesinin göstergesi olabilir (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 103).

$$\text{Ticari Borçlar Devir Hızı} = \frac{\text{Kredili Alımlar Tutarı}}{\text{Ticari Borçlar}}$$

2.3.2.4. Ticari Borçlarını Ortalama Geri Ödeme Süresi

Bir işletmenin ticari borçlarını ortalama kaç günde ödediğini gösterir (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 104).

$$\text{Ticari Borçlarını Ort. Geri Ödeme Süresi} = \frac{\text{Ticari Borçlar x 360}}{\text{Kredili Alımlar}}$$

2.3.2.5. Stok Devir Hızı

İşletmenin stoklarını yıl içinde kaç günde bir devrettiğini göstermektedir. Stok devir hızı bir işletmede stokların ne kadar hızla satıldığı konusunda iyi bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bazı sanayi işletmelerinde bu oranın yüksek olması verimlilik göstergesi olarak yorumlanmaktadır (Ercan ve Ban, 2005: 41).

$$\text{Stok Devir Hızı} = \frac{\text{Satışların Maliyeti}}{\text{Ortalama Stoklar}}$$

2.3.2.6. Stokta Kalma Süresi

İşletmenin her bir alınan stok siparişinin kaç gün içinde satıldığını göstermektedir (Kula, 2015: 24).

$$\text{Stokta Kalma Süresi} = \frac{\text{360}}{\text{Stok Devir Hızı}}$$

2.3.3. Mali Yapı Oranları

İşletmenin finansman yapısı ve borçlanma seviyesi hakkında bilgi veren, işletmenin finansmanında yabancı kaynaklardan ne derece yararlanıldığını belirleyen oranlardır. Bu oranlar sayesinde alacaklıların özkaynaklar karşısında güvence durumu öğrenilir (Bektöre, Çömlekçi ve Sözbilir, 2013: 155).

2.3.3.1. Toplam Borç / Toplam Varlık Oranı

İşletmenin varlıklarının yüzde kaçının borçlar ile finanse edildiğini gösterir. Söz konusu oran kaldıraç oranı olarak da ifade edilmektedir. İşletmeye kredi verenler oranın küçük olmasını arzu ederler. Ortaklar ise oranın belli bir düzeye kadar yüksek olmasını isterler. Böylece finansman kaldıracı etkisiyle işletmenin karlılığını artırmayı amaçlarlar (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 94).

$$\text{Toplam Borç / Toplam Varlık Oranı} = \frac{\text{Kısa Vadeli Borçlar + Uzun Vadeli Borçlar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

2.3.3.2. Özsermaye / Toplam Varlıklar Oranı

Oran varlıkların yüzde kaçının ortaklar tarafından finanse edildiğini ortaya koyar. İşletmenin uzun vadeli borç ödeme gücünü gösteren oranın yüksekliği borçların zorlanmadan ödenebileceğini ifade eder (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 95).

$$\frac{\text{Özsermaye}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

2.3.4. Karlılık Oranları

İşletme faaliyetlerinin başarısını ifade eden karlılık oranı satışlar ve sermaye ilişkisini ortaya koyar. Sektör ve rakip işletmeler ile karşılaştırma yapılarak yorumlanmalıdır (Gücenme, 2003: 178).

2.3.4.1. Faaliyet Karı / Net Satışlar Oranı

İşletmenin esas faaliyetlerinden kaynaklanan karlılık durumunu ifade eder (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 107).

$$\frac{\text{Faaliyet Karı}}{\text{Net Satışlar}}$$

2.3.4.2. Dönem Net Karı / Net Satışlar Oranı

Söz konusu oran işletme faaliyetlerinin net rantabilitesini ifade eder (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 107).

$$\frac{\text{Net Kar}}{\text{Net Satışlar}}$$

2.3.4.3. Net Kar/ Özsermaye Oranı

İşletme ortaklarının işletmeye koyduğu özkaynakların sağladığı karı, bu kaynakların verimli kulanılıp kullanılmadığını ortaya koyar (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 104).

$$\frac{\text{Net Kar}}{\text{Özsermaye}}$$

2.3.4.4. Net Kar / Toplam Varlıklar Oranı

İşletme varlıklarının net karlılığını gösterir. İşletmenin özkaynak ve yabancı kaynaklarını ne derecede verimli kullandığını saptamaya yarar. Elde edilen oran ne kadar yüksekse, kaynaklar da o derecede karlı kullanılmış demektir (Büker, Aşıkoğlu ve Sevil, 2010: 105).

$$\frac{\text{Net Kar}}{\text{Toplam Varlıklar}}$$

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALİ OLMAYAN VERİLERİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ

1. İSTİHBARAT KAYNAKLARI

Kredi analiz çalışmalarının en önemli unsurlarından biri olan istihbarat, haber alma, bilgi toplama, araştırma anlamına gelmektedir. Bu kavram, finans kurumları tarafından müşterileri ve faaliyet gösterilen sektörler hakkında, kredi kullandırımına rehber olabilecek nitelikteki çeşitli bilgilerin sistematik olarak değerlendirilmek üzere toplanması ve kayıt altına alınması işlemini ifade etmektedir (Usta ve Karaca, 1994).

Kredi değerliliğinin ölçülmesi açısından incelendiğinde istihbarat, işletmelerin hukuki, finansal, ahlaki durumlarını, iş tecrübelerini ve girişimcilik konusunda yetkinliklerini değerlendirme konusundaki çalışmaların bütünüdür. Kredi ilkeleri arasında yer alan 5K (karakter) kavramı istihbarat çalışmalarının temelini oluşturur (Kocaman, 2015: 11).

İşletme, ortaklar, gizli ortaklar, yöneticiler, işletmeyi temsile yetkili olan kişiler, yönetim ve karar almada etkin olan kişiler, işletme ve ortaklarının mevcut ve eski iştirakleri, aile üyeleri ve akrabalar, mal alım satımı yapılan işletmeler ile ilgili finansal ve finansal olmayan veriler detaylı bir şekilde incelenmektedir (Öker, 2007: 90).

İşletmenin faaliyet gösterdiği sektör ve faaliyet alanı, finansal tablolarda yer alan dikkat çekici durumlar hakkında istihbarat çalışması yapılır.

Finansal olmayan analiz çalışmalarının en önemli amacı işletme ve ilişkili tarafların taahhütlerine bağlılıkları ve ödeme güçlerinin tespit edilmesidir. Bunun sağlanabilmesi için ticari hayatın gerçekleri, sektör ve işletme faaliyet döngüsü ile birlikte değerlendirmeler yapmak gerekir. Bu incelemelerden sağlanan izlenim çoğu zaman teminatlardan daha önemli olabilmektedir (Yüksel, 1992: 107).

İstihbarat çalışmaları mevcut kredisi bulunan işletmeler için erken uyarı, potansiyel yeni kredi ilişkisine girilecek işletmeler için ön bilgi niteliği taşımaktadır.

Çalışmalardan edinilen bilgiler kredi sürecinin her aşamasında hayati öneme sahiptir. Sadece kredi değerliliğinin tespit edilmesi değil, kredi riskinin yönetilmesi de amaçlanmaktadır (Akgüç, 2000: 2).

İstihbarat çalışmalarının temelini işletme ile yapılan görüşmeler, alınan bilgi ve belgeler, tesis ziyaretleri, ilişkili taraflar hakkında edinilen bilgiler ve gözlemler oluşturmaktadır (Akgüç, 1984: 29-33).

İstihbarat kaynakları banka içi ve banka dışı kaynaklar olarak ele alınmaktadır.

1.1. BANKA İÇİ KAYNAKLAR

İşletme analizinde en güvenilir ve ulaşılması en kolay olan istihbarat veri setini banka içi bilgi kaynakları oluşturur. İncelemesi yapılan kayıtların nedenleri ve sonuçları ile işletmeyi gelecekte nasıl etkileyebileceği yorumlanır. Öncelikle işletmenin bankanın kendi müşterisi olup olmadığına bakılarak çalışmaya başlanır. İstihbarat sorgulamaları yapılarak, karşılıksız çek, protestolu senet, negatif nitelikli bireysel kredi, haciz, ihtiyati tedbir, iflas, vergi ve sigorta borcu, ihale yasakları kapsamında olumsuz kayıt olup olmadığı araştırılır (Kuas, 2010: 15).

TBB Risk Merkezi, işletmelerin bu tür risk bilgilerini finansal kuruluşlar ile paylaşmaktadır. TBB Risk Merkezi 28 Haziran 2013 tarihinde faaliyete geçmiştir (www.riskmerkezi.org/tr/risk-merkezi/hakkinda/8).

Yapılan incelemeler sonucunda ulaşılan bulgular önemli ve önemsiz ayrımı yapılarak, neden sonuç ilişkisini içerecek şekilde sunulmaktadır.

1.1.1. Karşılıksız Çek Kayıtları

Bankalar ve satıcılar, müşterileri hakkında ilk istihbarat bilgilerini, piyasadaki diğer satıcılardan ve karşılıksız çek kayıtlarından sağlamaya çalışırlar. Ticari hayatta bazı işletmeler, vade uzatımı yaparak vadesi gelen çekleri yenileri ile değiştirmektedir. Böylece işletmenin karşılıksız çek kaydı oluşmamaktadır. Benzer durumlar dikkate alınarak farklı kaynaklardan istihbarat çalışması yapılması gerekmektedir. Çek kayıtlarında bir çekin güncel durumu "Durum Kodu" olarak belirtilir. "B" (bildiri) ifadesi, çekin karşılıksız olduğu ve ödenmediğini anlamına gelir. "K" (kaldırı) ifadesi ise, daha önce karşılıksız çek olarak bildirilen bir çekin, daha sonra ödenerek düzeltmesinin yapıldığı anlamına gelir. Bankalarda ayrıca arşiv

kayıtları bulunmaktadır. Sicil affı (2009) nedeniyle Risk Merkezi veri tabanından silinen kayıtlar bankalarda izleme amaçlı olarak muhafaza edilmektedir. Arşiv kayıtlarının işletmelerin kredi notuna olumsuz bir etkisi bulunmamaktadır.

Çek yasakları, alacaklının keşideci hakkında tahsilat amacıyla açtığı dava sonucunda ortaya çıkmaktadır. Mahkeme kayıtları ile ilgili bilgiler bankalar tarafından izlenebilmektedir. Risk Merkezi ve UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi) sistemi çek yasakları bilgilerini kapsamaktadır. UYAP sürecinde çeklerin son durumu "Durum Kodu" alanında görünmektedir. Y "Yasaklı" ve O "Yasaklılık Ortadan Kalktı" anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, olumsuz istihbarat kaynakları incelenmelidir (Kuas, 2010: 156).

1.1.2. Protestolu Senet Kayıtları

Ülkemiz ticari hayatında senet önemli bir ödeme aracı olarak kullanılmaktadır. Bankaların Risk Merkezi'nden temin ettiği protestolu senet kayıtları, sadece banka sistemi aracılığı ile protesto edilen senetleri kapsamaktadır. Kefil ve ciranta bilgileri yer almadığı gibi, küçük tutarlı senetler de raporlamalara yansımamaktadır. Kayıtlarda isim benzerlikleri bulunması nedeniyle adres bilgileri de detaylı incelenmekte ve teyit edilmektedir Söz konusu kayıtların periyodik olarak izlenmesi, işletmelerin finansal sorunlarının önceden tahmin edilmesini sağlar (Berk, 1987: 128).

1.1.3. Negatif Nitelikli Bireysel Kredi Kayıtları

Bireysel kredi borcu nedeniyle bankaların kanuni takip başlattığı gerçek kişi kayıtları, Risk Merkezi tarafından paylaşılmaktadır. Kredi Kayıt Bürosu (KKB) kayıtları analiz çalışmalarına ışık tutmaktadır. Gerçek kişilerin bütün bireysel kredi, kredi kartı kullanımları ve ödeme performansları KKB kayıtlarında izlenebilmektedir (Kuas, 2010: 156).

1.1.4. İcra, İflas ve İhtiyati Tedbir Kayıtları

Bankaların istihbarat ekipleri ülke genelinde veri paylaşan icra daireleri ve asliye ticaret mahkemelerinden temin edilen bilgileri sisteme aktararak bilgi kaynağı oluşturmaktadır (Berk, 1987: 128). Kamusal kaynak niteliğinde olan icra ve iflas daireleri ile mahkemelerden temin edilen bilgi ve belgeler önemli kaynaklar

arasındadır. Davalı, davacı veya taraf olunan mahkeme kararları, açılan ve kapanan davalar, icra, iflas ve konkordato bilgileri gibi konular araştırılmalıdır.

1.1.5. Vergi Dairesi Kayıtları

Vergi mükelleflerine ait tüm vergi borçlarının ödenmemesi nedeniyle, kamu alacağının tahsili amacıyla Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından tüm bankalara gönderilen e-haciz kayıtlarının bankaların istihbarat sistemlerine aktarılması ile oluşan bilgi kaynağıdır (T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı, 2011: 8).

1.1.6. Sosyal Güvenlik Kurumu Kayıtları

SGK prim borcunu ödemeyenlerin listesini yıllık olarak açıklamaktadır. Sözkonusu liste bankaların sistemine aktarılarak istihbarat çalışmalarında kullanılır. Likidite sıkıntısı yaşayan işletmeler genelde ilk olarak kamu borçlarını ödemeyi geciktirme eğilimine girerler. Bu nedenle SGK borcu bulunan işletmelerin kredibilite analizi yapılmaktadır. SGK borçlarının daha geç ödenmesinin nedeni uygulanan yapılandırma kolaylıklarıdır. Bu gecikmeler işletmelere ilişkin erken uyarı sinyali olabilmektedir. Finansal tablolara yansıyan ertelenmiş ve yapılandırılmış vergi ve sigorta borçları, kurumlar nezdinde istihbarat yapılarak analiz edilmektedir.

1.1.7. İhale Yasaklısı İşletme Kayıtları

İşletmelerin kazandıkları kamu ihalesi ile ilgili işi tamamlamaması veya eksik, hatalı tamamlaması nedeniyle ihale yasağı cezası alması faaliyetlerini olumsuz etkileyebilecektir. İşletme maddi kayıplara uğramasının yanında, kamu ihalelerine belli süre katılamayacağı için iş kaybından da olumsuz etkilenecektir. İşletmelerin ihale yasağı kapsamında olup olmadığı www.ekap.com.tr ve www.ihale.gov.tr internet adreslerinden araştırılabilmektedir (www.ihale.gov.tr).

1.1.8. Olumsuz Piyasa İstihbaratı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Bankalar Arası Kart Merkezi (BKM) ve Kredi Kayıt Bürosu (KKB) tarafından bildirilen sorunlu POS işlemleri, kayıp ve çalıntı çek ve piyasadan elde edilen bilgiler incelenmektedir (Kuas, 2010: 15).

1.1.9. Kredi İzleme ve Erken Uyarı Sistemleri

Kredilendirme sadece kredi kullandırımını kapsayan bir süreç değildir. Banka ile müşteri ilişkisi devam ettiği sürece süreç devam etmektedir. Bu süreçte banka dışı kaynaklardan elde edilen bilgiler sistemli ve periyodik bir şekilde erken uyarı amacıyla izlenmektedir. Bankalar bunu sağlamak için Erken Uyarı Sistemleri geliştirmiştir. Sistemde tanımlanan kriterler önem derecesine göre 1-6 veya daha fazla sınıflandırmaya dahil edilmektedir. Erken Uyarı Sisteminde tespit edilen uyarı kriterlerine ilgililerin aksiyon sağlaması beklenmektedir. Örnek verilmesi gerekirse; kredili çalışılan bir işletmenin teminata alınan çeki karşılıksız çek olarak bildirilmiş ise, Erken Uyarı Sisteminde, "Teminat Kalitesinde Sorun" kriteri uyarı bildirimi oluşacaktır. Bu durumda banka yetkilisi, işletme ile irtibat geçerek, sorunlu çek yerine başka bir teminat çeki alarak aksiyon sağlamaktadır. Bazı durumlarda ise otomatik aksiyon alınmaktadır. Yakın izleme ve bloke aksiyonları kredi kullandırımlarını engellemektedir (Erdoğan, 2002: 191-192).

1.1.10. Grup ve Müşteri İlişkileri

Bankacılık Kanunu'nda aynı risk grubuna ait işletme ve ilişkili tarafların unsurları yer almaktadır. Grup işletmelerinin finansal tabloları konsolide edilerek, grup limiti değerlendirmesi yapılmaktadır.

İşletmelerin ortaklık, yönetim, iştirak, imza yetkisi, kefalet, mal alımı ve satımı gibi ilişkileri incelenerek grup ilişkisi olup olmadığı tespit edilmektedir. Taraflardan biri sorun yaşadığında diğerinin de bu sorunlardan etkilenme olasılığı bulunuyor ise işletmelerin grup olma ihtimali değerlendirilmektedir.

İstihbarat çalışmalarında sadece kredi kullandırılacak işletme değil, bir bütün olarak grup ilişkisi bulunan işletmelerin tamamı detaylı bir şekilde incelenmektedir (Poyraz, 2010:142).

1.1.11. Müşteri Veritabanı

İşletme ve ilişkili tarafların nüfus, iletişim, kredi, hesap, ürün, risk, belgeler, tarihçe, hesap hareketleri ve benzeri kayıtları kredibilite konusunda önemli ipuçları sağlayabilmektedir (Kuas, 2010: 12).

1.1.12. Eski Rapor Çalışmaları

Eski raporlar analiz edilerek, finansal ve finansal olmayan verilerin değişim ve gelişimi incelenmektedir. Sadece ilgili işletmeye ait eski raporlar değil, aynı zamanda aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin verilerinin karşılaştırılması da çalışmalara ışık tutmaktadır. Eski raporlardaki risk notu gelişimi dikkate alınarak, risk notlarındaki değişimin nedenleri araştırılır.

1.1.13. Müşteri Görüşme Raporları

Banka şubeleri sık sık mevcut ve potansiyel müşterileri ziyaret ederler ve görüşme sonuçları raporlanır. İşletme analiz çalışmaları sırasında bu bilgi ve belgelerden de yararlanılmaktadır (Şakar: 2000: 20).

1.1.14. Ekspertiz Raporları

İşletme ve ortaklarının gayrimenkul varlıklarının piyasa değeri ve detay bilgileri ekspertiz raporlarından elde edilir. Ayrıca il ve ilçe bazında ekspertiz raporları emsal değerlere ve bölgenin durumuna ilişkin bilgiye ulaştırır. Varlık analizi yapılırken başvurulan en güvenilir kaynaklardan biri olan ekspertiz raporları kredibilite çalışmalarına katkı sağlamaktadır (Kuas, 2010: 15).

1.1.15. Tapu Takyidat Sorgulamaları

İşletme ve ilişkili taraflara ait gayrimenkuller, kredi ilkelerinden kapital, kapasite ve karşılık kavramlarının unsurları arasında yer alır. Analiz çalışmalarında işletme ve kefil ortaklarına ait gayrimenkul bilgileri varlık analizi çerçevesinde incelenmektedir. Analiz çalışmaları sırasında taşınmazlar üzerinde bulunan takyidatlar (sınırlamalar) tespit edilir (Kuas, 2010: 97).

1.1.16. Teminat Sorgulamaları

İşletmenin teminat yapısı ve değişimler, diğer kredi veren kuruluşların teminatları, kredi limitlerinin devamlılığı ve fon yaratma kapasitesi açısından ele alınmaktadır (Kuas, 2010: 14).

1.1.17. Ticaret Sicil Sorgulamaları

İşletme ve ilişkili tarafların geçmişleri ve güncel hukuki durumları hakkında tam olarak bilgi sahibi olunması önem arz etmektedir. İşletmelerin kuruluş, hisse

devirleri, adres değişikliği, sermaye artırımı, ortaklık yapısı değişikliği gibi tescile tabi işlemleri Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde (TTSG) yayımlanmaktadır. İşletme hakkında detaylı bilgiler içeren kayıtlar analiz edilmektedir (Kuas, 2010: 97).

1.2. BANKA DIŞI KAYNAKLAR

Banka dışı bilgi kaynaklarından elde edilen güvenilir belge ve bilgilerin analiz edilmesi önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde banka dışı kaynaklar incelenmiştir (Kuas, 2010:15). Mali tablolardan elde edilen bilgilerin faydalı olabilmesi için, bu bilgilerin güvenilir olması gerekir (Akdoğan ve Tenker, 2007: 45). Mali tablolar sağlıklı bir şekilde hazırlanmadığı takdirde ne kadar ileri analiz teknikleri uygulanırsa uygulansın, kredi müşterisinin mali durumu hakkında güvenilir sonuçlara ulaşılması beklenilemez (Akgüç, 1984: 35).

1.2.1. Risk Merkezi ve Kredi Kayıt Bürosu Kayıtları

26.01.1970 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44. Maddesi ile Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların müşterilerine ait risk bilgilerinin toplanması amacıyla Merkez Bankasına bir risk santralizasyonu kurulması görevi verilmiştir (T.C. Merkez Bankası Kanunu, 1970).

Risk Merkezi, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) nezdinde, kredi kuruluşlarının müşterilerinin risk bilgilerini toplamak ve paylaşmak üzere 2013 yılında kurulmuştur. Böylece daha önce TCMB nezdinde sunulan risk santralizasyon verileri Risk Merkezi'ne aktarılmıştır (www.riskmerkezi.org).

Kredi Kayıt Bürosu (KKB) ise bankaların ortağı olduğu, kredi kuruluşları ile finansal kuruluşlar arasında her türlü bilgi ve belge alışverişini sağlamak üzere 1995 yılında anonim şirket olarak kurulmuş bir kurumdur. (www.kkb.com.tr)

Türkiye'nin ilk ve tek kredi bürosu olan KKB tarafından kurulan Findeks, finansal hayata büyük kolaylıklar getirmiştir. Finans sektörünün önde gelen bankalarının ortaklığı ile kurulan KKB, Türkiye'deki tüm finans kuruluşlarından aldığı finansal bilgiler üzerinden, bankalar, tüketici finansman şirketleri, leasing, faktoring ve alacak sigortası şirketleri gibi 200 kadar kuruluşa hizmet vermektedir.

Findeks Kredi Notu, banka ve finans kuruluşlarından kullanılmış olan bireysel nitelikli tüm kredili ürünlerin geçmiş verileri üzerinden hesaplanan bir nottur. Bu notun yüksek olması, hem yeni kredi kullanımlarının hem de çeşitli alım,

satım, kiralama işlemlerinin uygun şartlarda yapılmasını sağlayarak avantaj kazandırabilmektedir (www.findeks.com).

Risk Merkezi'nden alınması mümkün olan raporlar aşağıda listelenmiştir:

- Memzuç verileri
- Risk raporu
- Çek raporu
- Protestolu senet raporu ve karşılıksız çek raporu
- Kurumsal büro sorgusu
- Bireysel büro raporu

(www.findeks.com/urunler/risk-raporu)

1.2.1.1. Memzuç Verileri

Memzuç verileri işletmelerin kredibiliteleri hakkında genel çerçevenin oluşmasını sağlayacak bilgileri kapsamaktadır. İşletmelerin toplam kredi limiti, riski, faiz ödemeleri, çalışılan banka sayısı gibi bilgiler kredi türü ve vade bazında aylık olarak raporlanmaktadır. Memzuç gelişimi olumsuz olan işletmlere kredi kullandırılmadığından, finansal analiz yapılmadan önce mutlaka sağlıklı bir şekilde memzuç sorgulamaları yapılmalıdır (Sarıkale, 2016: 20).

1.2.1.2. Risk Raporu

Fimaların kredi tarihçesi hakkında güncel ve detaylı bilgi veren rapordur. Bankalardan kullanılan kredi kartları da dahil bireysel ve ticari nitelikli kredilerin ödemelerinin düzenli yapılıp yapılmadığı ve anlık olarak bankalara ne kadar borcun bulunduğu bilgileri bu raporda izlenebilmektedir. Son kredi kullanım tarihi, gecikme ve takip ayrıntıları, çalışılan banka sayısı, leasing ve faktoring kullanımları genel bir özet şeklinde sunulmaktadır.

Risk Raporu, kişi veya kurumların, banka ve finans kuruluşlarından kullandığı tüm kredili ürünlere ait detayları ve bunların geçmiş ödeme düzenlerini gösteren rapordur. Finansal performans göstergesi olarak diğer kişilere sunulabilmektedir. Onay verilmesi halinde, vadeli satış, ödemenin çekle kabul edileceği satış, kiralama vb. nedenlerle alacak riskine girilen kişi veya kurumların Risk Raporu görüntülenebilmektedir.

Risk Raporu'nun içerdiği bilgiler şunlardır:

- Mevcut kredi, kredi kartı ve kredili mevduat hesabı limitleri ve borç bakiyeleri
- Kredierin son 18 aylık ödeme performansları
- Ticari nitelikli krediler ve leasing/ faktoring kredileri
- İdari ve yasal takipteki kredi borçları

1.2.1.3. Çek Raporu

Fimaların ne kadar sık çek kullandıklarını ve performanslarını özetleyen tablodur. Çek bilgileri bankalar tarafından günlük olarak bildirim yapılmaktadır. Son 36 ay içinde ibraz edilmiş olan çek bilgileri ile hesaplanan ve 1.000 üzerinden bir puan ile sayısallaştırılan Çek Endeksi de sözkonusu rapor içinde yer almaktadır.

Çek Endeksi, kişi veya kurumların geçmiş çek ödeme performansı üzerinden hesaplanan bir sıralama notudur. Çek Endeksi'ne bakılarak, keşidecinin çek ödeme alışkanlığı hakkında bilgi sahibi olunması mümkündür.

Karekodlu Çek Sistemi, karekodlu çek yaprağı üzerindeki karekodun Findeks Mobil Uygulaması'na okutulması ile çekin doğruluğu ve keşidecinin çek ödeme alışkanlıklarına ilişkin rapor ileten hizmettir.

Karekodlu Çek Raporu'nun içerdiği bilgiler şunlardır:

- İbraz edilen ilk ve son çek tarihi
- İbrazında ödenen çeklerin adet ve hacim olarak yüzdeleri
- Arkası yazılmış ve halen ödenmemiş çeklerin adet ve hacim olarak yüzdeleri
- Arkası yazılmış ve sonradan ödenmiş çeklerin adet ve hacim olarak yüzdeleri
- Yukarıdaki bilgilerin 1-3-12 aylık dağılımı

Bankalar tarafından yapılan tüm çek bildirimleri 2014 yılından itibaren KKB yerine Risk Merkezi'nce yapılmaya başlanmıştır. Rapor içinde konsolide olarak ibraz edilen çeklerin adedi, arkası yazılan çeklerin adet ve tutarları bulunmaktadır.

Keşidecinin sorunsuz ya da gecikmeli ödenmiş, karşılıksız çıkmış çeklerine ilişkin adet, tutar gibi detaylı bilgileri gösteren rapordur. Bu rapor sayesinde, çeki kabul etme kararı somut bilgiler ışığında verilebilmektedir.

Çek Raporu'nun içerdiği bilgiler şunlardır:

- İbrazında ödenen çek adet ve tutarları
- Arkası yazılmış ve halen ödenmemiş çeklerin adet ve tutarları
- Arkası yazılmış ve sonradan ödenmiş çeklerin adet ve tutarları
- Yıllara göre ortalama çek tutarları
- İleri vadeli çek adet ve tutarları
- Çek hesabının bulunduğu bankalar
- Arkası yazılan çeklerin listesi

Çek Raporu ile sağlanan bilgiler ışığında aşağıdaki hususlar analiz edilmektedir:

- İşletmenin çek kullanıp kullanmadığı öğrenilir.
- Çek ödeme tarihçesi ile geçmişte yaşanmış sorunlar moralite verisi sağlar.
- İleri vadeli çeklerin vade ve tutar bazında detaylı görülebilmesi sayesinde işletmenin gelecekte yapacağı ödemeler ve ihtiyaç duyabileceği fonlar hakkında fikir verir.
- Çek kullanım yoğunluğundaki değişim görülür.
- Finansal verilere göre yüksek çek kullanımı, hatır çeki olasılığına işaret eder. Hatır çekleri genellikle kredi kullanımına yönelik düzenlendiğinden bu husus erken uyarı sinyali olarak değerlendirilir.
- En düşük, en yüksek ve ortalama çek tutarları incelenerek ulaşılan veriler işletmenin faaliyet hacmi ve sektör ile karşılaştırılmalı, uyumsuzluklar irdelenmelidir.

(www.findeks.com/urunler/cek-raporu)

1.2.1.4. Protestolu Senet Raporu ve Karşılıksız Çek Raporu

Bankalar tarafından günlük olarak güncellenen raporlar moralite tespiti kapsamında incelenmektedir. Sözkonusu kayıtlar TCMB bünyesinde iken 2013 yılında Risk Merkezi'ne devredilmiştir (www.riskmerkezi.org). İşletmelerin protestolu senet ve karşılıksız çek sorgulamalarının yanında, işletme ortakları için de aynı sorgulamaların bireysel bazda yapılarak işletmenin ortaklardan bağımsız olarak değerlendirilmemesi, kredilendirme sürecinin güvenilirliğini artırmaktadır.

1.2.1.5. Kurumsal Büro Sorgusu

İşletmelerin kredibilite durumlarına ışık tutan bilgiler içeren raporlardır. Raporda bankalar bazında limit ve risk bilgileri izlenebilmektedir. Ayrca teminat durumları, sorunlu krediler, ortak ve grup şirketleri, bağımsız rating şirketleri tarafından sağlanan ticari kredi notu ve banka bazında revizyon vadeleri bilgilerine ulaşılabilmektedir. Elde edilen bilgiler kredi talebi değerlendirme ve risk izleme amaçlı kullanılabilmektedir. Özellikle limit, risk ve banka sayısında tespit edilen büyük artış ve azalışlar sorgulanmalıdır (www.kkb.com.tr).

1.2.1.6. Bireysel Büro Raporu

Gerçek kişilerin kredi tarihçesini gösteren rapor 2014 yılı itibariyle Risk Merkezi tarafından sunulmaktadır. Kredi kartı, kredili mevduat hesabı, tüketici kredisi, konut kredisi, taşıt kredisi gibi kredi kullanımları ve bu kredilere verilmiş kefaletleri kapsamaktadır. Rapor, işletme ortakları hakkında moralite değerlendirmelerine esas teşkil eden bilgi kaynağı özelliği taşımaktadır. Raporda, krediyi veren banka kodu, kredi tutarı ve limiti, gecikmiş borç, kalan borç, en kötü ödeme durumu (EOD) ve ödeme performansı bilgileri yer almaktadır. Geçmişe yönelik en fazla 18 aylık performans izlenebilmektedir.

Ödeme performansına ilişkin kodlar Şekil 2'de belirtilmiştir. En solda yer alan kod, en güncel aya ilişkin ödeme performansını ifade etmektedir. Soldan sağa doğru ilerledikçe, bir ay geriye gidilmektedir. Şekildeki sayılar ile ifade edilen kodların ne anlama geldiği açıklamada belirtilmiştir.

Sayı İfadelerinin Açıklaması:

- 0 : ödeme zamanında yapılmıştır.
- 1 : gecikme 1 taksit (1-30 gün)
- 2 : gecikme 2 taksit (31-60 gün)
- 3 : gecikme 3 taksit (61-90 gün)
- 4 : gecikme 4 taksit (90 gün üzeri)

Rapor Tarihi : Temmuz / 2018

Ödeme Performansı : 010033320000000000

Şekil 2: Bireysel Büro Raporu Ödeme Performansı

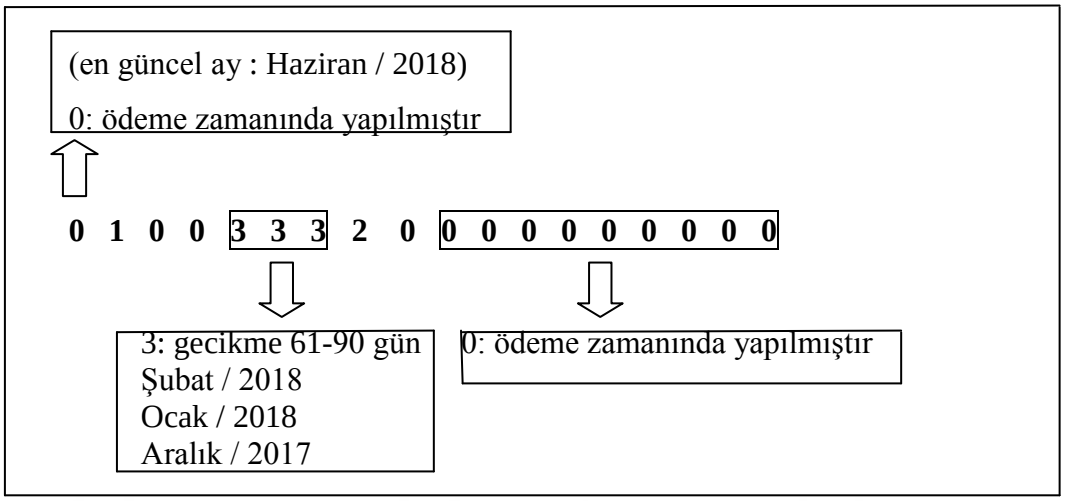

Şekil 2 incelendiğinde, ödeme performansı : "0100333200000000000" olan bir kişinin son ay gecikmesi bulunmadığı, bir önceki ay 1 taksit (1-30 gün) gecikmesi olduğu, en kötü ödeme (EOD) performansının 3 taksit gecikme olduğu, geçmiş dönem ödemelerinde gecikme olmadığı, ödeme düzensizliklerinin son dönemde yoğunlaştığı değerlendirilebilmektedir. Kişi normalde ödemelerini düzenli yapmasına rağmen, gecikmeler geçici bir ödeme sıkışıklığı içine girilmiş olduğu anlamına gelebilir. Kesin bilgiye ulaşmak için diğer ödeme performansları ile birlikte değerlendirilmelidir. Diğer taraftan son aylarda ödemelerde gecikme bulunması durumunda, yeni kredi ilişisine girilmesi riskli olarak görülmektedir. Ayrıca raporda harfler ile ifade edilen göstergeler bulunmaktadır. Bunlar içinde en önemlisi "L" harfi ile gösterilen kanuni takip ibaresidir.

Bireysel büro sorgulamaları ile, işletme ortakları ve yöneticilerinin bireysel borçluluk durumları ve ödeme performansları ölçülmektedir. Yakın tarihli ve süreklilik arz eden gecikmelerin risk unsuru olup olmadığı incelenmektedir. Özellikle kredi kartı limitlerinin dolu olması, sadece asgari ödeme tutarının ödenmesi gibi durumlar nakit sıkışıklığına işaret edebilmektedir (www.riskmerkezi.org).

1.2.2. Piyasa İstihbaratı

İşletmeler ve ilişkili taraflar hakkında çeşitli kaynaklardan istihbarat yapılmaktadır. Mal alınan ve satılan şirketler, işletme çalışanları, banka ve diğer finansal kurumlar ile alacak sigortası şirketleri, rakip işletmeler ve diğer şirketler ilk

akla gelen bilgi kaynakları arasında yer almaktadır. Satıcılara yapılan ödemelerde geçmişte sorun yaşanıp yaşanmadığı, düzensiz maaş ödemeleri, kredili çalışmalarda yaşanan sorunlar, alacakların kalitesi, ekspertiz çalışmaları, çek kullanımları gibi bilgiler piyasadan sağlanan değerli istihbarat verileridir (Kuas,2010: 15).

1.2.3. Ticaret Sicil Kayıtları

İşletmelerin kuruluş bilgileri, ortaklık ve yönetim yapısı, ana sözleşme, sermaye durumu, iflas, iflas erteleme ve konkordato talepleri, adres değişiklikleri, şube açılış ve kapanışları, şirket birleşme ve bölünmeleri, genel kurul tutanakları gibi bilgiler ticaret sicil kayıtlarından elde edilmektedir (Kuas, 2010: 97).

1.2.4. Sanayi Sicil Bigi Sistemi

Sanayi sicil kayıtları, ülkemiz sanayi politika ve stratejilerinin belirlenmesi sürecinde ihtiyaç duyulan bilgilerin sağlanması için kaynak niteliğine sahiptir. Sanayi işletmelerinin üretim faaliyetlerine başladıktan sonra iki ay içinde sisteme kayıt olmaları zorunludur. (sanayisicil.sanayi.gov.tr)

Sanayi ürünü imal eden ve sanayi siciline kayıtlı işletmeler, Sanayi Ticaret İl Müdürlükleri'nden Sanayi Sicil Belgesi alarak, ihraç kayıtlı satışlarda KDV tecil, terkin, elektrik faturası sanayi tarifesi, ihale ve diğer desteklerden faydalanabilmektedir.

1.2.5. Adli Sicil

Adli sicil kayıtları Adalet Bakanlığı'na bağlı UYAP bilgi sistemine entegre olan adli makamlar nezdinde yapılacak istihbari çalışmalarla temin edilebilmektedir. Kişiler kendi adli sicil kayıtlarına www.turkiye.gov.tr veya www.e-devlet.gov.tr sitelerinden ulaşabilmektedir.

1.2.6. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ve Tapu Sicil Müdürlükleri

İşletme ve ortaklarının bütün gayrimenkul varlıkları üzerindeki takyidat (sınırlamalar) Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'ne (TKGM) bağlı Tapu Bilgi Sistemi'nden (TAKBİS) öğrenilmektedir. Gayrimenkul üzerindeki bilgiler, özelllikle takyidat durumunun tespiti, malvarlığı araştırmaları bu kapsamda ele alınmaktadır (www.takbis.org).

1.2.7. Gelir İdaresi Başkanlığı ve Vergi Daireleri

GİB sisteminde yer alan bilgiler; mükellefin tüm finansal tabloları, vergi ve ceza ödemeleri, yapılandırma bilgileri, 8.000 TL üzerinde mal alım satımı yaptığı mükellefler, vergi borçluları, ortak ve yönetici bilgileri, taşıt ve gayrimenkul varlıkları ve istatistiki bilgiler olarak özetlenebilir (www.gib.gov.tr).

1.2.8. Sosyal Güvenlik Kurumu

İşletmelerin çalışan sayısı, maaş ödemeleri, borç bilgileri, yapılandırılmış borçlar, teşvikler, toplam kıdem tazminatı yükümlülüğü, çalışanlar ile ilgili sorunlar, kaza ve yaralanma gibi olumsuzluklar SGK nezdinde araştırma yapılan konular arasında yer almaktadır (www.sgk.gov.tr).

1.2.9. İcra Müdürlükleri ve Mahkemeler

İşletmelerin İcra Daireleri ve Asliye Ticaret Mahkemeleri nezdinde yürütülmekte olan dava bilgileri incelenmektedir. İcra davaları, ihtiyati tedbir, iflas erteleme, iflas ve konkordato kararları, e-haciz kayıtları istihbarat çalışmaları açısından önemlidir. İşletmelerin borçlu veya alacaklı olma durumlarına göre detaylı değerlendirmeler yapılır. Kayıtların nedenleri, tutar ve taraf bilgileri, akibeti ve işletmeleri etkileme potansiyeli neden-sonuç ilişkisi içinde araştırılır (Berk, 1987: 128).

1.2.10. İnternet Araştırmaları

Somut bilgilere dayanan haberler incelenerek, kredi kararına etki edebilecek bilgiler tespit edilir. İnternet ortamında erişilebilen tüm dijital veriler; işletmenin kendisi, ortakları, yöneticileri, çalışanları, yetkilileri, borçluları, alacaklıları, rakipleri, kredi kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşlarına ait internet siteleri ve sosyal medyada yayınlanan bilgiler kredi istihbaratı için çok önemlidir (Geçer, 2014: 28).

1.2.11. Diğer Bilgi Kaynakları

İşletme ve ilişkili taraflar hakkında; Emniyet Genel Müdürlüğü, Belediyeler, TOBB, Bakanlıklar, EPDK, Noterler, MERSİS, Nüfus Müdürlükleri, Meslek Odaları, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Kamu İhale Kurumu, Çiftçi Kayıt Sistemi, Türk-Vet vb. farklı kaynaklardan değerli istihbarat bilgilerine ulaşılmaya çalışılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKALARDA DERECELENDİRME UYGULAMASI

1. İŞLETMELERİN DERECELENDİRMESİ

İşletme derecelendirmesi, esas olarak bağımsız bir derecelendirme şirketi tarafından işletmenin geleceğe yönelik başarı ve risk faktörlerinin ölçülerek, işletmenin kredi değerliliğini ortaya koyan not verilmesi faaliyetini kapsar. Bankaların işletme değerlendirme çalışmaları sırasında kredi talep eden müşterilerin kredi değerliliklerinin ölçülmesi için kullanılan çok sayıda kriterin sayısal olarak puanlaması yapılır (Taş, 2001: 108).

İşletmelerin risk analizleri yapılarak kredi taleplerinin değerlendirilmesinde standart uygulamalar geliştirilir. Bu şekilde subjektif olmaktan uzak, kurumsal risk algısını yansıtan objektif kredilendirme teknikleri uygulanır. Bu çalışmalar sonucuda ulaşılan kredi derecelendirme notları kredi kararlarına dayanak oluşturmaktadır. Bu şekilde işletmelerin kredi risklerinin ölçülmesinin yanında, kredi portföyünün sağlıklı bir şekilde yönetilmesi de sağlanmaktadır. Banka uygulamalarında işletme değerlendirme kriterleri, işletmelerin faaliyet gösterdiği sektörler, ciro ve kredi limiti tutarına göre farklılaşmaktadır (Kocaman, 2015: 139).

Kredi analiz çalışmalarının en önemli kavramlarından biri olan istihbarat, haber alma, bilgi toplama, araştırma anlamına gelmektedir. Kredi değerliliğinin ölçülmesi açısından incelendiğinde, işletmelerin hukuki, finansal, ahlaki durumlarını, iş tecrübelerini ve girişimcilik konusunda yetkinliklerini değerlendirme konusundaki çalışmaların bütünüdür. Kredi ilkeleri arasında yer alan 5K (karakter) kavramı istihbarat çalışmalarının temelini oluşturur (Halk Akademi, 2010: 18).

Derecelendirme modülleri genel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde işletme bilgileri yer almaktadır. İşletmeyi tanıtıcı bilgiler, moralite araştırmaları, istihbarat bilgileri, işletmenin faaliyet döngüsü, finansman ihtiyacının nedenleri, bankalarla olan ilişkiler ve finansal veriler alt bölümleri oluşturur (Kuas, 2010: 97). İkinci bölümde ise işletme değerlendirme kriterleri bulunmaktadır. Kriterlerin puanlaması yapılarak nihai olarak işletmenin ratingi hesaplanmaktadır.

Derecelendirme çalışmasının amacı, ilgili taraflara işletme hakkında finansal ve finansal olmayan unsurların tam ve gerçek durumunu tespit ederek, ulaşılan sonuçların hızlı ve doğru karar alınmasını sağlayacak şekilde sunulmasıdır (Öker, 2007: 89-90).

2. İŞLETMELERİN GENEL BİLGİLERİ

Kredi derecelendirme çalışması yapılacak işletmelere ait genel bilgiler finansal ve finansal olmayan veri setine ilişkin belli parametreler çerçevesinde puanlama işlemine tabi tutulmaktadır. Puanlamada genelde 1-4 arası değerler kullanılmaktadır. En iyi not olarak 1, en kötü not olarak ise 4 kabul edilmektedir. İşletme özelinde önem arz eden bilgi ve belgelerin temin edilememesi durumunda kriterlere uygulamada en kötü not (4) verilmektedir (Kılıç, 2018: 48). Bazı kriterler isteğe bağlı, diğerleri zorunlu olarak veri seti içerisinde yer almaktadır. Puanlamada en temel faktör subjektif olmadan, gerçeği yansıtan objektif puanların verilmesidir. Bunu sağlamak için bankalar standart uygulamalar geliştirmiştir. Kontrol mekanizması olarak banka şubelerinde analizcinin yaptığı puanlamalar ve veri girişi, ilgili genel müdürlüklerin uzman ekibi tarafından kontrolden geçmekte, gerekli kontroller yapılırken, aynı zamanda mali veri girişi yapılan mali tablolar üzerinde gerekli düzeltme işlemleri yapılarak düzeltilmiş mali verilere ulaşılmaktadır. Bankalar işletme analiz sürecinde iş kalitelerini iyileştirmek için birçok yola başvurmaktadır. Bu yollardan birisi olan teknoloji kullanımı ve birçok istihbarat yazılımı, geniş veritabanı bankalarda harita görevi üstlenerek yol gösterici olmaktadır (Kuas, 2010: 12).

Bankalar müşterilerini uzun yıllar elde tutabilmek, pazarlama piyasasında rekabet üstünlüğü sağlamak ve korumak için müşterilerine üst düzey değer sunmayı amaçlamaktadır. Bunu sağlarken işletme analizinde zaman zaman müşteri lehine subjektif davranış eğilimi nedeniyle, kredi derecelendime notunu olması gerekenden daha iyi oluşturabilecek yanıltıcı uygulamalar gerçekleşebilmektedir. Bunun önüne geçmek için bankalarca gerekli düzenlemeler yapılmaktadır (Kocaman, 2015: 14).

İşletme analiz sürecinde, finansal verilerin, finansal olmayan istihbarat kaynaklı bilgiler ile harmanlanarak sonuçlandırılması sağlanır.Bir işletmenin genel bilgileri özetle aşağıda sınıflandırılmıştır (Öker, 2007: 90);

- İşletmenin tanıtımı ve tarihçesi
- İşletme ve ortaklarının varlıklarının analiz edilmesi
- İşletme faaliyetlerine ilişkin bilgiler
- Yatırımlara ilişkin bilgiler
- Bankalar ile kredi ilişkileri
- Finansal veriler
- Derecelendirme bilgisi

Tablo 31'de derecelendirme işlemi yapılacak bir işletmenin özet bilgileri yer almaktadır. Değerlendirme modeli ve model içinde bulunan kriter seti sektörlere, müşteri segmentine, kredi tutarına, yatırım olup olmamasına göre değişmektedir. Bu nedenle, öncelikle banka portföyünde bulunan müşterilerin segment, sektör ve faaliyet tanımlamalarının doğru ve sağlıklı bir şekilde yapılması gerekir (Kuas, 2010: 12).

Tablo 31: İşletme Bigileri

Şube Adı	Afyonkarahisar Şubesi
İşletme Adı	(X) İnşaat San. Tic. Ltd. Şti.
Değerlendirme Modeli	Taahhüt
Segment	KOBİ
Sektör Kodu / Adı	F - İnşaat
Faaliyet Alan Kodu / Adı	F.43.99 - Yapsat İnşaat Faaliyetleri
Grup Adı	(XYZ) İnşaat Grubu
Ticaret Sicil No	*****
Yatırım Bilgileri	Yatırımı Bulunmamaktadır.
Kuruluş Tarihi	2011
Kredi Tutarı	2.000.000 TL
İletişim Bilgileri	Afyonkarahisar

2.1. İŞLETMELERİN TANITILMASI VE TARİHÇESİ

İşletmelerin geniş kapsamlı istihbarat sorgulamalarını içeren işletme risk raporu, ortaklık ve yönetim yapısı, işletme ve ortaklarının moralitesi, grup ve ilişkili taraflar, işletmenin özgeçmişi ve faaliyet bilgileri ile işletme hakkında önem arz eden diğer unsurlar bu bölümde incelenmektedir. İşletmelerin faaliyetlerinin iyi bilinmesi,

piyasa hakimiyeti, işletmelerin sık sık ziyaret edilmesi de analizin kalitesi açısından önemlidir (Yalkın, 2007: 153).

Kredi değerlendirmesi yapılan işletme ve ortakları ile ilgili analiz sürecinde banka içi ve banka dışı kaynaklardan elde edilen istihbarat bilgileri Tablo 32'de ana hatları belirtilen sistem içinde incelenmektedir (Yalkın, 2007: 137).

Tablo 32: İşletme Tanıtımı

İşletme Hakkında Bilgiler
▪ **Ortaklık ve Yönetim Yapısı**
- Adı / Soyadı Hissesi (100.000 TL) Payı %50 Yönetim Kurulu Başkanı
- Adı / Soyadı Hissesi (100.000 TL) Payı %50 Yönetim Kurulu Baş.Yrd.
- Varlık Bilgileri
▪ **İşletme ve Ortakların Moralitesi**
- Erken uyarı geçmişi
- İstihbarat sorgulamaları (Çek, Senet, Haciz, Bireysel ve Kurumsal KKB)
- Yakın izleme / bloke kaydı
▪ **Grup ve İlişkili Taraflar**
- Grup işletmeleri
- Verilen kefalet
- İmza yetkilileri
▪ **İşletme Özgeçmiş ve Faaliyet Bilgileri**
- Ticaret Sicil Gazete Bilgileri

Ortaklık ve yönetim yapısı içinde bulunan ortakların her biri için ayrı ayrı bireysel KKB sorgulamaları, varlık bilgisi, erken uyarı geçmişi ve memzuç bilgileri taranmaktadır.

Tablo 33'de işletme ve ilişkili tarafların moralitesini yansıtan, detaylı istihbarat sorgulamaları gösterilmiştir. Banka içi kaynaklardan yapılan sorgulamalarda olumlu sonuçlar "+" , olumsuz sonuçlarda ise "-" ifadesi ile gösterilmiştir.

Tablo 33: İşletme Risk Raporu (Detaylı İstihbarat Çalışmaları)

Sorgu Detayı	İşletme ve Ortaklar	Risk Grubu
Karşılıksız Çek	+	+
Protestolu Senet	+	+
İcra, iflas, İhtiyati Tedbir	+	-
Vergi SSK Borcu	+	+
İhale Yasaklısı	+	+
KKB Çek	+	+
KKB Kurumsal	+	-
KKB Bireysel	+	+
Memzuç Tahakkuk	-	+
Erken Uyarı	-	-
Gecikmeli Ödeme	+	-
Yakın İzleme/ Bloke	+	+
Vadesi Geçen Kredi	+	+

2.1.1. Ortaklık, Yönetim Yapısı ve Moralite

Ortak ve yöneticiler hakkında detaylı istihbarat çalışmaları "karakter" kavramı kapsamında analiz edilmelidir. Ayrıca, ortak ve yöneticilerin geçmiş başarıları, tecrübeleri, işletmenin geleceğine etkileri ele alınmalıdır. Ortaklık yapısındaki değişiklikler, ortaklar arası uyum, tek adam riski olup olmadığı, işletmenin kurumsallaşma derecesi önemli verilerdir (Yalkın, 2007: 137).

Bu bölümde incelenen bilgiler ile puanlama yapılan kriterler şunlardır (Kılıç, 2018: 54):

- İşletme ve ortakların piyasa itibarı
- Bankalarla ilişkiler
- Protestolu senet ve karşılıksız çek kayıtları
- İflas, ihtiyati tedbir, icra, haciz vb. kayıtlar
- Ortakların iş tecrübesi
- Ortakların değiştirdiği iş kolu sayısı
- Ortakların iş başında olma durumu

- Ortaklar dışında işletmenin devamlılığını sağlayacak tecrübeli kişilerin olması
- Ortaklar dışında yönetimde etkin yönetici olması
- Yöneticilerin piyasa itibarı
- Yöneticilerin toplam iş tecrübesi
- Yönetim sürekliliği ve işletme faaliyetlerine etkisi
- Ortaklar arası uyum
- Organizasyonun uyumu ve yeterliliği
- Yönetim yapısında kurumsallaşma derecesi
- İşletmenin finansal ve idari yönetim riski

2.2. VARLIK ANALİZİ

Varlık analizi, işletmenin ve varsa kredi teminatı olarak kefalet verenlerin mal varlıklarının (taşınır, taşınmaz varlıklar ve isletme kapsamındaki makinalar vb.) piyasa degerinin tespiti yoluyla hesaplanacak net değer, kredi degerlendirme sürecinde önemli bir yer tutar (Öker, 2007: 84).

İşletme ve ortaklarına ait gayrimenkullerin tapu bilgileri, rayiç değerleri ve üzerlerindeki takyidat araştırma sonuçları incelenmektedir. Bu çalışmalar sırasında bankalar Tapu Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS) kanalından yararlanarak detaylı bilgilere ulaşabilmektedir. Araştırma sonuçları, işletme ve ortaklarının mal varlığı kriterinin puanlamasında kullanıldığından, piyasa değerlerinin sağlıklı olarak tespit edilmesi hususu önem arz etmektedir (Kuas, 2010: 97).

Gayrimenkullerin piyasa değerinin tespitinde, ekspertiz raporları, sigorta poliçeleri, internet araştırmaları, emlakçılar, diğer banka şubeleri, belediyeler ve tapu kayıtları gibi kaynaklardan yararlanılmaktadır (Baktır ve Matar, 1998: 8).

İşletme ve ortaklara ait gayrimenkuller, kayıtdışı kazançların kullanım alanları, teminat olarak verilip verilmediği, gerçek kişilerin kefalet değerliliği, takyidat sonuçlarının moraliteye etkisi gibi alanlarda erken uyarı amaçlı da kullanılabilmektedir. Özellikle yakın geçmişte el değiştiren ve güncel takyidat oluşan tapu bilgileri iyi incelenmeli, satış yapılmışsa nedenleri araştırılmalıdır.

Varlık analizinde, işletme ve ortakların likit varlıkları, taşıtlar, gelir ve borçları da dikkate alınmaktadır. Taşıt değerlerinin tespitinde kasko değeri temel alınmaktadır.

Varlık analizinde puanlanan kriterler şunlardır:

- İşyerinin durumu ve mülkiyeti
- Lokasyonun uygunluğu
- Aynı işyerindeki faaliyet süresi
- Tesisin üretim konusuna uygunluğu
- İşletme ve ortaklara ait varlıkların sigorta durumu
- Sermaye artırımı ve fon sağlama potansiyeli
- İşletme ve ortakların mal varlıkları

Varlık analizinde işletme ve ortaklara ait gayrimenkul bilgileri sisteme giriş yapılır. Taşınmazların piyasa değeri belirlenerek takyidat sonuçları değerlendirilir. Taşıt bilgileri, likit varlıklar ve dönemsel gelirler ile borç bilgileri kayda alınır. Sistem üzerinden takyidat ve e-rehin işlemleri gerçekleştirilebilmekte, varlık raporu konsolide olarak izlenebilmektedir. Varlık analizinin analistlere sağladığı bilgiler şunlardır (Öker, 2007: 84):

- İşletme ve ortakların faaliyetlerden elde ettikleri gelirleri nerede kullandıkları görülür,
- Kayıtdışı faaliyet gelirlerinin somut olarak tespit edilmesi sağlanır,
- Ortakların yatırım tercihleri değerlendirilir.

Varlık analizinde kriter puanlama işlemleri bu bölümdeki çalışma sonuçlarına göre yapıldığından, piyasa değererinin doğru belirlenmesi önemlidir. Piyasa değeri tespitinde ekspertiz raporları, sigorta poliçeleri, emsal değerler, rayiç değerler ve emlakçılardan alınan bilgilerden yararlanılmaktadır. Çalışmalarda ipotek benzeri takyidat bilgileri açıklanmalıdır. Güncel varlık sorgulamaları eski raporlar ile karşılaştırılarak yeni satışı yapılan gayrimenkul olup olmadığı araştırılır, varsa fonun nereye kullanıldığı sorgulanmalıdır. Taşıtlara ilişkin plaka girişi yapıdığında tramer sisteminden taşıt detay bilgileri ve kasko değerine otomatik olarak ulaşılmakta, rehin ve haciz benzeri takyidat bilgileri saptanabilmektedir. Banka nezdinde yatırım ve mevduat hesabı bulunması durumunda, bu tür likit varlıklar otomatik olarak rapora yansıtılmaktadır. Varlık analizi kapsamında, borç bilgileri de rapora giriş yapılmaktadır. İşletme ve ortaklara ait finans kuruluşları dışında kalan borçları tespit

edilmektedir. Kira gideri, piyasa borcu vb. giderler manuel olarak sisteme işlenmektedir (Öker, 2007: 84).

2.3. FAALİYETLER

Faaliyet döngüsü kapsamında, alış ve satış koşulları, dış ticaret, kapasite, üretim ve satış bilgileri, ticari alacak ve borç bilgileri incelenmektedir. Faaliyet döngüsü, kaynaklarla temin edilen girdilerin ve satışa hazır hale getirilen çıktıların satılmasıyla oluşan alacakların tekrar nakde dönüşmesini içeren ve tekrar eden süreçtir. İşletmenin faaliyet döngüsü ile sektör verileri arasında ilişki kurularak, finansal tablolar ile uyum olup olmadığı incelenmektedir. İşletmenin yönetim ve organizasyon yapısı, faaliyetlerin sürdürülebilirliği, yöneticilerin tecrübeleri değerlendirilerek, finansal ve idari yönetim riski açısından da ele alınmaktadır. Mal ve hizmet alımları, ana tedarikçiler, üretim şartları, coğrafi koşullar, ekonomik unsurlar gibi rekabete etki eden hususlar irdelenmektedir. Girdi temininde yaşanacak bir aksama, işletmenin tüm döngüsünü olumsuz etkileyerek sorunlara yol açabilmektedir (Akbulak, 2012: 173-176).

İşletmenin alış koşulları, açık hesap, işletme / müşteri çeki, teminat mektubu şeklinde olabilmektedir. Bu ayrıntılar işletmenin kredibilitesini, piyasa itibarını göstermektedir. İşletmenin girdi fiyatlarının yıllara göre gelişimi, fiyat değişimlerinin finansal tablolara nasıl yansıdığı, ürün fiyatları ile karşılaştırması, işletme sermayesi ihtiyacı, karlılık ve nakit akışına etkileri bu kapsamda analiz edilmektedir. İthal girdi temin edilmesi durumunda, ithalatçı ülkelerin riskleri, kur değişimleri fiyatlara yansıması açısından değerlendirilmektedir. İşletmelerin depolarının kapasiteleri ve uygun koşullara sahip olması, yer değiştirme potansiyeli, taşınma riski tespit edilmektedir. Stokların faaliyetler ve finansal veriler ile uyumu, satış kabiliyeti de dikkate alınmaktadır.

Üretim sürecinde ortak ve yöneticiler kadar, teknik personellerin de deneyimleri önem taşımaktadır. Üretime ilişkin işletme ile aynı sektörde faaliyet gösteren diğer işletmeler karşılaştırılarak sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Üretim tesislerinin yerinde görülmesi sağlıklı bir analiz için hayati önem taşır. Tesislerin mülkiyeti, üretime uygunluğu, tedarik ve dağıtım merkezlerine olan mesafe, avantaj ve dezavantajlar, işgücü temin imkanları, ürünün niteliği, saklama koşulları, fiili stokların faaliyet döngüsü ile uyumu, teknoloji düzeyi, makine parkı

detay bilgileri, sektörel rekabet koşulları, kapasite kullanım oranı, çıktı fiyatları ile ciro karşılaştırması, iade ve iskonto oranları, kar marjları mutlaka değerlendirilmesi gereken kritik hususlardır. Üretimin planlanması, istenilen kalitede ve zamanında teslimatın gerçekleşmesi için zorunludur. İşletmelerin karlılıklarını stok ve amortisman hesapları ile değiştirebilmesi göz önüne alınarak, fiziki gözlemler ile analiz yapılması gerçek durumların tespiti açısından önem arz etmektedir.

İşletmenin pazarlama ve satış faaliyetleri, mevcut pazarın devamlılığı ve yeni pazar olanakları, ürüne olan talebin sürekliliği, daralma varsa alınan önlemler, müşteri portföyünün çeşitliliği, yurtiçi ve yurtdışı satışlar, dağıtım kanalları analiz edilmektedir. Değerlendirmelerde işletmelerin kayıtdışı satışları ve tahsilatları olabileceği hususu da göz önüne alınmalıdır. Ülkemizde kayıtdışı gelirlerin önemli bölümünün gayrimenkul alımında, ortaklar tarafından işletmeye verilen borçlar veya sermaye artırımında kullanıldığı bilinmektedir. Finansal olmayan veriler arasında yer alan gayrimenkul bilgileri temin edilerek, analizlerde kullanılması, sağlıklı sonuçlara ulaşılmasına yardımcı olmaktadır.

İşletmenin alacak tahsil performansı, açık hesap, sözleşme, kefalet, senet, müşteri çeki, alacak sigortası, teminat mektubu, DBS (Doğrudan Borçlandırma Sistemi), akreditif, ipotek/ rehin vb. gibi enstrümanları ne ölçüde kullandığı işletmenin kredi notuna etki eden finansal olmayan verilerdir. Özellikle büyük montanlı hacim ile çalışılan alıcılar tespit edilerek, karakter analizi çerevesinde araştırılması gerekmektedir. Dönemsel alacak tahsilatları, nakit akışının sağlıklı işleyişini yakından ilgilendirmektedir. Alacak tahsilinde sorun yaşanması durumunda, bankalarda yeterli kullanılabilir kredi limitlerinin bulunmaması halinde likidite sıkışıklığı yaşanması ve borçların ödenememesi ihtimalinin ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Alış ve satış koşulları, ağırlıklı olarak kimlerden mal alınıp, kimlere hangi koşullarda satıldığı önemli bilgilerdir. Bu bilgiler işletmenin faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra, işletme ihtiyaçlarının tespiti ve referanslarını öğrenme aracıdır. Toplam alış ve satışlar içinde özellikle %10 üzeri payı olanlar ayrıca ele alınmaktadır.

Yıllara göre ithalat ve ihracat bilgileri temin edilerek dış ticaret işlemleri analiz edilmektedir. Dış ticaret yapılan ülkeler, süreklilik durumu, ödeme şekilleri,

alacak tahsili ve ürün kalitesi değerlendirilir, riskler tespit edilir. İşletmelerin yurt dışı satışları gelir tablosunda görülmekle birlikte, ihraç kayıtlı satışlar genelde yurtiçi satışlarda takip edilmektedir. İhraç kayıtlı satışların da dış ticaret kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

İşletmelerin üretim kapasiteleri ve kapasite kullanım oranları incelenerek, ciro gelişimi ile birlikte değerlendirilir. Bu sayede satışlardaki değişimin nedenleri daha sağlıklı açıklanabilir. Satışlardaki artışın fiyat/ kur kaynaklı mı, miktar artışından kaynaklı mı olduğu tespit edilir.

Detay mizanda yer alan ticari alacak ve borç bilgileri incelenerek, % 5 üzerinde payı olan büyük alıcı ve satıcılar karakter analizi açısından tespit edilmektedir.

Faaliyet bilgileri ile puanlanan kriterler şunlardır (Akbulak, 2012: 176):

- Çalışanların niteliği
- İş gücü temini
- Sektör rekabet koşulları
- Mal alışlarında yoğunlaşma
- Mal alım şartları
- İthalat ödeme şekilleri
- İthalat çalışılan ülkeler
- Mal temin imkanları
- Fiyat dalgalanmaları etkisi
- Hammadde tedarik şartları ve yoğunlaşma
- Ambalajlama ve depolama
- Stok kalitesi
- Kapasite kullanım oranı
- Ürün çeşitliliği
- Üretim miktarı
- Ürüne talep durumu
- Ürün farklılaştırması, ürün yelpazeesinin genişliği
- Hammadde / mal tedarik şartları ve yoğunlaşma durumu
- Fason olarak alınan işlerin ciro payı
- Mali tablolar ile faaliyetlerdeki dönemsellik uyumu

- Memzuç gelişimi ve faaliyetlerdeki dönemsellik uyumu
- Pazarın devamlılığı
- Ürünün fonksiyonu
- Satış koşulları
- İhracat ödeme şekilleri
- İhracat yapılan ülkeler
- İhracat performansı
- Pazarlama faaliyetleri
- Distribütörlük, bayilik anlaşmaları
- Satışlarda yoğunlaşma
- Satış miktarı
- Alacakların tahsil kabiliyeti
- Müşteri portföyü yapısı
- Kur riski
- Moda etkisi
- Marka etkisi

Çalışmanın bu bölümünde, işletmelerin faaliyet döngülerine ilişkin özellik arz eden unsurlar, farklılıklar, karakteristik durumlar sektörlere göre açıklanmıştır. Analistler her ne kadar konusunda deneyimli uzmanlar olsa da, her konuda aynı derecede deneyim sahibi olmayabilirler. Bu nedenle, bankaların ilgili birimleri tarafından hazırlanan detaylı ve güncel sektörel kılavuzlardan yararlanılmaktadır (Sayım, 2006: 24).

2.3.1. Ticaret İşletmeleri

Ticaret sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin döngüleri genelde mal alış ve satışı, alacakların tahsilatı şeklinde gelişmektedir. Finansal tabloları ağırlıklı olarak alacak, stok ve borçlardan oluşmaktadır. Faaliyetleri gereği yüksek ciroları olur, ancak özkaynaklarının ciro ve aktif büyüklüğüne oranı göreceli olarak düşüktür.

Bu sektördeki işletmelerin alacak ve stok kaliteleri, fon yaratma kapasiteleri, ortak ve yöneticilerin iş tecrübeleri, mal temin imkanları, müşteri portföyü, sektör

yapısı ve rekabet koşulları gibi finansal olmayan verilerinin incelenmesi gerekmektedir.

2.3.2. Hizmet İşletmeleri

Hizmet üreten işletmeler; hammadde, yarı mamul stoklama, taşıma, depolama gibi imalat sektöründe bulunan kısıtlamalara tabi değildir. Ancak bu avantaja rakip işletmeler de sahiptir ve pazarlama başarısı faaliyet sonuçlarında belirleyici olmaktadır.

Ticari alacakların yoğunlaşması, tahsilde sorunlar yaşanması, döngünün bozulması ve borç verenlerin risklerinin artmasına yol açmaktadır. Ticari alacaklar aktifin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Stoklar ise ihmal edilebilir seviyelerdedir.

Hizmet sektöründe sabit yatırımlar faaliyet konularına göre değişebilmektedir. Örneğin otel işletmelerinde önemli iken, turizm acentelerinde ihmal edilebilecek seviyede olabilmektedir.

Hizmet sektöründe puanlama yapılan kriterler şunlardır (Öker, 2007: 208):

- Hizmet performansı
- Hizmet kalitesi
- Çalışılan şirketlerin istihbarat bilgileri
- Çalışılan şirketler ile çalışma süresi
- Araç filosu

2.3.3. Turizm İşletmeleri

Tatil otelciliğinde dönemsellik ön plana çıkmakta, bu işletmeler sezon öncesi bağlantılar yaparak müşterilerden avans almakta, tedarikçilerine de avans vermektedirler. Sezonda işletme sermayesi ihtiyaçları, sezon öncesinde alınan avanslarla karşılanmaktadır.

Sektörde dönen varlıkların payı düşük olup, bilançoların aktifi genelde otel binası nedeniyle duran varlıklardan, pasifi ise ağırlıklı olarak uzun vadeli finansal borçlardan ve özkaynaklardan oluşmaktadır.

Şehir otelciliğinde ise yılın her ayı konaklama hizmeti verilmekte olup, kapasite kullanımları oda dolulukları ile ölçülmektedir. Konaklama dışında kongre, seminer, toplantı, spa vb. diğer faaliyetlerden de gelir elde edilmektedir (Karadeniz ve Dalak, 2017: 168-169).

Turizm sektöründe puanlama yapılan kriterler şunlardır:

- Çalışılan acenteler
- Çalışılan ülkeler
- Sözleşme süreleri
- Tesisin iç ve dış yapısı
- Pazarlama
- Sunulan hizmet kalitesi
- Tesisin merkeze uzaklığı
- Yatak başı gelir / borç dengesi
- Çalışılan tur operatörü sayısı
- Faaliyet periyodu
- Satış performansı
- Bölgenin turistik hacmi
- Tesis ve mefruşatın yaşı, fiziki durumu

2.3.4. İnşaat Taahhüt İşletmeleri

Taahhüt işleri üstyapı ve altyapı işlerini kapsamaktadır. Bina, otel, fabrika, AVM işleri üstyapı; köprü, tünel, baraj, kanalizasyon yapım işleri ise altyapı işlerine örnektir.

İşler genelde sipariş veya ihale üzerine yapılmakta, ilgili kurumlara teminat verilmektedir. İşlerin yapılabilmesi için makine parkına ihtiyaç duyulmakta, sözleşme ile belirlenen sürelerde işlerin tamamlanması gerekmektedir.

Taahhüt işleri genelde bir yıldan uzun sürelerde "yıllara yaygın" olarak gerçekleşmektedir. Yıllara yaygın inşaat ve onarım işleri dolayısıyla yapılan harcamalar 17-Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri hesap grubunda kayda alınmaktadır. İşletmelerin üstlendikleri işlerden, gerçekleştirdikleri kısım karşılığında aldıkları hakedişler ise 35-Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri hesap grubunda muhasebeleşmektedir. Bu devam eden işlerin maliyet ve gelirleri iş bitene kadar bilanço hesaplarında izlenmektedir. Bu nedenle yılsonu finansal verileri anlamlı sonuçlar vermeyebilmektedir. Bu bağlamda; işletmelerin taahhüt edilen işler bazında karlılık analizi, oran analizinden daha anlamlı sonuçlar sağlamaktadır. Makine parkının yüklenilen işlere uygunluğu değerlendirilmektedir. Devam eden

işlerle ilgili gelir ve giderler; dönem sonu ve ara dönem mizan verilerinde yer alan, iş bazında harcama ve hakedişlerin izlendiği 170-Yıllara Yaygın İnşaat Onarım Maliyetleri ve 350-Yıllara Yaygın İnşaat Onarım Hakediş Bedeli hesaplarında izlenir. Devam eden işlerin cari dönem maliyetleri ise 740-Hizmet Üretim Maliyeti hesabında muhasebeleştirilir. Analiz çalışmalarında fiziki ve finansal tamamlanma oranları da dikkate alınmaktadır. İşlerin kar veya zarar ile sürdürüldüğünün tespiti yapılmaktadır (Küçük, 2013: 108-110).

Taahhüt işletmelerinin kredi riskleri toplamı içinde gayrinakdi kredi payı genelde yüksektir. İhalelere girmek için geçici teminat mektubu, işin alınması durumunda ise kesin teminat mektubu kullanılmaktadır. Bu nedenle bankalar nezdinde gayrinakdi kredilerin payı artmaktadır.

İşverenler tarafından verilen avanslar ve tedarikçi kredileri ile finansman sağlanmakla birlikte, hakediş tahsilatlarında yaşanabilen gecikmeler nakit kredi ihtiyacına neden olabilmektedir (Küçük, 2013: 110).

İşletmenin tamamladığı işler, geçmiş iş deneyimi hakkında bilgiler sağlarken, devam eden işler raporları kapsamında edinilen bilgiler de ilgili döneme ait faaliyetlerin değerlendirilmesine ışık tutar.

İşletmenin bitirilen işlere ait karlılık durumları incelenir. Geçici kabul yapılan işlere ilişkin harcama ve hakedişler gelir tablosuna aktarılır. Gelir tablosuna yansıyan işler ile geçici kabul belgelerinin tutarlılığı kontrol edilir. Geçici kabule bağlanmış işler analiz açısından tamamlanmış işler olarak kabul edildiğinden, adı geçen işlere ilişkin avans ve kesin teminat mektuplarının tazmin edilme ihtimali yok denecek kadar azdır. Bu durum kredi risklerinin analizinde dikkate alınmalıdır.

İşletmenin az sayıda işverenden iş alması, devam eden işinin bulunmaması faaliyetlerin devamlılığı açısından risklidir.

Bu kapsamda aşağıdaki kriteler için puanlama yapılmaktadır:

- Biten işler toplamı
- Makine parkının yeterliliği
- İşveren çeşitliliği
- İşveren riski
- Alacak tahsil kabiliyeti

- Devam eden işlerin ödenek durumu
- Uzmanlaşma
- Yıllık iş bitirme potansiyeli
- Hakediş planı / ödemeler dengesi
- Biten işler karlılık durumu
- Devam eden işlerin kalan bölümleri toplamı
- Planlanan projeler
- Teknik personel yeterliliği
- Ortaklık şeklinde iş üstlenebilme
- Özellikli projeler performansı
- Teknik ve idari şartname temini
- İş bitirme belgesi yeterliliği
- Devam eden işler toplamı
- Geçmiş iş performansı

2.3.5. Yap-Sat İşletmeleri

Bu işletmelerin faaliyetleri özellikli bilgi ve deneyim gerektiren sektörler arasındadır. Kat karşılığı yapılacak inşaat işlerinde müteahhit ile arsa sahibi arasında sözleşme düzenlenir. Arsa sahibine verilecek daire veya işyeri maliyeti, müteahhite kalan bağımsız bölümlerin arsa payının bedeli kabul edilir ve maliyete dahil edilir. Konut imalatı ile ilgili tutarlar yarı mamul ve mamuller hesabında izlenmektedir. Tamamlanan satışa hazır olanlar stoklar hesabında izlenmektedir. Satışı bir yıldan daha uzun sürecek olan kat karşılığı işlerle ilgili harcamalar ise diğer duran varlıklarda izlenmektedir.

Sektörde başlangıçta proje üzerinden veya inşaat devam ederken ön satış yapılabilmektedir. Ön satış olmaması durumunda, yeterli özkaynak da yoksa inşaatın finansmanı için yabancı kaynaklara başvurulur. Finansal veriler ve fiili duruma göre maliyet ve gelir tutarları farklı olabilmektedir (Örten ve Karapınar, 2009: 119-120).

2.3.6. Tarım ve Hayvancılık İşletmeleri

Tarımsal üretimde dönemsel / mevsimsel etkiler sıklıkla görülebilmektedir. Bitkisel ve hayvansal üretim olarak iki grupta incelenmektedir (Tunçez, 2011: 9).

Bitkisel üretimde işletmelerin üretim kapasitesi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi "ÇKS" kayıtlarından temin edilmektedir.

Süt sığırcılığı faaliyeti damızlık inekler ile süt ve buzağı üretimini kapsamaktadır. Doğumla birlikte süt üretimi başlamakta, bir hayvandan yaklaşık10 ay süre ile süt verimi alınabilmektedir. Süt üretiminden sonra 2 ay dinlenme süresi "kuru dönem" olarak ifade edilmektedir. Doğan dişi buzağılar gebe düve olarak yetiştirilerek kapasiteye dahil edilmekte veya ihtiyaç fazlası ise satılmaktadır. Doğan erkek buzağılar ise besi danası olarak kullanılmaktadır.

Süt sığırları finansal tablolarda duran varlıklarda 256-Diğer Maddi Duran Varlıklar hesabında izlenirken, satılması düşünülen buzağılar ve danalar stoklar kaleminde izlenmektedir (Tunçez, 2011: 65).

İşletmelerin hayvan varlıkları Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Türk-Vet Sistemi kayıtlarından temin edilebilmektedir.

Büyükbaş hayvan besiciliği, genç erkek sığırların en kısa zamanda azami canlı ağırlığa ulaşması amacıyla ortalama 6-12 ay süreyle besiye tabi tutulmasıdır. Hayvanlar besi süresince stoklar hesabında izlenir. Besi süresi sonunda canlı olarak satılabildiği gibi, kesimhanelerde kesilerek karkas et olarak da satılabilmektedir. Canlı ve karkas et fiyatları ile yem fiyatlarının gelişimi sektör karlılığını belirleyen unsurlardır.

Yumurta tavukçuluğu faaliyeti ise 1 günlük civciv veya 16 haftalık yarka olarak satın alınan tavukların 20. haftadan itibaren yumurtlamaya başlaması ve 80 haftalık oluncaya kadar yumurta üretmesini kapsamaktadır. Üretim periyodu boyunca yumurta tavukları finansal tablolarda duran varlıklarda izlenmekte, verim dönemi biten ve çıkma tavuk olarak kesime gönderilen tavuklar bilanço dışına çıkarılarak gelir tablosuna yansıtılmaktadır (Tunçez, 2011: 120).

2.4. YATIRIMLAR

Mevcut ve devam eden yatırımların sonuçlarının finansal ve finansal olmayan unsurlara etkisi analiz edilmektedir. Yatırımlar; komple yeni yatırım, kapasite artırımı, modernizasyon yatırımları olarak sınıflandırılmaktadır. Yatırımın konusu, kapsamı, büyüklüğü, maliyeti, finansmanda özkaynak ve yabancı kaynak kompozisyonu, tamamlanma tarihi, sağlanacak katma değer, gelir sağlamaya başlanacak tarih asgari temin edilmesi gereken bilgiler arasında yer almaktadır.

Yatırımların ortak ve yöneticiler tarafından finansal ve idari açıdan yönetilebilirliği yorumlanmalıdır.Yatırımın geri dönüşü ve kredilerin ödeme vadelerinin uyumu mutlaka hesaplanmalıdır (Öker, 2007: 10).

Yatırım bilgileri ile puanlanan kriterler şunlardır:

- Yatırımın itfa süresi
- Yatırımın finansman şekli
- Yatırım kredisi vadeleri

2.5. KREDİ İLİŞKİLERİ

Finansal tablolardan sonra en önemli veri setini memzuç kayıtları oluşturmaktadır. Bu kayıtlar sayesinde işletmelerin toplam nakdi ve gayrinakdi kredi limitleri ve kullanımları, taahhuk eden ve gecikmiş faiz ödemeleri, takibe düşmüş kredileri ve çalışılan banka sayıları dönemler itibari ile karşılaştırılabilecek şekilde izlenebilmektedir. Bankalar mevcut kredili müşterileri için limit tahsis tarihinden itibaren günümüze kadar memzuç kayıtlarını görebilmekte, yeni işletmelerde ise son 12 ay memzuç kayıtlarına ulaşabilmektedirler. Memzuç kayıtları ile finansal tablolar karşılaştırılarak, uyumlu olup olmadığı teyit edilmektedir. Fark olması durumunda nedenleri araştırılarak gerekli düzeltme işlemlerinin yapılması, sağlıklı analiz sonuçlarına ulaşılması açısından önemlidir (Öker, 2007: 123).

İşletmenin diğer bankalardaki limit ve kullanım detayları, teminat bilgileri tespit edilmektedir. Ana ve etkin bankalar nezdinde istihbarat çalışmaları ile işletmenin kredibilitesi ve ödeme ahlakı değerlendirilmektedir. İşletmenin kullanılabilir banka limitleri değerlendirilirken, faaliyet dışı kredi kullanımı olup olmadığı da araştırılmaktadır (Kök ve Aksu, 2013: 171).

2.6. FİNANSAL VERİLER

Finansal verilerin sisteme girişi yapılarak derecelendirme işlemine hazır hale getirilmesi sağlanmaktadır. Düzeltilmiş finansal tabloların işletmenin gerçek durumunu yansıtmadığı, muhasebe kayıtlarının değerlendirme yapılmasına imkan vermeyecek ölçüde sağlıksız olduğu durumlarda finansal analiz yapılmamaktadır.

İşletmelerin finansal tabloları faaliyet gösterilen sektörlere göre özellikler arz etmektedir. Örneğin hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelein finansal tablolarında genelde fazla stok bulunmazken, imalat işletmelerinde yoğun stok

bulunmaktadır. Finansal tablolarda tespit edilen hususlar, finansal olmayan analiz çalışmalarının yönünü ve içeriğini belirlemektedir. Örneğin donuk alacak ve stok bilgileri, finansal olmayan analiz kapsamında ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir.

Finansal analiz yorumu yapılırken, finansal olmayan analiz ve geçmiş yıllara ait finansal analiz sonuçları birlikte değerlendirilerek, gelecek hakkında tahmin ve öngörüler yapılır ve analizin dinamik bir hale dönüşmesi sağlanır (Savcı, 2011: 14).

3. DERECELENDİRME

İşletmenin risk notu; kredinin tutarı, vadesi, faiz oranı ve teminatlarının belirlenmesi amacıyla pazarlama, tahsis ve izleme çalışmalarında kullanılan ve bankaların kurumsal risk algısına dayanak teşkil eden önemli bir göstergedir.

Risk notunun işletmenin gerçek durumunu en doğru şekilde yansıtması için, değerlendirilen her bilginin birden fazla kriteri etkileyebileceği dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede, işletme faaliyetlerinin işleyişine hakim olmak önemlidir (Öker, 2007: 64).

Analistler araştırma, bulgu, analiz ve izahnameler kapsamında kriter puanlamasını belli kurallar çerçevesinde yaparlar.

Değerlendirme kriterlerinin puanlaması ile ulaşılan kredi notu analiz edilirken, risk notunun gerçek durum ile uyumu, önceki risk notu ile farklılıklar ve nedenleri, finansal ve finansal olmayan notlardaki çelişkili durumlar, değişimler ve nedenleri tespit edilerek açıklanmaktadır.

İşletmelerin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek, fırsat ve tehditlerin görülmesini sağlamak amacıyla çalışmalarda SWOT analizi de yer almaktadır. Analiz sonuçları risk notu ile harmanlanarak, "işletmeye kredi verilir mi?" sorusunun cevabı netlik kazanmaktadır (Bodur ve Teker, 2005: 25-36).

Risk notu tanımları özetle Tablo 34'de yer almaktadır (Kılıç, 2018:8):

Tablo 34: Risk Notu Tanımları

Risk	Risk	Açıklama
1,00-1,40	AAA	Finansal ve finansal olmayan kriterleri itibari ile son derece olumlu bir işletmedir.
1,41- 1,80	AA	Finansal ve finansal olmayan kriterleri itibari ile olumlu bir işletmedir. Kredibilitesini uzun vadeli sürdürebilir.
1,81- 2,00	A	Finansal ve finansal olmayan kriterleri itibari ile optimizasyonu sağlanmış olan ve kısa vadeli yüksek kredibiliteye sahip işletmedir, uzun vadeli kredibilitesini koruyabilir.
2,01- 2,20	BBB	Finansal ve finansal olmayan kriterlerin önemli bir kısmında kredibilite optimizasyonu sağlanmıştır. Kredibilitesini uzun vadeli koruyabilir.
2,21- 2,40	BB	Finansal ve finansal olmayan kriterlerin bir kısmında kredibilite optimizasyonu sağlanmıştır. Kısa vadeli kredibilitesi vardır, ancak orta ve uzun vadeli risk analizi çerçevesinde değerlendirilecek bir işletmedir.
2,41- 2,60	B	Finansal ve finansal olmayan kriterlerin önemli bir kısmında kredibilite optimizasyonu sağlanamamıştır. Revizyon vadesine kadar kredibilitesini devam ettirecektir. Risk analizi çerçevesinde, uzun vadeli kredibilitesi, proje analizi kapsamında teminatlı olarak değerlendirilebilir.
2,61- 2,80	CCC	Finansal ve finansal olmayan kriterlerin önemli bir kısmı olumsuzdur. Taahhütlerini yerine getirmekte zorlanma eğilimi taşıyabilir. Kısa vadeli kredibilite ve teminatlı
2,81- 3,20	CC	Finansal ve finansal olmayan kriterleri kabul edilebilir risk sınırları altındadır.
3,21- 3,60	C	Finansal ve finansal olmayan kriterler birlikte incelendiğinde kredibilitesi bulunmamaktadır.
3,61- 4,00	D	Herhangi bir şekilde kredibilitesi yoktur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

MALİ VE MALİ OLMAYAN VERİLERİN KREDİ DERECELENDİRME NOTLARINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde mali ve mali olmayan verilerin kredi derecelendirme notlarına etkileri üzerine bir uygulama yapılarak, mali olmayan verilerin nihai kredi derecelendirme notunu ne şekilde etkilediği incelenmiştir.

Afyonkarahisar ili ekonomisine en fazla katkı sağlayan imalat (mermer), yumurta tavukçuluğu, hayvancılık, teknolojik sera, inşaat ve ticaret sektörlerinde faaliyet gösteren işletmeler için ayrı ayrı örnek işletme analiz uygulaması yapılarak, kredi derecelendirme notu hesaplanmıştır. Çalışmada monografi uygulaması kullanılmış ve sektör verilerinden yararlanılmıştır.

1. İMALAT SEKTÖRÜ KREDİ DERECELENDİRME UYGULAMASI

İmalat seköründe faaliyet gösteren (A) işletmesinin kredi derecelendirme notunun hesaplanmasına ilişkin aşağıdaki uygulamada; ilk olarak işletmeyi tanıtıcı bilgiler, faaliyet döngüsü, yatırımlar ve istihbarat verileri hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Finansal tablolara ilişkin monografi uygulamasında, özellikle sektör ortalamalarına yakın değerler seçilerek, daha anlamlı sonuçlar alınması amaçlanmıştır. Uygulamanın asıl konusu düzeltme işlemleri olmadığından, finansal tablolar düzeltilmiş halde sunulmuştur. Düzeltme işlemleri tablosu ayrıca açıklayıcı ve tamamlayıcı bir bilgi olarak eklenmiştir. Son olarak, derecelendirme kriterleri puanlama yapılarak, nihai kredi notu hesaplanmıştır.

Kredi notu hesaplanırken, mali kriterler otomatik olarak puanlama yapılmaktadır. Mali olmayan kriterlere 1-4 puan arası puanlar verilmektedir. Puanlar: en iyi puan 1 ve en kötü puan 4 şeklinde sıralanmaktadır. Puanlama yapılan her kriterin ağırlığı aynı değildir. Banka politikaları ve kurumsal risk iştahına göre değişen katsayılar uygulanmaktadır. Örneğin, muhasebe kayıtları yeterince düzenli olmayan KOBİ'lerde mali olmayan kriterlere 1,20 katsayı uygulanırken, mali kriterlerin katsayısı daha düşük olarak 0,80 uygulanabilmektedir. Katsayılar müşteri

segmentleri, sektörlere ve piyasa koşullarına göre değişebilmektedir. Kurumsal işletmelerde ise mali kriterlerin katsayısı genelde daha yüksek belirlenmektedir. Çalışmada hesaplamalarda kolaylık olması açısından bütün kriterlerin ağırlıkları eşit kabul edilmiştir.

1.1. İŞLETME HAKKINDA GENEL BİLGİLER

- İşletme imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. (Alt sektör, taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi)
- Ana faaliyet konusu mermer imalatı ve pazarlamasıdır. Satılan ürünlerin büyük bölümü işletmenin kendi ocaklarından temin edilmektedir. Irak, Suudi Arabistan, Katar ve farklı ülkelere ihraç kayıtlı satış yapılmaktadır.
- İşletme 2015 yılında iç ve dış pazarda satış hacmini genişletmiş, ancak 2016 yılında aynı istikrarı sağlayamamıştır. 2017 yılında yeni ocak alımlarıyla birlikte artan mermer çeşitliliği, ürünün piyasada talep görmesi, alıcılara uzun vadeli alım imkanı tanınması sonucu ciroda %15 üzerinde gelişim sağlanmıştır. Yeni ocaklarda üretilen ürüne olan talep ve uzun vadeli satışlar, kar marjının yükselmesinde etkili olmuştur.
- Pazarlama faaliyetleri, yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılım nedeniyle genel yönetim giderleri artış göstermiştir.
- 2016 yılından itibaren alacak tahsil süresinin uzaması, yeni ocak yatırımları nedeniyle artan borçlanma içinde yabancı para kredilerde yoğunlaşma görülmüştür. Bunun sonucunda kambiyo zararları yükselme trendine girmekle birlikte, ihraç kayıtlı satışlardan elde edilen yabancı para gelirleri kur riskini azaltmaktadır.
- İşletme 2016 yılında sorunlu bir alacak için karşılık ayırmış ve işletmede bu karşılık nedeniyle 1.000.000 TL zarar oluşmuştur. 2017 yılında ayrılan karşılık tutarı ise 578.000 TL'dir.
- İşletme 2017 yılında; fabrika ve ocaklarda kullanılan makine ve cihazlar, taşıtlar, yükleyiciler ve demirbaşlar için 2.500.000 TL amortisman ayırmıştır.
- EBİTDA %22 seviyesindedir. Ciro gelişimi ve kar marjı artmakta, sektör karlılığı üzerinde faaliyet karlılığı ile faaliyetlere devam edilmektedir.
- İşletmenin 2017 satışlarının %35'lik kısmı tek bir işletmeye gerçekleşmiştir. Müşteriden bağlantı çekleri alınmakta, yılsonunu bulan vadeler nedeniyle

alacak tahsil süresi uzamaktadır. Satış hacmini artırmak adına uzayan vadeler finansman ihtiyacını artırmaktadır.

- İşletmenin mizan incelemesinde tespit edilen, geçmiş yıllardan gelen 2.000.000 TL donuk alacak özkaynaklardan indirilmiştir. 2017 yılında tespit edilen 500.000 TL alacak için karşılık ayrılmıştır.
- Alıcılar içinde %5 üzeri payı olan müşterilerin memzuç ve sistem sorgulamalarında olumsuz duruma rastlanmamıştır. Bir alıcının memzuç verilerinde ise cüzi de olsa tahakkuk kayıtları görülmüştür. Diğer müşteriler tabana yaygın olup, genel olarak önemli bir moralite sorunu bulunmamaktadır.
- Stok politikası müşteri talebine göre şekillenmektedir. Stok devir süresi ortalama 4 aydır. Stok mevcudu işletme ziyareti sırasında görülmüş olup makul düzeydedir.
- İşletmenin 2016 yılında 2.500.000 TL makine ve taşıt yatırımı, ayrıca 4.000.000$ maden ocağı yatırımı banka kredileri ile finanse edilmiştir. 2017 yılında işletme yetkililerinin beyanına göre 2.500.000$ bedel ile yeni bir ocak alımı yapılmıştır. Ocak alımları nedeniyle bilançoya yansıyan tutar 7.500.000 TL'dir. Analizde belgeler üzerinden yapılan kontroller çerçevesinde tespit edilen tutar dikkate alınmıştır.
- Aktif finansmanında özkaynak katkısı %23 seviyesindedir. Aktif yapıda büyümenin yabancı kaynaklar ile finanse edilmesi ve ayrılan ortaklara yapılan ödemeler nedeniyle özkaynak payı son üç dönemde gerilemiştir.
- Faaliyet döngüsü çerçevesinde, işletmenin büyüme hacmini koruma politikası nedeniyle kredi ihtiyacı devam edecektir. Ocak alımları nedeniyle 2018 yılında 4.000.000 TL çek ödemesi bulunması dikkate alındığında fon ihtiyacının olacağı öngörülmektedir.
- İşletmenin banka istihbaratında 43 Milyon TL limitlerine karşılık, 37 Milyon TL riski tespit edilmiş olup, limit doluluk oranı %85 seviyesindedir.
- İşletme çalıştığı ana bankasına teminat olarak fabrika ipoteği vermiştir. Ayrıca kredi türüne göre müşteri çeki teminatı verilmektedir. Kefalet limitleri sınırlı düzeydedir. Mevcut limit boşluğu ağırlıklı olarak ipotek ve çek karşılığıdır.

- Limit doluluk oranının yüksek olması ve kullanılabilir limitlerin maddi teminat karşılığı olması kaynak temini riski oluşturmaktadır. Çek oluşturma kabiliyeti ve takyidatsız varlıklar ise kaynak temini imkanını desteklemektedir.
- Ortakların sektör deneyimi yeterli seviyededir.
- İşletme ve ortakları hakkında yapılan istihbarat sorgulamalarında moralite ve mali yapıyı etkileyecek düzeyde bir kayda rastlanmamıştır.
- İşletme ve ortaklarına ait toplam 18 Milyon TL piyasa değeri olan varlıklar mevcuttur. Takyidatsız varlık toplamı ise 3 Milyon TL kadardır.
- Stokların satış kabiliyeti makul düzeydedir.
- Uzayan alacak tahsil süreleri nedeniyle artış gösteren ticari alacaklar, artan ve kısa vadede yoğunlaşan krediler nedeniyle nakit akım ve likidite riski oluşmaktadır. Limit dolulukları ve sınırlı kefalet limitleri sonucu kaynak temini riski doğmaktadır.

1.2. BİLANÇO

AKTİF	31.12.2017	31.12.2016
Dönen Varlıklar Toplamı	27.206.569	21.059.744
Hazır Değerler	134.955	29.150
Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	15.728.448	10.753.616
Diğer Alacaklar	1.151.309	0
Stoklar	9.906.747	9.831.222
Hammadde ve Yarı Mamuller	2.515.107	2.112.113
Mamuller	6.861.558	7.113.342
Verilen Sipariş Avansları	530.082	605.767
Diğer Dönen Değerler	285.110	445.756
Duran Varlıklar Toplamı	24.754.520	17.877.464
Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	575.000	555.840
Maddi Duran Varlıklar	16.814.500	17.057.335
Arazi, Arsa, Bina	8.935.121	8.661.204
Tesis, Makine, Taşıt	14.997.774	13.561.198
Birikmiş Amortismanlar	-7.118.395	-5.165.067
Yapılmakta Olan Yatırım.,Verilen Avanslar	137.100	0
M. Olm.Duran Varlıklar (Net)	7.157.836	170.417
Diğer Duran Varlıklar	70.084	93.872
AKTİF TOPLAMI	51.961.089	38.937.208
PASİF		
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	29.654.804	16.962.428
K.V. Banka Kredileri	17.946.739	10.082.654
Senetli Borçlar	1.443.384	660.670
Senetsiz Borçlar	3.484.918	2.998.977
Alınan Avanslar	2.205.429	2.594.292
Diğer Borçlar	4.574.334	625.835
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	13.489.312	10.483.368
U.V. Banka Kredileri	12.941.085	9.671.696
Ortaklara Borçlar	0	423.458
Diğer Borçlar	548.227	388.214
Özkaynaklar	8.816.973	11.491.412
Ödenmiş Sermaye	7.500.000	7.500.000
Geçmiş Yıllar Karları / Zararları	6.185.911	6.345.999
Net Kar / Net Zarar	1.158.095	-160.088
Ekleme / İndirim	-6.027.033	-2.194.499
PASİF TOPLAMI	51.961.089	38.937.208

1.3. GELİR TABLOSU

	31.12.2017	31.12.2016
Brüt Satışlar	34.061.622	27.062.925
Yurtiçi Satışlar	22.828.633	15.206.852
Yurtdışı Satışlar	11.036.730	11.827.447
Diğer Gelirler	196.259	28.626
Satışlardan İndirimler, İadeler ve İskontolar	-229.834	-426.806
Net Satışlar	33.831.788	26.636.119
Satışların Maliyeti	-26.500.416	-22.304.443
Brüt Kar	7.331.372	4.331.676
Faaliyet Giderleri	-1.839.864	-970.634
Finansman Giderleri	-1.622.982	-1.076.976
Faaliyet Karı	3.868.526	2.284.066
Kambiyo Karı	1.075.538	559.983
Kambiyo Zararı	-2.958.956	-2.970.020
Diğer Gelirler	30.059	1.175
Diğer Giderler	-762.027	-985.292
Vergi Temettü Öncesi Kar	1.253.140	-1.110.088
Öd.Vergi ve Diğer Yükümlülük	-95.045	0
Net Kar / Zarar	1.158.095	-1.110.088
Dönem Amortisman Tutarı	1.953.328	1.892.225
FAVÖK (EBITDA)	7.444.836	5.253.267

1.4. NAKİT AKIM TABLOSU

	2017	2016
İŞLETME FAALİYET.İLİŞKİN NAKİT AKIŞI	3.214.644	-905.932
OLAĞAN FAALİYETLERDEN NAKİT GİRİŞ.	28.458.267	23.774.690
Net Satışlar	33.831.788	26.636.119
Ticari Alacaklardaki (Artış) / Azalış	-4.984.658	-3.853.028
Alınan Avanslardaki (Artış) / Azalış	-388.863	991.599
OLAĞAN FAALİYETLERDEN NAKİT ÇIKIŞ.	-25.281.937	-20.685.531
Satışların Maliyeti + Faaliyet Giderleri	-28.340.280	-23.275.077
Amortismanlar	1.953.328	1.892.225
Stoklardaki (Artış) / Azalış	-75.525	-7.209
Ticari Borçlardaki Artış / (Azalış)	1.268.655	525.744
Borç ve Gider Karşılıkları	0	0
Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	-88.115	178.786
DİĞER FAALİYETLERDEN NAKİT DEĞİŞİMİ	1.661.296	-2.918.115
Diğer Faaliyet ve Faaliyet Dışı Gelirler	1.105.597	561.158
Diğer Faaliyet ve Faaliyet Dışı Giderler	-3.720.983	-3.955.312
Diğer Varlıklardaki (Artış) / Azalış	175.100	25.246
Diğer Yükümlülüklerdeki Artış / (Azalış)	4.101.582	450.793
FİNANSMAN GİDERLERİNDEN NAKİT ÇIKIŞ.	-1.622.982	-1.076.976
YATIRIM FAALİYET.İLİŞKİN NAKİT AKIMI	-8.835.012	-2.539.483
Maddi Duran Varlıklar-Net (Artış) / Azalış	-1.847.593	-2.529.068
Maddi Olmayan Duran Varlıklar-Net (Artış) / Azalış	-6.987.419	-10.415
FİNANSMAN FAALİY.İLİŞKİN NAKİT AKIMI	5.726.173	3.287.083
Mali Borçlarda Artış / (Azalış)	11.133.474	8.304.694
Ortak / Grup İşletmelerinden Alacaklardaki (Artış)	-1.151.309	0
Ortak / Grup İşletmelerine Borçlardaki Artış / Azalış	-423.458	-4.623.382
Özvarlıklardaki Artış / (Azalış)	-3.832.534	-394.229
DÖNEM BAŞI NAKİT MEVCUDU	29.150	187.482
DÖNEM SONU NAKİT ARTIŞI - AZALIŞI	105.805	-158.332
DÖNEM SONU NAKİT MEVCUDU	134.955	29.150

1.5. FİNANSAL RASYOLAR

RASYOLAR	31.12.2017	31.12.2017 Sektör Ort.
Cari Oran	91,7	114,5
Likidite Oranı	57,4	53,9
K.V. Yabancı Kaynaklar / Net Satışlar	87,7	49,4
Tic. Alacaklar / Net Satışlar	48,4	0
Dönen Varlıklar / Aktif Toplamı	52,4	60,5
K.V. Ticari Alacaklar / Dönen Varlıklar	57,9	39,7
Stoklar / Dönen Valıklar	36,4	46,4
Stok Bekleme Süresi	128,1	142,1
Ticari Alacak Devir Süresi	149,9	110,4
Ticari Borç Ödeme Süresi	59,1	115,4
Finansman Oranı	489,3	0
K.V. Yabancı Kaynaklar / Pasif Toplamı	57,1	54,9
Maddi Duran Varlıklar / Öz Sermaye	190,7	79,9
K.V. Mali Borçlar / Top. Yabancı Kaynaklar	41,6	0
K.V. Mali Borçlar / Net Satışlar	53,0	25,6
Esas Faaliyet Karlılığı	11,4	3,6
Net Kar / Net Satışlar	3,4	3,0
Net Kar / Aktif Toplamı	2,2	2,2
Net Kar / Özkaynaklar	13,1	7,6
Aktif Büyüme Oranı	15,6	12,0
Net Satışlar Artışı	10,0	2,6

1.6. DÜZELTMELER

İşletmenin mali tablolarına ilişkin yapılan düzeltme işlemleri Tablo 35'de açıklamalı olarak gösterilmiştir.

Tablo 35: Düzeltme İşlemleri

Düzeltme Gerekçesi	Tür	Düzeltilen 1. Hesap	Düzeltilen 2. Hesap	Tutar
Şüpheli alacak karşılığı	Ekleme	654-Karşılık Giderleri	-	550.092
Alınan çeklerin aktarılması	Aktarım	101-Alınan Çekler	121-Alacak Senetleri	575.000
Alıcılar hesabı ters bakiye	Ekleme	120-Alıcılar	340-Alınan Avanslar	2.436.702
Kredi vade ayarlaması	Aktarım	400-Banka Kredileri	300-Banka Kredileri	16.890.604
Ocak alımına yönelik ödenecek borçlar	Aktarım	321-Borç Senetleri	336-Diğer Çeşit.Borç.	4.188.053
Ocak alımına yönelik uzun vadeli borçlar	Aktarım	336-Diğer Çeşit.Borç.	436-Diğer Çeşit.Borç.	301.000
Sorunlu hale gelen donuk alacaklar	İndirim	120-Alıcılar	590-Dönem Net Karı	212.012
Karşılıksız çeklerin tahsil edilmeyen kısmı	İndirim	101-Alınan Çekler	590-Dönem Net Karı	338.080
Takipteki çeklerin indirimi	İndirim	121-Alacak Senetleri	Özkaynak İndirim	276.451
Aktif değeri olmayan giderlerin indirimi	İndirim	280-Gel. Y. Ait Giderler	Özkaynak İndirim	268.539
Geçmiş yıllardan gelen donuk alacaklar	İndirim	120-Alıcılar	Özkaynak İndirim	586.882
Satıcılar hesabı ters bakiyeleri	Ekleme	159-Verilen Sip.Avans.	320-Satıcılar	1.681.391
İhraç kayıtlı satışların aktarılması	Aktarım	600-Yurtiçi Satışlar	601-Yurtdışı Satışlar	8.809.490

1.7. DERECELENDİRME ÖZETİ

Çalışmanın bu bölümünde puanlama yapılan kriterler gösterilmiştir. Puanlama yapılırken en iyi durum 1 ve en kötü durum 4 olacak şekilde 1-4 arası değerleme yapılmıştır.

1.7.1. İşletme ve Ortakların Moralitesinin Puanlaması

Tablo 36: A İmalat (Mermer) İşletmesi ve Ortakların Moralitesi Kriter Açıklamaları

a) Karşılıksız Çek ve Protestolu Senet Kayıtları	Puan
İşletme ve ortakların karşılıksız çek veya protestolu senet kaydı bulunmamaktadır.	1
İşletme ve ortakların son 3 yıl karşılıksız çek veya protestolu senet kaydı bulunmamaktadır.	2
İşletme ve ortakların düzeltilmiş az sayıda güncel karşılıksız çek veya protestolu senet kaydı bulunmamaktadır.	3
İşletme ve ortakların çok sayıda karşılıksız çek veya protestolu senet kaydı bulunmamaktadır. Risk oluşturmaktadır	4

b) İflas, İhtiyati Tedbir, Haciz ve Diğer İstihbarat Kayıtları	Puan
İşletme ve ortakların karşılıksız olumsuz kaydı bulunmamaktadır.	1
İşletme ve ortakların son 3 yıl olumsuz kaydı bulunmamaktadır.	2
İşletme ve ortakların moralite ve finansal durum açısından risk oluşturmayacak olumsuz kayıtlarına rastlanmıştır.	3
İşletme ve ortakların moralite ve finansal durum açısından olumsuzluk ve finansal risk oluşturacak kayıtları bulunmaktadır.	4

c) İşletme ve Ortakların Piyasa İtibarı	Puan
İşletme ve ortakların piyasa itibarı avantaj sağlamaktadır.	1
İşletme ve ortakları hakkında olumsuz duyum alınmamıştır.	2
Taahhütlerinde zaman zaman aksamalar piyasa itibarını olumsuz etkilemektedir.	3
Piyasa itibarı olumsuzdur.	4

d) Banka İlişkileri	Puan
İşletme yakın izlemeye girmemiştir.	1
İşletme son 6 ayda en fazla 1 defa yakın izlemeye girmiş ve çıkmıştır.	2
İşletme son 6 ayda en fazla 2 defa yakın izlemeye girmiş ve çıkmıştır.	3
İşletme halen yakın izlemededir veya son 6 ayda ikiden fazla yakın izlemeye girip çıkmıştır.	4

e) Diğer Banka İlişkileri	Puan
Hiçbir olumsuzluk yoktur.	1
Son 3 yılda hiçbir olumsuzluk yoktur.	2
Son 3 yılda olumsuzluk vardır ve risk taşımaktadır.	3
Risk oluşturacak ciddi sorunlar vardır.	4

1.7.2. Ortaklık Yapısının Puanlaması

Tablo 37: A İmalat (Mermer) İşletmesi Ortaklık Yapısı Kriter Açıklamaları

a) Ortakların Toplam İş Tecrübesi	Puan
İş tecrübesi 15 yıldan fazladır.	1
10 yıl - 14 yıl arasındadır.	2
6 yıl - 10 yıl arasındadır.	3
5 yıl altındadır.	4

b) Ortakların Değiştirdiği İşkolları	Puan
Hiç değiştirmemiştir.	1
Bir defa değiştirmiştir.	2
İki defa değiştirmiştir.	3
İki defadan fazla değiştirmiştir.	4

c) İşletmenin Ticari Faaliyet Süresi	Puan
12 yıl ve üstüdür.	1
7 yıl - 11 yıl arasındadır.	2
4 yıl - 6 yıl arasındadır.	3
3 yıldan azdır.	4

1.7.3. Kaynakların Puanlaması

Tablo 38: A İmalat (Mermer) İşletmesi Kaynaklar Kriteri Açıklamaları

a) İşyerinin Durumu ve Mülkiyeti	Puan
İşletme aktifine kayıtlıdır. Yer değiştirme ihtimali yoktur.	1
Ortaklar adına kayıtlıdır. Yer değiştirme ihtimali azdır.	2
Kira kontratı süresi 3 yıldan fazladır.	3
Kira kontratı süresi 3 yıldan azdır.	4

b) Lokasyonun Uygunluğu	Puan
Hammadde, işgücü, pazar yakınlık açısından sektörel avantajlıdır.	1
Hammadde, işgücü, pazar yakınlık açısından sektörel aynı koşuldadır.	2
Hammadde, işgücü, pazar yakınlık açısından sektörel kısmen dezavantajlıdır.	3
Hammadde, işgücü, pazar yakınlık açısından sektörel dezavantajlıdır. Ek maliyete katlanılmaktadır.	4

c) Aynı İşyerindeki Faaliyet Süresi	Puan
8 yıl ve üzeridir.	1
5 yıl - 7 yıl arasıdır.	2
2 yıl - 4 yıl arasıdır.	3
2 yıl ve altıdır.	4

d) Tesisin Üretime Uygunluğu	Puan
Tesis üretim konusuna göre uygundur. İmalat süreci ve maliyet düşüklüğü rakiplere göre avantajlıdır.	1
Tesis üretim konusuna göre uygundur. İmalat süreci ve maliyet açısından yeterlidir.	2
Tesis üretim konusuna göre uygun değildir. Kısmi imalat ve maliyet sorunları yaşanmaktadır.	3
Tesis üretim konusuna göre uygun değildir. İmalat ve maliyet sorunları rakiplere göre dezavantajlıdır.	4

e) Banka ile Aktif Çalışma Süresi	Puan
Kredili çalışma 5 yıldan fazladır.	1
Kredili çalışma 2 yıldan fazladır.	2
Kredili çalışma 2 yıldan azdır. / Kredisiz çalışılmaktadır.	3
Hiç çalışılmamıştır./ Son 5 yıldır çalışılmamıştır.	4

f) Çalışılan Banka Sayısı	Puan
En fazla 2 banka ile kredi ilişkisi vardır.	1
3 - 5 banka ile kredi ilişkisi vardır.	2
Banka faktoringleri dışında faktoring çalışması mevcuttur.	3
İşletme 2 yıldan fazla faaliyet süresine sahiptir. Hiçbir banka ile kredili çalışmamaktadır. / 6 ve üstü banka ile kredili çalışmaktadır.	4

g) Diğer Banka Teminat Koşulları	Puan
Açık veya ortak kefaleti	1
GMÇS (Gerçek müşteri çeki veya senedi)	2
İpotek, Taşıt Rehni, KGF (Kredi Garanti Fonu), 3. Şahıs Kefaleti	3
İpotek / Nakit Blokaj	4

h) Varlıkların Sigortası	Puan
Varlıkların tamamı sigortalıdır. All risk	1
Varlıkların tamamı sigortalı, ancak all risk değildir.	2
Varlıkların bir kısmı sigortalıdır.	3
Varlıkların sigortası bulunmamaktadır.	4

i) Finansal Borçların Vade Yapısı	Puan
Finansal borçlar, yaratılan kaynaklar ile rahatça ödenebilmektedir.	1
Finansal borçların vade yapısı, kaynak yaratma gücü ile uyumsuzdur, faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.	2
Finansal borçların vadesi, kaynaklar ile ödenemez ancak taşınabilir durumdadır.	3
Finansal borçlar vade yapısı kaynaklar ile ödenemez ve taşınamaz durumdadır.	4

k) Sermaye Artırımı/ Fon Sağlama Potansiyeli	Puan
Yeni fon sağlama potansiyeli yüksektir.	1
Yeni fon sağlama potansiyeli yeterlidir.	2
Kaynaklarda daralma olursa yeni kaynak sağlamada zorlanabilir.	3
Kaynaklarda kısıtlılık halinde, ilave fon sağlama potansiyeli yoktur.	4

l) Nakit Akışı	Puan
Alacak ve borç vadesi, stok süresi, nakit akışını olumlu etkilemektedir.	1
Alacak ve borç vadesi, stok süresi, nakit akışında olumsuz etkisi bulunmamaktadır.	2
Alacak ve borç vadesi, stok süresi, nakit akışını bazen olumsuz etkilemektedir.	3
Alacak ve borç vadesi, stok süresi, nakit akışını olumsuz etkilemektedir.	4

1.7.4. Faaliyet Döngüsünün Puanlaması

Tablo 39: A İmalat (Mermer) İşletmesi Faaliyet Döngüsü Kriter Açıklamaları

a) Mal Alım Şartları	Puan
Mal alımlarının en fazla %25 kısmını teminatlı gerçekleştirmektedir.	1
Mal alımlarının %25 - %50 kısmını teminatlı gerçekleştirmektedir.	2
Mal alımlarının %50 - %75 kısmını teminatlı gerçekleştirmektedir.	3
Mal alımlarının en az %75 kısmını teminatlı gerçekleştirmektedir.	4

b) Ambalajlama ve Depolama Koşulları	Puan
En uygun şekilde yapılmaktadır.	1
Yeterli şekilde yapılmaktadır.	2
Ürünü risklere karşı korumada yetersiz kalmaktadır.	3
Ambalajlama ve depolama açısından ciddi sorunlar yaşanmaktadır.	4

c) Mal Alışlarında Yoğunlaşma	Puan
Mal alışlarında % 20 den fazla payı olan satıcısı bulunmamaktadır.	1
Mal alışlarında % 40 dan fazla payı olan satıcısı bulunmamaktadır.	2
Mal alışlarında % 70 den fazla payı olan satıcısı bulunmamaktadır.	3
Mal alışlarında % 70 den fazla payı tek bir satıcı sağlamaktadır.	4

d) Stok Kalitesi	Puan
Stokların %75 inden fazlasının satış kabiliyeti bulunmaktadır.	1
Stokların %50 - %75 kısmının satış kabiliyeti bulunmaktadır.	2
Stokların %25 - %50 kısmının satış kabiliyeti bulunmaktadır.	3
Stokların %25 inden azının satış kabiliyeti bulunmaktadır.	4

e) Mal Satışlarında Yoğunlaşma	Puan
Satışlar içinde %10 dan fazla payı olan alıcısı bulunmamaktadır.	1
Satışlar içinde %25 den fazla payı olan alıcısı bulunmamaktadır.	2
Satışlar içinde %50 den fazla payı olan alıcısı bulunmamaktadır.	3
Satışların %50 den fazlası tek alıcıya yapılmaktadır.	4

f) Satış Şartları	Puan
Satışların tamamı peşin veya teminatlıdır.	1
SSatışların %75 inden fazlası peşin veya teminatlıdır.	2
Satışların %50 -%75 kısmı peşin veya teminatlıdır.	3
Satışların %50 den fazlası teminatsızdır.	4

g) Alacakların Tahsil Kabiliyeti	Puan
Alacakların tahsilinde sorun yaşanmamaktadır.	1
Alacak tahsilinde yaşanan gecikmelerin faaliyetlere olumsuz etkisi	2
Alacak tahsilinde yaşanan gecikmelerin faaliyetlere risk oluşturma potansiyeli bulunmamaktadır	3
Alacak tahsilinde gecikmeler faaliyetleri olumsuz etkilemektedir.	4

1.7.5. Dış Ticaret Kriterlerinin Puanlaması

Tablo 40: A İmalat (Mermer) İşletmesi Dış Ticaret Kriter Açıklamaları

a) İthalat Ödeme Şekilleri	Puan
İthalat işlemlerinin tamamı risksiz gerekleşmektedir.	1
İthalat işlemlerinin %70 ve fazlası risksiz gerekleşmektedir.	2
İthalat işlemlerinin %40 - %70 kısmı risksiz gerçekleşmektedir.	3
İthalat işlemlerinin %40 ve daha azı risksiz gerçekleşmektedir.	4

b) İthalat Çalışılan Ülkeler	Puan
Riskli ülke bulunmamaktadır.	1
İşletme dış ticaretinin %30 dan azı riskli ülkelere yöneliktir.	2
İşletme dış ticaretinin %30 - %60 kısmı riskli ülkeleredir.	3
İşletme dış ticaretinin %60 dan fazlası kısmı riskli ülkeleredir.	4

c) İhracat Ödeme Şekilleri	Puan
İhracatın tamamı risksiz yapılmaktadır.	1
İhracat işlemlerinin %70 den fazlası risksiz yapılmaktadır.	2
İhracat işlemlerinin %50 -%70 kısmı risksiz yapılmaktadır.	3
İhracat işlemlerinin %50 den azı risksiz yapılmaktadır.	4

d) İhracat Çalışılan Ülkeler	Puan
Riskli ülke bulunmamaktadır.	1
İşletme dış ticaretinin %30 dan azı riskli ülkelere yöneliktir.	2
İşletme dış ticaretinin %30 - %60 kısmı riskli ülkeleredir.	3
İşletme dış ticaretinin %60 dan fazlası kısmı riskli ülkeleredir.	4

e) İhracat Performansı	Puan
İhracat önceki yıla göre %15 ve üzeri artmıştır.	1
İhracat önceki yıla göre %0 - %15 ve üzeri artmıştır.	2
İhracat önceki yıla göre %10 azalmıştır.	3
İhracat önceki yıla göre %10 dan fazla azalmıştır.	4

1.7.6. Memzuç Gelişiminin Puanlaması

Tablo 41: A İmalat (Mermer) İşletmesi Memzuç Gelişimi Kriter Açıklamaları

a) Memzuç ve Faaliyetlerin Tutarlılığı	Puan
Tutarlı	1
Tutarlı değil	4

b) Memzuç ve Bilanço Tutarlılığı	Puan
Tutarlı	1
Tutarlı değil	4

c) Ara Bilanço ve Mizan ile Tutarlılığı	Puan
Tutarlı	1
Tutarlı değil	4

d) Kredi Bilgisi Tutarlılığı	Puan
Tutarlı	1
Tutarlı değil	4

1.8. DEĞERLENDİRME SONUCU

1.8.1. Mali Olmayan Kriterler

A İmalat (Mermer) İşletmesi için Tablo 36, Tablo 37, Tablo 38, Tablo 39, Tablo 40 ve Tablo 41'de yer alan kriter açıklamalarına göre puanlama işlemi yapılmıştır. Mali olmayan kriterlere ilişkin değerlendirme bilgileri Tablo 42'de yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, kriter puanlarının aritmetik ortalaması hesaplanmıştır.

Tablo 42: A İmalat (Mermer) İşletmesi Mali Olmayan Kriterler Değerlendirme Bilgileri

KRİTERLER	
MALİ OLMAYAN KRİTERLER	**1,90**

"Mali Olmayan Kriterler" puanı 1,90 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (2,00+1,00+2,00+2,29+2,33+1,75) / 6 = 1,90

1. İşletme ve Ortakların Moralitesi	**2,00**
a) Karşılıksız Çek ve Protestolu Senet Kayıtları	2,00
b) İflas, İhtiyati Tedbir, Haciz ve Diğer İstihbarat Kayıtları	1,00
c) İşletme ve Ortakların Piyasa İtibarı	2,00
d) Banka İlişkileri	2,00
e) Diğer Banka İlişkileri	3,00

"İşletme ve Ortakların Moralitesi" puanı 2,00 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (2,00+1,00+2,00+2,00+3,00) / 5 = 2,00

2. Ortaklık Yapısı	**1,00**
a) Ortakların Toplam İş Tecrübesi	1,00
b) Ortakların Değiştirdiği İşkolları	1,00
c) İşletmenin Ticari Faaliyet Süresi	1,00

"Ortaklık Yapısı" puanı 2,00 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (1,00+1,00+1,00) / 3 = 1,00

3. Kaynaklar	**2,00**
a) İşyerinin Durumu ve Mülkiyeti	1,00
b) Lokasyonun Uygunluğu	1,00
c) Aynı İşyerindeki Faaliyet Süresi	1,00
d) Tesisin Üretime Uygunluğu	2,00
e) Banka ile Aktif Çalışma Süresi	2,00
f) Çalışılan Banka Sayı	2,00
g) Diğer Banka Teminat Koşulları	3,00
h) Varlıkların Sigortası	3,00
i) Finansal Borçların Vade Yapısı	3,00
k) Sermaye Artırımı/ Fon Sağlama Potansiyeli	1,00
l) Nakit Akışı	3,00

"Kaynaklar" puanı 2,00 hesaplanmıştır.
Hesaplama:
(1,00+1,00+1,00+2,00+2,00+2,00+3,00+3,00+3,00+1,00+3,00) / 11 = 2,00

4. Faaliyet Döngüsü	**2,29**
a) Mal Alım Şartları	2,00
b) Ambalajlama ve Depolama Koşulları	2,00
c) Mal Alışlarında Yoğunlaşma	2,00
d) Stok Kalitesi	2,00
e) Mal Satışlarında Yoğunlaşma	3,00
f) Satış Şartları	2,00
g) Alacakların Tahsil Kabiliyeti	3,00

"Faaliyet Döngüsü" puanı 2,29 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (2,00+2,00+2,00+2,00+3,00+2,00+3,00) / 7 = 2,29

5. Dış Ticaret	**2,33**
a) İthalat Ödeme Şekilleri	0,00
b) İthalat Çalışılan Ülkeler	0,00
c) İhracat Ödeme Şekilleri	2,00
d) İhracat Çalışılan Ülkeler	2,00
e) İhracat Performansı	3,00

"Dış Ticaret" puanı 2,33 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (2,00+2,00+3,00) / 3 = 2,33

6. Memzuç Gelişimi	**1,75**
a) Memzuç ve Faaliyetlerin Tutarlılığı	1,00
b) Memzuç ve Bilanço Tutarlılığı	1,00
c) Ara Bilanço ve Mizan ile Tutarlılığı	1,00
d) Kredi Bilgisi Tutarlılığı	4,00

"Memzuç Gelişimi" puanı 1,75 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (1,00+1,00+1,00+4,00) / 4 = 1,75

1.8.2. Mali Kriterler

A İmalat (Mermer) İşletmesi için düzeltilmiş finansal tablolar kullanılarak hesaplanan finansal rasyolar karşılığı puanlama işlemi yapılmıştır. Mali kriterlere ilişkin değerlendirme bilgileri Tablo 43'de yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, kriter puanlarının aritmetik ortalaması hesaplanmıştır.

Tablo 43: A İmalat (Mermer) İşletmesi Mali Kriterler Değerlendirme Bilgileri

KRİTERLER	Puan
MALİ KRİTERLER	**2,55**

"Mali Kriterler" puanı 2,55 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (3,00+2,75+1,66+2,80) / 4 = 2,55

1. Likidite Oranları	**3,00**
Cari Oran	3,00
Likidite Oranı	3,00
Ticari Alacaklar / Net Satışlar	3,00
Stoklar / Satışların Maliyeti	3,00

"Likidite Oranları" puanı 3,00 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (3,00+3,00+3,00+3,00) / 4 = 3,00

2. Mali Yapı Oranları	**2,75**
Toplam Borçlar / Özsermaye	2,00
Kısa Vadeli Borçlar / Kaynaklar	3,00
Maddi Duran Varlıklar / Özsermaye	3,00
Kısa Vadeli Mali Borçlar / Toplam Yabancı Kaynaklar	3,00

"Mali Yapı Oranları" puanı 2,75 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (2,00+3,00+3,00+3,00) / 4 = 2,75

3. Karlılık ve Verimlilik Oranları	**1,66**
Esas Faaliyet Karlılığı	1,00
Net Kar / Net Satışlar	2,00
Net Kar / Aktif Toplamı	2,00
Net Kar / Özkaynaklar	2,00
FAVÖK (EBITDA) Marjı	1,00
Faiz Karşılama Oranı	2,00

"Karlılık ve Verimlilik Oranları" puanı 1,66 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (1,00+2,00+2,00+2,00+1,00+2,00) / 6 = 1,66

4. Performans ve Değişim Oranları	**2,80**
Mali Yılsonu Verileri Temin Edildi mi	1,00
Net Satışlar Artışı	2,00
Özkaynaklar ve Aktif Değişimi	4,00
Net Satışlar ve Ticari Alacaklar Değişimi	3,00
KV Mali Borçlar ve Toplam Yabancı Kaynaklar Değişimi	4,00

"Performans ve Değişim Oranları" puanı 2,80 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (1,00+2,00+4,00+3,00+4,00) / 5 = 2,80

A İmalat (Mermer) İşletmesi'nin nihai derecelendirme sonucu Tablo 44'de yer almaktadır.

Tablo 44: A İmalat (Mermer) İşletmesi Derecelendirme Sonucu

(A) İMALAT (MERMER) İŞLETMESİ

KREDİ NOTU: BB (Kredi Puanı: 2,23)

KRİTERLER	Puan
MALİ OLMAYAN KRİTERLER	**1,90**
FİRMA VE ORTAKLARIN MORALİTESİ	2,00
ORTAKLIK YAPISI	1,00
KAYNAKLAR	2,00
FAALİYET DÖNGÜSÜ	2,29
DIŞ TİCARET	2,33
MEMZUÇ GELİŞİMİ (BANKA İLİŞKİLERİ)	1,75

"Mali Olmayan Kriterler" puanı 1,90 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (2,00+1,00+2,00+2,29+2,33+1,75) / 6 = 1,90

KRİTERLER	Puan
MALİ KRİTERLER	**2,55**
LİKİDİTE ORANLARI	3,00
MALİ YAPI ORANLARI	2,75
KARLILIK VE VERİMLİLİK ORANLARI	1,66
PERFORMANS VE DEĞİŞİM ORANLARI	2,80

"Mali Kriterler" puanı 2,55 hesaplanmıştır.
Hesaplama: (3,00+2,75+1,66+2,80) / 4 = 2,55

Nihai kredi notu "Mali Olmayan Kriterler" puanı 1,90 ve "Mali Kriterler" puanı 2,55 aritmetik ortalaması hesaplanarak oluşturulmuştur.

Hesaplama: (1,90+2,55) / 2 = 2,23

1.8.3. Değerlendirme Sonucu

Mali olmayan kriterler ve mali kriterlerin ayrı ayrı puanlaması sonucunda nihai olarak üretilen kredi notu BB (Kredi Puanı 2,23) hesaplanmıştır.

(A) İşletmesi'nin mali olmayan kriterleri puanlaması 1,90 ve mali kriterleri puanlaması 2,55 şeklinde oluşmuştur. İşletme sadece mali kriterleri üzerinden değerlendirilmiş olsaydı 2,55 puan karşılığı rating "B" olacak, sadece mali olmayan kriterler üzerinden değerleme durumunda ise 1,90 puan karşılığı "A" kredi notuna sahip olacaktı. Mali ve mali olmayan kriterlerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda nihai kredi notu 2,23 puan karşılığı "BB" şeklinde oluşmuştur. Sonuç olarak, mali olmayan kriterlerin değerlendirilmesi sayesinde finansal veriler karşılığı "B" olan kredi notu bir kademe iyileşerek "BB" kredi notuna yükselmiştir.

2. FARKLI SEKTÖRLERE İLİŞKİN KREDİ DERECELENDİRME UYGULAMASI

Çalışmanın bu bölümünde imalat (mermer), yumurta tavukçuluğu, hayvancılık (besicilik ve sucuk imalatı), teknolojik sera, inşaat ve ticaret sektörleri ele alınarak, rating uygulamasının karşılaştırmalı olarak incelenemesi amaçlanmıştır. Sektörlere göre puanlama yapılan kriterler de değişebilmektedir. Çalışma sonucunda mali olmayan kriterler etkisinin hangi sektörlerde daha belirgin olduğunu değerlendirmek de mümkün olacaktır.

2.1. MALİ OLMAYAN KRİTERLER

Farklı sektörlerin 2017 yılına ilişkin mali olmayan kriterler değerlendirme bilgileri Tablo 45'de yer almaktadır. Tabloda boş olan alanlar, ilgili sektörde kriterin değerlendirmede dikkate alınmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 45: Farklı Sektörlerin Mali Olmayan Kriterler Değerlendirme Bilgileri

KRİTERLER	(A) İmalat	(B) Yum.T.	(C) Tarım	(D) Tekn.S.	(E) İnşaat	(F) Ticaret
MALİ OLMAYAN KRİTERLER	**1,90**	**1,80**	**1,61**	**1,77**	**1,68**	**1,55**

1. İşletme ve Ortakların Moralitesi	**2,00**	**1,20**	**1,33**	**1,20**	**2,00**	**1,40**
a) Karşılıksız Çek ve Protestolu Senet.	2,00	1,00	2,00	1,00	2,00	1,00
b) İflas, İht.Ted., Haciz ve Diğ. İstih.	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00
c) İşletme ve Ortakların Piyasa İtibarı	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	1,00
d) Banka İlişkileri	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
e) Diğer Banka İlişkileri	3,00	1,00	2,00	1,00	2,00	2,00

2. Ortaklık Yapısı	**1,00**	**1,33**	**1,33**	**2,67**	**2,00**	**1,00**
a) Ortakların Toplam İş Tecrübesi	1,00	1,00	1,00	3,00	2,00	1,00
b) Ortakların Değiştirdiği İşkolları	1,00	2,00	2,00	2,00	2,00	1,00
c) İşletmenin Ticari Faaliyet Süresi	1,00	1,00	1,00	3,00	2,00	1,00

3. Kaynaklar (İşyeri ve Finansal K.)	**2,00**	**1,78**	**2,00**	**1,50**	**1,88**	**2,00**
a) İşyerinin Durumu ve Mülkiyeti	1,00	-	1,00	1,00	-	1,00
b) Lokasyonun	1,00	2,00	2,00	1,00	1,00	2,00

c) Aynı İşyerindeki	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
d) Tesisin Üretime Uygunluğu	2,00	-	2,00	2,00	-	-
e) Banka ile Aktif Çalışma Süresi	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
f) Çalışılan Banka Sayı	2,00	3,00	2,00	1,00	1,00	4,00
g) Diğer Banka Teminat Koşulları	3,00	2,00	3,00	2,00	3,00	2,00
h) Varlıkların Sigortası	3,00	-	3,00	2,00	-	3,00
i) Finansal Borçların Vade Yapısı	3,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00
k) Sermaye Artırımı/ Fon Sağlama Potansiyeli	1,00	1,00	4,00	1,00	4,00	1,00
l) Nakit Akışı	3,00	2,00	2,00	3,00	2,00	2,00
m) Tarımsal Üretim Tesis Mülkiyeti	-	2,00	1,00	1,00	-	-

4. Faaliyet Döngüsü	**2,29**	**2,00**	**1,80**	**2,00**	**1,00**	**1,83**
a) Mal Alım Şartları	2,00	2,00	2,00	2,00	-	2,00
b) Ambalajlama ve Depolama Koşulları	2,00	-	1,00	1,00	-	1,00
c) Mal Alışlarında Yoğunlaşma	2,00	-	-	-	-	-
d) Stok Kalitesi	2,00	-	-	-	-	2,00
e) Mal Satışlarında Yoğunlaşma	3,00	3,00	2,00	3,00	1,00	1,00
f) Satış Şartları	2,00	-	2,00	2,00	-	3,00
g) Alacak Tahsil Kabiliy.	3,00	2,00	2,00	2,00	-	2,00
h) Entegre Tesis Olma	-	1,00	-	-	-	-

5. Dış Ticaret	**2,33**	**3,00**	**1,67**	**0,00**	**-**	**0,00**
a) İthalat Ödeme Şekilleri	-	-	2,00	0,00	-	0,00
b) İthalat Çalışılan Ülkeler	0,00	0,00	2,00	0,00	-	0,00
c) İhracat Ödeme Şekilleri	2,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00

d) İhracat Çalışılan Ülkeler	2,00	3,00	1,00	0,00	-	0,00
e) İhracat Performansı	3,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00

6. Memzuç Gelişimi	**1,75**	**1,50**	**1,50**	**1,50**	**1,50**	**1,50**
a) Memzuç ve	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
b) Memzuç ve Bilanço	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
c) Ara Bilanço ve Mizan	1,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
d) Kredi Bilgisi Tutarlılığı	4,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00

2.2. MALİ KRİTERLER

Farklı sektörlerin 2017 yılına ilişkin mali kriterler değerlendirme bilgileri Tablo 46'da yer almaktadır. Tabloda boş olan alanlar, ilgili sektörde kriterin değerlendirmede dikkate alınmadığı anlamına gelmektedir.

Tablo 46: Farklı Sektörlerin Mali Kriterler Değerlendirme Bilgileri

KRİTERLER	(A) İmalat	(B) Yumur.	(C) Tarım	(D) Tekno.	(E) İnşaat	(F) Ticaret
MALİ KRİTERLER	**2,55**	**2,52**	**2,42**	**1,80**	**2,63**	**2,96**

1. Likidite Oranları	**3,00**	**2,00**	**1,75**	**3,00**	**3,00**	**4,00**
Cari Oran	3,00	2,00	1,00	4,00	-	4,00
Likidite Oranı	3,00	2,00	3,00	3,00	3,00	4,00
Ticari Alacaklar / Net Satışlar	3,00	2,00	1,00	4,00	-	4,00
Stoklar / Satışların Maliyeti	3,00	2,00	2,00	1,00	-	4,00

2. Mali Yapı Oranları	**2,75**	**1,66**	**2,84**	**1,65**	**2,88**	**2,25**
Toplam Borçlar /	2,00	1,00	3,00	1,00	4,00	2,00

Kısa Vadeli Borçlar / Kaynaklar	3,00	2,00	2,00	2,00	1,00	3,00
Maddi Duran Varlıklar / Özsermaye	3,00	2,00	4,00	2,00	-	-
Kısa Vd. Mali Borç. /	3,00	1,65	2,35	1,60	3,65	1,75

3. Karlılık ve Verimlilik Oranları	**1,66**	**2,83**	**2,67**	**1,33**	**2,00**	**3,00**
Esas Faaliyet Karlılığı	1,00	2,00	3,00	1,00	-	4,00
Net Kar / Net Satışlar	2,00	3,00	3,00	1,00	2,00	3,00
Net Kar / Aktif Toplamı	2,00	2,00	2,00	1,00	-	2,00
Net Kar / Özkaynaklar	2,00	3,00	3,00	2,00	2,00	3,00
FAVÖK (EBITDA) Marjı	1,00	4,00	2,00	1,00	-	-
Faiz Karşılama Oranı	2,00	3,00	3,00	2,00	2,00	-

4. Performans ve	**2,80**	**2,60**	**2,40**	**1,20**	-	**2,60**
Mali Yılsonu Verileri	1,00	3,00	3,00	1,00	-	3,00
Net Satışlar Artışı	2,00	2,00	3,00	1,00	-	3,00
Özkaynaklar ve Aktif	4,00	1,00	1,00	1,00	-	1,00
Net Satışlar ve Ticari	3,00	4,00	2,00	1,00	-	3,00
KV Mali Borç.ve Top.	4,00	3,00	3,00	2,00	-	3,00

2.3. DEĞERLENDİRME SONUCU

Tablo 47: Farklı Sektörlerin Derecelendirme Sonuçları

KRİTERLER	(A) İmal.	(B) Yum. Tavuk.	(C) Tarım	(D) Tekno. Sera	(E) İnşaat	(F) Ticaret
MALİ OLMAYAN KRİTERLER	**1,90**	**1,80**	**1,61**	**1,77**	**1,68**	**1,55**
FİRMA VE ORTAK. MORALİTESİ	2,00	1,20	1,33	1,20	2,00	1,40
ORTAKLIK YAPISI	1,00	1,33	1,33	2,67	2,00	1,00
KAYNAKLAR	2,00	1,78	2,00	1,50	1,88	2,00
FAALİYET DÖNGÜSÜ	2,29	2,00	1,80	2,00	1,00	1,83
DIŞ TİCARET	2,33	3,00	1,67	0,00	0,00	0,00
MEMZUÇ GELİŞİMİ	1,75	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50

KRİTERLER	(A) İmalat	(B) Yumur.	(C) Tarım	(D) Tekno.	(E) İnşaat	(F) Ticaret
MALİ KRİTERLER	**2,55**	**2,52**	**2,42**	**1,80**	**2,63**	**2,96**
LİKİDİTE	3,00	2,00	1,75	3,00	3,00	4,00
MALİ YAPI	2,75	1,66	2,84	1,65	2,88	2,25
KARLILIK VE VERİM. ORANLARI	1,66	2,83	2,67	1,33	2,00	3,00
PERFORMANS VE DEĞİŞİM	2,80	2,60	2,40	1,20	-	2,60

Farklı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin nihai kredi derecelendirme notları Tablo 48'de gösterilmiştir.

Tablo 48: Farklı Sektörlerin Nihai Kredi Derecelendirme Notu

İşletme	Sektör	Kredi Notu	Puan
(A)	İmalat	BB	2,23
(B)	Yumurta Tavukçuluğu	BBB	2,16
(C)	Tarım - Besicilik ve Sucuk İmalatı	BBB	2,02
(D)	Teknolojik Sera	AA	1,79
(E)	İnşaat	BBB	2,16
(F)	Ticaret	BB	2,26

İşletmelerin mali olmayan verilerinin nihai kredi derecelendirme notlarına etkisi Tablo 47 ve Tablo 48 incelendiğinde net bir şekilde görülmektedir. (Hangi puan aralığında hangi kredi notu tespit edildiği Tablo 33'de gösterilmiştir.)

(A) İmalat İşletmesi: İmalat sektöründe faaliyet gösteren (A) işletmesinin mali kriterler dikkate alındığında notu 2,55 puan karşılığı "B" iken, mali olmayan kriterler de dikkate alındığında 2,23 puan karşılığı "BB" notu hesaplanmaktadır.

(B) Yumurta Tavukçuluğu İşletmesi: Yumurta tavukçuluğu sektöründe faaliyet gösteren (B) işletmesinin mali kriterler dikkate alındığında notu 2,52 puan karşılığı "B" iken, mali olmayan kriterler de dikkate alındığında 2,16 puan karşılığı "BBB" notu hesaplanmaktadır.

(C) Tarım- Besicilik ve Sucuk İmalatı İşletmesi: Tarım sektöründe, besicilik alt sektörü ve sucuk imalatı karma faaliyet alanında faaliyet gösteren (C) işletmesinin mali kriterler dikkate alındığında notu 2,42 puan karşılığı "B" iken, mali olmayan kriterler de dikkate alındığında 2,02 puan karşılığı "BBB" notu hesaplanmaktadır.

(D) Teknolojik Sera İşletmesi: Teknolojik sera sektöründe faaliyet gösteren (D) işletmesinin mali kriterler dikkate alındığında notu 1,80 puan karşılığı "AA" iken, mali olmayan kriterler de dikkate alındığında 1,79 puan karşılığı "AA" notu hesaplanmaktadır. İşletmenin notu değişmemiştir.

(E) İnşaat İşletmesi: İnşaat sektöründe faaliyet gösteren (E) işletmesinin mali kriterler dikkate alındığında notu 2,63 puan karşılığı "CCC" iken, mali olmayan kriterler de dikkate alındığında 2,16 puan karşılığı "BBB" notu hesaplanmaktadır. İşletmenin notu mali olmayan kriterlerin etkisiyle üç kademe birden iyileşmektedir.

(F) Ticaret İşletmesi: Ticaret sektöründe faaliyet gösteren (F) işletmesinin mali kriterler dikkate alındığında notu 2,96 puan karşılığı "CCC" iken, mali olmayan kriterler de dikkate alındığında 2,26 puan karşılığı "BB" notu hesaplanmaktadır. Bu işletmenin notu da mali olmayan kriterlerin etkisiyle iki kademe birden iyileşmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mali tablolardan birçok kesimin faydalanması nedeniyle sunulan bilgilerin doğru ve güvenilir olması gerekir. Finansal analiz genelde kredi verenler, yatırımcılar, işletme yöneticileri tarafından farklı amaçlara yönelik yapılmaktadır. Bankalar için öncelikli amaç kredilerin geri dönüşünün sağlanmasıdır. Yatırımcılar ise yatırımların güvenliği ve karlılığı ile ilgilenirler. Yöneticiler işletmenin güçlü ve zayıf yönlerini görmek, hedeflere ulaşma potansiyeli ve geleceğe yönelik sağlıklı planlama yapmak için analiz sonuçlarını incelerler.

Ülkemizde vergi mevzuatı ile uluslararası finansal raporlama standartları arasında farklar bulunması nedeniyle finansal tablolar genelde işletmelerin gerçek durumunu yansıtmaktan uzaktır. Bu nedenle özellikle bağımsız denetim dışında kalan işletmelerin finansal tabloları analiz edilmeden önce düzeltme işlemleri yapılmaktadır. Aktarma ve arındırma işlemleri ile finansal tablolar mümkün olduğu kadar gerçek duruma yakın hale geirilmeye çalışılmaktadır. İşletme kaynaklı muhasebe hataları, hileli işlemler ve finansal tabloların makyajlanarak olduğundan daha iyi gösterilmeye çalışılması nedeniyle düzeltme öncesi tabloların değerlendirilmesi sonucu hatalı derecelendirme notu oluşması kaçınılmaz olacaktır. Böylece hatalı kararlar alınması nedeniyle zararların gerçekleşme ihtimali oldukça yükselecektir.

Bu çalışmada mali ve mali olmayan verilerin kredi derecelendirme notuna etkisi incelenirken, finansal tablolarda yapılması gereken temel düzeltme işlemlerine de yer verilmiştir. Sözkonusu düzeltme işlemlerinin tespit edilmesi için mali olmayan verilerden yararlanılmaktadır. Kredi değerlendirme sürecinde, işletmelerin kredi derecelendirme notu hesaplanırken yararlanılan banka içi ve banka dışı kaynaklar, işletmelerin gerçek durumunun sağlıklı bir şekilde ortaya konulabilmesi için son derece önemlidir. Bankalar kullandırılan kredilerin geri dönüşünün sağlanması ve oluşulabilecek temerrüt risklerinin en aza indirilmesi için istihbarat çalışmalarına büyük yatırımlar yapmakta, teknoloji ve insan kaynağına önemli bütçeler ayırmaktadır.

Çalışmanın uygulama bölümünde monografi yöntemi ile örnek işletmeler hakkında genel bilgiler verilerek, özellikle işletme ve ortakların moralitesi, kredi değerliliği, faaliyet döngüsü ve yatırımları özetlenmiştir. İşletmelerin düzeltilmiş bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu ve finansal rasyoları gösterilmiştir. Düzeltme işlemleri açıklamaları ile birlikte incelenmiştir. Nihai olarak da çalışmanın esas konusu olan kredi derecelendirme notuna etki eden mali ve mali olmayan verilerin puanlaması yapılarak kredi derecelendirme notunun nasıl tespit edildiği belirtilerek çalışma sonlandırılmıştır. Bankaların uygulamalarında mali olmayan verilerin puanlaması yönetmelikler, uygulama esas ve usullerinde izah edilen kurallar çerçevesinde puanlamaya tabi tutulmaktadır. Portföy yöneticileri veya uzman analistler tarafından kriterlere 1-4 arası puanlar verilmektedir. Mali verilerin puanlaması ise sistem yazılımları tarafından otomatik olarak yapılmakta, veriler düzeltilmiş finansal tablolardan çekilerek puanlamaya aktarılmaktadır. Bu çerçevede, düzeltilmiş finansal tabloların işletmenin gerçek durumunu yansıtması, kredi notunun sağlıklı ve doğru tespit edilmesi açısından önemlidir. Düzeltilmiş finansal verilere, mali olmayan verilerin sayesinde ulaşıldığı çalışmada özellikle altı çizilerek vurgulanmıştır.

İşletmelerin nihai kredi notunun hesaplanmasında, mali olmayan kriterler ve mali kriterler ile ayrı ayrı puanlama yapılarak, mali olmayan kriterlere göre kredi notu ve mali kriterlere göre kredi notu ayrı ayrı tespit edilmekte ve her iki kredi notunun harmanlanması ile oluşan nihai kredi notu işletmenin ratingini belirlemektedir. Çalışmada mali kriterlerin ve mali olmayan kriterlerin bu şekilde ayrı ayrı gösterilmesi, mali olmayan kriterlerin nihai kredi notuna etkisinin net olarak görülmesi açısından faydalı olmuştur. Bir örnek ile açıklamak gerekirse, bir işletmenin mali kriterlere göre kredi notu "B" iken, mali olmayan kriterlerin daha iyi olması durumunda nihai kredi notu "BB" ya da "BBB", hatta "A" çıkması ülkemizde çok rastlanabilen bir durumdur.

Özet olarak; kredi değerlendirme sürecinde öncelikle banka içi ve banka dışı kaynaklardan ulaşılacak doğru bilgiler ile, düzeltilmiş finansal tablolar yardımıyla elde edilen mali kriterler ve mali olmayan kriterler puanlamaya tabi tutularak her işletme için bir kredi derecelendirme notu (rating) üretilmektedir. Uygulama

çalışmasında, mali olmayan verilerin de en az mali veriler kadar kredi notunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bankaların kredi kararına ışık tutan kredi derecelendirme notu üretilmesine yönelik modeller, özellikle son beş yıldır, geleneksel istihbarat çalışmalarının yerini almıştır. Çalışma sonucunda ulaşılan bulgular çerçevesinde sunulan öneriler aşağıda yer almaktadır:

- Bankalar sağlıklı kredi derecelendirme uygulaması için mevzuat düzenlemeleri ve yeterli teknolojik alt yapı yatırımları ile uluslararası rekabet avantajı sağlayacak şekilde hızlı hareket etmeli ve gelişmeleri yakından izleyerek periyodik güncellemeler yapmalıdır.
- İşletmeler de kurumsal yönetim çerçevesinde derecelendirme uygulamasına hazır hale gelmeli, sağlıklı finansal tablolar düzenlenmesi hususuna önem vererek muhasebe kalitesini artırmalıdır. Kredi notunun yüksek olması ölçüsünde, daha düşük kredi faiz oranları ve daha elverişli koşullar ile finansmana erişimin sağlanacağı konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.
- Bankaların ortaklığı ile kurulan Kredi Kayıt Bürosu'nun kurucusu olduğu Findeks çok çeşitli hizmet ve ürünler ile bankalara sunduğu finans yönetimi kolaylıklarını reel sektöre de sağlamaya başlamıştır. İşletmeler bu kapsamda, risk raporu, çek raporu, çek endeksi, karekodlu çek sistemi vb. hizmetlerden belli üyelik paketerine ücret ödeyerek faydalanabilmektedir. Risk yönetimi ve finans yönetimine yönelik bilgiye erişimin şeffaf ve adil bir şekilde her işletmeye sağlanmasına yönelik benzeri başarılı çalışmaların devamı sağlanmalı ve reel sektör bu konularda bilgilendirilmelidir.
- Ülkemizde çok sayıda KOBİ bulunmaktadır ve bu kapsamdaki işletmelerin her birinin kredi notu, toplamda ülkemiz reel sektörünün kredi notunu ve uluslararası alanda rekabet gücünü yansıtmaktadır. Reel sektörde faaliyet gösteren işletmelerin daha güçlü ve rekabetçi duruma gelmesini sağlayacak teşvik ve sektörel düzenlemelerin yapılması, bankaların işletmelerin sağlıklı büyümesine katkı sağlayacak ürünler geliştirmesi teşvik edilmelidir.
- Rating uygulamasının en temel ilkesi hiç kuşkusuz her türlü önyargıdan uzak, şeffaf ve objektif değerlendirmelerin yapılmasıdır. Ancak son yıllarda uluslararası rating şirketlerinin objektif olmayan, siyasi amaçlı ülke ve

işletme derecelendirme uygulamaları sık görülmeye başlanmıştır. Bağımsız derecelendirme kuruluşlarına yönelik güven probleminin yaşanması sonucunda ülkemizde "Milli Derecelendirme Kuruluşu" için çalışmalar başlatılmıştır. BDDK, TBB ve Sınai Kalkınma Bankasının yürüttüğü çalışmalar kapsamında, derecelendirme notlarının etkin kullanılmasıyla birlikte, işletme borçlanmalarında kredi notlarına göre değişen skalada risk ağırlıklandırması yapılabilecek, kredi derecelendirme notları bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanılabilecektir. Derecelendirme konusunun sadece rating şirketlerine bırakılmayacak kadar önemli olduğu konusunda çok sayıda uluslararası kuruluşların ve bankaların görüş birliği bulunmaktadır. Bu son önemli gelişmeler dikkate alınarak, önümüzdeki dönemde konu ile ilgili akademik çalışmaların yaygınlaştırılması büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Acer, A. (2010). *Ticari Kredi Talebi Değerlendirme Sırasında Bankalar Tarafından Yapılan Mali Analiz Çalışmaları Ve Bilanço Aktarma-Arındırma Politikaları.* Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi.

Akbulak, Y. (2012). Kredi Derecelendirmesi veya Rating: Kavram ve Ölçütler. *Mali Çözüm,* Sayı: 111, 171-184.

Akçayır, Ö. ve Yıldız, Z. (2014). Kredi Derecelendirme Notlarının Uluslararası Standardizasyonu ve Türkiye Analizi (1992-2013): Karşılaştırmalı Ülke Derecelendirme İndeksi. *Akademik Bakış Dergisi,* Sayı: 40, 1-21.

Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri,* Ankara: Gazi Kitabevi.

Akgüç, Ö. (1984). *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Akgüç, Ö. (1991). *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Avcıol Basım.

Akgüç, Ö. (1995). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Avcıol Yayınları.

Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Avcıol Yayınları.

Akgüç, Ö. (2000). *Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Avcıol Basım Yayım.

Aksoy, A. ve Yalçıner, K. (2008). *İşletme Sermayesi Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Aksoy, T. (2005). Basel II Temel Düzenlemeler, Etkileri, Ülkemize Yönelik Öneriler. *Bülten Dergisi*, Sayı:162, 14-23.

Al-Tamimi, Hussein A. Hassan (2008). Implementing Basel II : an Investigation of the UAE Banks' Basel II Preparations. *Journal of Financial Regulation and Compliance,* Vol.16, No.2.

Altan, M. (2001). *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık.* Konya: Beta Yayıncılık.

Altaş, D. ve Giray, S. (2005). Mali Başarısızlığın Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemlerle Belirlenmesi: Tekstil Sektörü Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı: 2005/2, 13-27

Altuğ, F. (2010). *Mali Analiz Sürecinde Sistematik Bir Yaklaşım ve Öneriler.* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ankara Ticaret Odası (2007). *Basel II "KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirmesi".* Ankara: Yorum Basın Yayın Sanayii Ltd.Şti.

Aras, G. (1996). *Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi***.** İstanbul: SPK Yayınları.

Aras, G. (2005). *Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aras, G. (2007). *Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Katkısı.* Deloitte Türkiye.

Arat, M. ve Çetin, A. (2011). *Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Finansal Durum Tabloları Analizi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihat Sayat Eğitim Vakfı Yayınları.

Atalar, M. ve Şahin, N. K. (2013). Kredi Tahsisinde Rating Yönteminin Sorunlu Krediye Etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 30, 89-113.

Babuşçu, Ş. (1997). *Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması.* Ankara: SPK Yayınları.

Babuşçu, Ş. (2005). *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*. Ankara: 4C Basım Hizmetleri.

Battal, A. (2006). *Bankacılık Kanunu Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BDDK, (2005). *10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)*. BDDK Araştırma Raporu.

Bektöre, S., Sözbilir, H. ve Banar, K. (2007). *Genel Muhasebe.* Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

Bektöre, S., Çömlekçi, F. ve Sözbilir, H. (2013). *Mali Tablolar Analizi.* Ankara: Sözkesen Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.

Berk, N. (1987). *Bankalarda Pazara Yönelik Kredi Yönetimi.* İstanbul: Beta Basım.

Berk, N. (2001). *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım.

Bodur, Ç. ve Teker S. (2005). Ticari Firmaların Kredi Derecelendirmesi: İMKB Firmalarına Uygulanması. *İTÜ Dergisi*. Cilt: 2, Sayı: 1.

Bolgün, K. E. ve Akçay, M. B. (2005). *Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasalarında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları*. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Bozkurt, N. (2010). *Muhasebe Denetimi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Börekci, E. (2004). *Bankacılıkta Faiz ve Döviz Riski Yönetimi.* İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Brealey, R. A., Myers, C. ve Marcus, A. J. (2001). *İşletme Finansının Temelleri.* İstanbul: Çevik Matbaacılık.

Büker, S., Aşıkoğlu, R. ve Sevil, G. (2010). *Finansal Yönetim*. Ankara: Sözkesen Matbaacılık.

Bülbül, C. (2011). *Kredi Verme Sürecinde Mali Analiz Tekniklerinin Kullanılması ve Önemi*. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

Candan, H. ve Özün, A. (2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*. İstanbul: Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları.

Çabuk, A., ve Lazol, İ. (2010). *Mali Tablolar Analizi*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Çelik, P. (2004). *Bankaların Risk Derecelendirmesi*. TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi.

Çonkar, K., Ulusan, H. ve Öztürk, M., (2002). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Çonkar, K., Ulusan, H. ve Öztürk, M. (2006). *Genel Muhasebe.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çonkar, K. ve Vurur, S. (2008). *Türkiye'de KOBİLER Derecelendirme Notu Almalı mı?, Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ lerde Genel Durum Değerlendirmesi: Sorun ve Çözüm Önerileri Bildiriler Kitabı*. İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi.

Çömlekçi, F., Durmuş, A. H. ve Gönenli, A. (1995). *Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Demiral, A. (2012). *Ticari Banka Kredi Analizinde Bilanço Arındırma Tekniklerinin Önemi*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Doğan, Ö . İ., Marangoz, E. ve Topoyan, M. (2003). İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt: 5, Sayı:2, 114-139.

Doğanay, M. (2016). Döviz Kuru Riski Yönetimine Sektörel Bir Yaklaşım. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS),* Volume: 2, Special Issue: 149-164.

Ege, İ. (2006). *Kredi Derecelendirme Sistemleri ve KOBİ'ler*. İstanbul: 3. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi.

Ercan, M. K. ve Ban, Ü. (2005). *Finansal Yönetim.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Erdoğan, N. (2002). *"Dünyada ve Türkiye'de Finansal Krizler&Türk Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Uygulamaları"*. Ankara: Yaklaşım Yayınları.

Garside, T. ve Bech, J. (2013). *Dealing with Basel II: The Impact of the New Basel Capital Accord, Balance Sheet.*

Geçer, T. (2004). Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi.*

Geçer, T. (2014). Kredi İstihbaratı. *İstanbul Ticaret Üniversitesii Sosyal Bilimler Dergisi.*

Gider, Ö. (2011). Ekonomik Kriz Dönemlerinin Özel Hastanelere Etkileri: Bir Özel Hastanenin Oran Analizleri Yöntemiyle Finansal Performansına Bakış. *Finans, Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi.*

Gücenme, Ü. (1999). *Mali Tablolar Analizi*. Bursa: Marmara Kitabevi.

Gücenme, Ü. (2003). *Mali Tablolar Analizi ve Enflasyon Muhasebesi***.** Bursa: Marmara Kitabevi Yayınları.

Gürman, T. (1994). Bankaların Derecelendirilmesi. *Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi.*

Güvemli, O. (1981). *Uygulamalı Mali Tablolar Tahlili*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

Halk Akademi (2010). *Temel Bankacılık Serisi.*

Horasan, M. ve Horasan, İ. (2012). Kredilendirme Süreci ve Basel II Kriterleri İle Karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 1, 201-230.

Inter-American Development Bank (2011). *Unlocking Credit - The Quest for Deep and Stable Bank Lending*. Washington, DC: Inter-American Development Bank.

Karadeniz, E. ve Dalak, S. (2017). Türk Turizm Sektöründe Finansman Kararlarının Alt Sektörler Kapsamında Karşılaştırmalı Analizi. *Seyehat ve Otel İşletmeciliği Dergisi.*

Kaya, M. (2007). *Bankalar Açısından Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı ve KOBİ'ler Üzerine Etkisi*. Isparta: Yüksek Lisans Tezi.

Kayalı, N. ve Çümen, A. (2011). Basel II Sürecinde Kredi Derecelendirme ve Bir Tekstil İşletmesinde Uygulaması. *Manisa: Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Yönetim ve Ekonomi Dergisi.*

Kılıç, B. (1989). *Derecelendirme (Rating) İşlemi, ABD'de Tahvil Derecelendirme Süreci*. SPK Araştırma Raporu.

Kılıç, M. M. (2018). *Türkiye'de Basel II Çerçevesinde Kredi Derecelendirme ve Uygulama Örneği*. Denizli: Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi.

Kocaman, B. E. (2015). *Ticaret Seköründe Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Mali Analizi -Uygulama Örneği-*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi, T.C. Başkent Ünversitesi.

Kök, D. ve Aksu, G. (2013). Müşteri Kredi Değerliliğinin Belirlenmesinde Analitik Ağ Süreci Kullanımı: Bir Model Önerisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi.*

Kuas, H. (2010). *Bankacılık Sisteminde Ticari Kredilendirme Süreci Üzerine Bir İnceleme*. İzmir: Yüksek Lisans Tezi.

Kula, V. (2015). *Finansal Yönetim. KPSS Soruları Çözümlü*. Bursa: Asa Kitabevi.

Küçük, E. (2013). Yıllara Yaygın İnşaat Taahhüt İşlerinin Finansal Raporlama Açısından Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi.*

Küçükkocaoğlu, G. (2003). *Derecelendirme Kurumları, Enformasyon Servisleri.* Ankara.

Küçükkocaoğlu, G. (2004). *Derecelendirme Kurumları*. Ankara.

Matar, S. ve Baktır, Ö. M. (1998). Firmaların Kayıt Dışı Faaliyetleri Çerçevesinde Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Tahsis Esasları. Active *Bankacılık ve Finans Dergisi.*

Okka , O. (2015). Finansal *Yönetim Teori ve Çözümlü Problemler*. İstaanbul: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Öker, A. (2007). *Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi-Bir Uygulama*. İstanbul: Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.

Örten, R. ve Karapınar, A. (2009). *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Parasız, İ. (2000). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. İstanbul: Kuşak Ofset.

Parasız, İ. ve Kemal, Y. (1994). *Uluslararası Finansman Teori ve Uygulama.* Bursa: Ezgi Kitabevi.

Poyraz, O. (2010). *Kredi talebinde Bulunan İşletmelerin Mali tablolarında Yapılan Düzeltme ve Arındırma İşlemleri Üzerine Bir İnceleme.* İzmir: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Sarıkale, H. (2016). *Finansal Analiz Sürecindeki Girişimlerin Bilanço ve Gelir Tablosu Düzeltmelerinin Oranlara Etkisi.* Afyonkarahisar: Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Sarıkale, H. ve İlter, B. (2018). Finansal Analiz Sürecindeki Temel Mali Tablo Düzeltmelerinin Oran Analizine Etkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, 165-184.

Savcı, M. (2011). *Mali Tablolar Analizi,* Trabzon: Murathan Yayınevi

Sayım, F. (2006). *Bankalarda Kredi Karşılıkları Sistemi ve Vergisel İncelemesi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birligi Yayınları.

Seval, B. (1990). *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi.* İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı.

Sevilengül, O. (2008). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Şakar, H.(2000). *Genel Bankacılık Bilgileri*. İstanbul: Yayın No:4.

Şakar, H. (2002). *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*. İstanbul: Mida Yayınları.

Şakar, B. (2006). *Banka Kredileri ve Yönetimi.* İstanbul: Beta Basım Yayın A.Ş.

Şamiloğlu, F. ve Akgün, A. İ. (2010). *Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Finansal Tablolar Analizi*. Bursa: Ekin Yayınevi.

T.C. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (2011). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.

T.C. Merkez Bankası Kanunu (1970). *T.C. Resmi Gazete*, 13409, 26.01.1970.

T. Halkbankası A.Ş. (2007). *Proje Değerlendirme*. Mali Tahlil ve İstihbarat Daire Başkanlığı, Uygulama Talimatı.

Takan, M. (2002). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Taş, O. (2001). Almanya'da Ortaboy İşletmeler İçin Derecelendirme Sorunu. *Doğuş Üniversitesi Dergisi.*

Tatlıdil, H. ve Özel, M. (2005). Firma Derecelendirme Çalışmaları Konusunda Çok Değişkenli İstatistiksel Analize Dayalı Karar Destek Sistemlerinin Kullanımı. *Bankacılar Dergisi,* Sayı: 54, 46-58.

TBB (2006). Basel II'nin KOBİ'lere Etkisi. *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 58.

Temel, H. (2006). *Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi.

Temizer, Z. (2015). *Finansal Analizde Kullanılan Oranlar ile Firma Değeri İlişkisi: BİST'te Bir Uygulama*. Trabzon: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Tunçez, H.A. (2011). *Tarımsal Faaliyetlerin Muhasebeleştirilmesinin Türkiye Muhasebe Standardı-41 Çerçevesinde İncelenmesi: Bir Tarım İşletmesinde Örnek Uygulama*. Konya: Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Türksoy, A. (2007). Konaklama İşletmelerinde Mali Başarısızlığa Yol Açan Etmenler. *Ege Akademik Bakış.*

Usta, M. ve Karaca, T. D. (1994). *İstihbarat ve Mali Analiz*. İstanbul: Pamukbank Eğitim Yayınları.

Uyar, S. (2003). *Bankacılık Krizleri*. Ankara: Ziraat Matbaacılık A.Ş.

Uyar, S. ve Aygören, H. (2006). Basel II Kriterlerinin Kobilere Olası Etkileri. *Mali Çözüm,* Sayı: 76.

Vergili, G. (2015). *Kredi Derecelendirme Kuruluşlarına Eleştirel Bir Bakış.* Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Yalkın, M. B. (2007). *Basel II Kapsamında Şirket Derecelendirme ve Bankaların Mali Tahlil Birimleri Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ. (2006). *Resmi Gazete*: Tebliğ No: 2006/3, 08.12.2006/26370.

Yayla, M. ve Kaya, Y. T. (2005). *Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*. BDDK Araştırma Raporu.

Yıldırım, E. (2007). *Bankalarda Ticari Kredilendirme Süreci; Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları İle İlgili Ampirik Bir Çalışma.* Konya: Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi.

Yüksel, A. S. (1992). *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları.

Yüksel, A. (2005). *Basel-II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri*. Ankara: BDDK Araştırma Raporu.

www.bis.org

www.findeks.com

www.findeks.com/urunler/risk-raporu

www.findeks.com/urunler/cek-raporu

www.fitchratings.com

www.gib.gov.tr

www.ihale.gov.tr

www.kkb.com.tr

www.moodys.com

www.riskmerkezi.org

www.riskmerkezi.org/tr/risk-merkezi/hakkinda/8

www.sgk.gov.tr

www.standardandpoors.com

www.takbis.org

www.tbb.org.tr